

Комітет із запобігання катуванням повідомляє

Звіт Уряду України Європейського комітету із запобігання катуванням після його візиту до України з 9 по 21 жовтня 2013 року

ЗВІТ ДО УКРАЇНСЬКОГО УРЯДУ ЗА ПІДСУМКАМИ ВІЗИТУ В УКРАЇНУ, ЗДІЙСНЕНОГО ЄВРОПЕЙСЬКИМ КОМІТЕТОМ З ПОПЕРЕДЖЕННЯ ТОРТУР І НЕЛЮДСЬКОГО АБО ПРИНИЖУЮЧОГО ГІДНІСТЬ ПОВОДЖЕННЯ ЧИ ПОКАРАННЯ (ЄКПТ) У ПЕРІОД З 9-21 ЖОВТНЯ 2013 РОКУ

Запит щодо публікації зазначеного звіту був здійснений Урядом України

Страсбург, 29 квітня 2014 року

ЗМІСТ

Копія супровідного листа до звіту ЄКПТ	5
I. ВСТУП	6
A. Терміни візиту і склад делегації.....	6
B. Цілі візиту і відвідані установи	7
B. Консультації, проведені делегацією.....	8
Г. Отримана співпраця	9
1 . Співпраця, спрямована на полегшення роботи делегації.....	9
2 . Співпраця, спрямована на ефективне здійснення рекомендацій, наданих Комітетом.....	13
Г. Негайні повідомлення відповідно до статті 8, пункт 5 Конвенції ...	14
Д. Розвиток національного превентивного механізму та взаємодії з ЄКПТ...14	
Е. Утворення Державного Бюро Розслідувань	15
II. ФАКТИ, ВСТАНОВЛЕНІ ПІД ЧАС ВІДВІДУВАННЯ І ЗАПРОПОНОВАНІ ЗАХОДИ	18
A. Особи, які утримуються посадовими особами органів внутрішніх справ	18
1 . Попередні зауваження	18
2. Поводження з особами, що утримуються, посадовими особами органів внутрішніх справ.....	20
а. Київ	20

б. Дніпропетровська, Одеська та Вінницька області, а також Автономна Республіка Крим.....	21
в. Оцінка.....	22
3 . Заходи по боротьбі з тортурами та іншими формами жорстокого поводження	23
а. впровадження змін на найвищому рівні і розробка етичної культури серед співробітників органів внутрішніх справ.....	23
б. забезпечення кращої ідентифікації посадових осіб органів внутрішніх справ.....	26
в. перегляд меж і поліпшення підготовки стосовно застосування фізичної сили і «спеціальних засобів».....	27
г. скорочення випадків покладання на пізнавальні свідчення і поліпшення стандартів та процедур проведення допиту.....	28
г. посилення ролі медичних працівників в ІТТ (і медичних установ) у запобіганні жорстокому поводженню і в документуванні та інформуванні про пошкодження.....	32
д. зміцнення ролі слідчих суддів / судів у запобіганні жорстокому поводженню на етапі попереднього ув'язнення.....	35
4 . Фундаментальні запобіжники проти жорстокого поводження	36
а. попередні зауваження	36
б. боротьба з незаконними затриманнями та поліпшення практик щодо ведення обліку	37
в. надання інформації про права з самого початку позбавлення волі	38
г. гарантування ефективного права повідомлення про затримання з самого початку позбавлення волі.....	39
г. поліпшення практичного використання права на доступ до адвоката від самого початку позбавлення волі	40
д. гарантування ефективного права бути оглянутим лікарем з самого початку позбавлення волі.....	44
е. перегляд спеціальних запобіжників для неповнолітніх.....	45
є. вдосконалення системи «вартових офіцерів»	47

5 . Умови утримання	47
а. Управління / відділи органів внутрішніх справ.....	47
б. Ізолятори тимчасового тримання (ІТТ)..	48
в. Спеціальний приймальник-розподільник для осіб, під адміністративним арештом в Дніпропетровську	51
Б. Особи, які утримуються у пенітенціарних установах	52
1 . Попередні зауваження	52
2. Поводження з попередньо ув'язненими особами або особами, які відбувають покарання.....	54
А. Огляд поведження з ув'язненими у СІЗО	54
б. Огляд поведження з ув'язненими, які відбувають покарання у Виправній колонії № 81 в Стрижавці	57
в. поведження з ув'язненими у Виправній колонії закритого типу № 3 в Кривому Розі	58
3 . Попередньо ув'язнені особи	65
а. переповненість	67
б. матеріальні умови	67
в. вправи на відкритому повітрі	68
г. програми діяльності	69
г. зв'язки з зовнішнім світом	69
д. висновки	71
4 . Засуджені ув'язнені, які утримуються у спеціальних умовах підвищеної безпеки або контролю в Виправній колонії закритого типу № 3 в Кривому Розі	73
5 . Ув'язнені, які можуть бути засуджені/ засуджені до довічного ув'язнення	76
6 . Охорона здоров'я	78
а. введення	78
б. персонал і умови	79

в. роль пенітенціарних медичних підрозділів у запобіганні жорстокому поводженню і в документуванні та інформуванні щодо травм, виявлених при вчиненні або після випадку насильства у виправній колонії.....	86
г. трансмісивні хвороби.....	94
г. психіатрична та психологічна допомога	95
7. Інші питання	96
а. Персонал.....	96
б. Дисциплінарне одиночне ув'язнення в СІЗО / виправних колоніях закритого типу	99
ДОДАТОК I : Перелік рекомендацій ЄКПТ, коментарів та запитів про надання інформації.....	102
ДОДАТОК II: Список представників національних органів і організацій з якими делегація Комітету проводила консультації	124

Копія супровідного листа до звіту ЄКПТ

Міністерство юстиції вулиця Городецького, 13
01001, Україна, м. Київ

Страсбург , 31 березня 2014

Шановне панство,

Відповідно до статті 10, пункту 1 Європейської конвенції про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню і покаранню, із цим Я додаю звіт до Уряду України, складений Європейським комітетом з питань запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню (ЄКПТ) після його візиту в Україну з 9 по 21 жовтня 2013 року. Звіт був прийнятий ЄКПТ на своїй 83-й сесії, що проходила з 3 по 7 березня 2014 року.

Рекомендації, зауваження та прохання про надання інформації, сформульовані ЄКПТ перераховуються в Додатку I. Що стосується, зокрема, рекомендацій Комітету, відповідно до статті 10 Конвенції, Комітет просить українську владу надати **протягом шести місяців** відповідь, яка буде містити повний звіт про заходи, вжиті для їх здійснення. Комітет сподівається, що це також буде можливо для української влади надати, в цій відповіді, реакцію на зауваження, зроблені в цьому звіті, а також відповіді на прохання про надання інформації.

Що стосується інформації? запитованої в пункті 13, ЄКПТ запитує, щоб вона надавалася **кожні два місяці до кінця 2014 року**.

ЄКПТ хотів би попросити, щоб у разі пересилання відповіді українською мовою, щоб вона супроводжувалася англійським або французьким перекладом.

Залишаюсь у вашому повному розпорядженні, якщо у вас є які-небудь питання, що стосуються звіту ЄКПТ або майбутньої процедури

Щиро Ваш, Лятіф Гусейнов

Президент Європейського комітету з попередження тортур і нелюдського або такого, що принижує гідність поводження чи покарання

I. Вступ

A. Дати візиту та склад делегації

1. Відповідно до статті 7 Європейської конвенції про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню (далі "Конвенція"), делегація ЄКПТ здійснила візит до України з 9 по 21 жовтня 2013 року. Візит був частиною програми ЄКПТ щодо періодичних відвідувань на 2013 рік. Це був десятий візит Комітету до України¹.

2. Візит було здійснено наступними членами ЄКПТ:

- Лятіф ГУСЕЙНОВ, Президент Комітету (Голова делегації)
- Маржена КСЕЛЬ, Перший Віце-президент ЄКПТ
- Джордж АЛЕМПИЕВИЧ
- Наталія ХУТОРСЬКА
- Вінсент ТАЙС
- Джордж Тугуші.

Їх супроводжували Борис ВОДЗ, голова Підрозділу, та Йохан ФРІШТЕД з Секретаріату Комітету, яким допомагали:

- Ерік Сванідзе, колишній прокурор, Грузія (експерт)
- Вадім Кастеллі (перекладач)
- Дмитро Копилов (перекладач)
- Лариса Сич (перекладач)

¹ Звіти про попередні візити і пов'язані з ними відповіді Уряду були оприлюднені і вони доступні на веб-сайті ЄКПТ: <http://www.cpt.coe.int/en/states/ukr.html>

B. Цілі візиту та установи, які були відвідані

Основною метою делегації був перегляд умов перебування осіб, які утримуються співробітниками правоохоронних органів, а також осіб, які тримаються у рамках попереднього ув'язнення, зокрема, у світлі положень нового Кримінального процесуального кодексу (КПК), який вступив в силу в листопаді 2012. Було також розглянуто поводження із засудженими у виправній колонії № 81 у Стрижавці; під час попереднього візиту до цієї установи в грудні 2012 року, ЄКПТ встановила, що жорстоке поводження з ув'язненими було звичайною практикою. Крім того, делегація здійснила

вперше відвідування Виправної колонії закритого типу № 3 в Кривому Розі, у якій знаходяться різні категорії ув'язнених, у тому числі ті, хто тримається у рамках попереднього ув'язнення.

У цьому контексті делегація ЄКПТ відвідала наступні місця позбавлення волі:

Установи органів внутрішніх справ

Місто Київ

Подільське районне Управління внутрішніх вправ, Київ*
Святошинське районне Управління внутрішніх вправ, Київ*
Голосіївське районне Управління внутрішніх вправ, Київ*
Київський Ізолятор тимчасового тримання (ІТТ)*

Автономна Республіка Крим

Алуштинський міський відділ,
Центральний районний відділ внутрішніх справ, м. Сімферополь
ІТТ у м. Алушта
ІТТ у місті Сімферополь*
ІТТ у Ялті

Дніпропетровська область

Жовтневий районний відділ внутрішніх справ району, Дніпропетровськ*
Лінійний відділ внутрішніх справ, Дніпропетровський залізничний вокзал
Сакаганський районний відділ внутрішніх справ, Кривий Ріг

ІТТ у Дніпропетровську*
ІТТ у Кривому Розі

Спеціальний приймальник-розподільник для осіб, які перебувають під адміністративним арештом у Дніпропетровську*

Одеська область

Маліновський районний відділ внутрішніх справ, Одеса*
Хмельницький районний відділ внутрішніх справ, Одеса,
Приморський районний відділ внутрішніх справ, Одеса,
Суворівський районний відділ внутрішніх справ, Одеса

ІТТ у Одесі*

Вінницька область

Вінницький районний відділ органів внутрішніх справ, Вінниця
Другий підрозділ відділу внутрішніх справ, Вінниця

ІТТ у Вінниці

Пенітенціарні установи

Київський СІЗО*
Дніпропетровський СІЗО*
Одеський СІЗО*
СІЗО у Сімферополі*
Виправна колонія закритого типу №3 у Кривому Розі

Виправна Колонія №81 у Стрижавці*

У ході візиту делегація також відвідала Кімнату охорони в Київській міській лікарні швидкої допомоги, щоб вивчити відповідну документацію. Крім того, делегація взяла інтерв'ю в ув'язнених Виправної колонії закритого типу № 1 у Вінниці, які нещодавно були доставлені у цю лікарню.

*Подальший моніторинговий візит

В. Консультації, проведені делегацією

4. У ході візиту делегація провела консультації з Інною Ємельяною та Максимом Райко, Першим Заступником Міністра Юстиції і Заступником Міністра Юстиції відповідно, з Олександром Лісціковим і Сергієм Сидоренко, Керівником та Заступником Керівника Державної Пенітенціарної Служби відповідно, а також з високопосадовцями Міністерства внутрішніх справ. Делегація також провела зустрічі з Григорієм Середою, Заступником Генерального Прокурора.

ЄКПТ жалкує, що Міністерство внутрішніх справ не було представлене на відповідному рівні протягом вищезазначених консультацій. Комітет хотів би підкреслити важливість участі представників Уряду високого рівня, зокрема, на підсумовуючих переговорах; це, коли делегація представляє свої попередні висновки у тому числі спостереження, що стосуються будь-яких ситуацій, коли існує гостра необхідність у поліпшенні поведінки з особами, позбавленими волі. ЄКПТ не сумнівається, що українська влада поділяє цю точку зору².

² Тут слід згадати засідання, що відбулося 19 грудня 2013 між представниками ЄКПТ та Міністром внутрішніх справ у контексті переговорів на високому рівні, організованих в період після втручання міліції 30 листопада 2013 на майдані Незалежності та 1 Грудня 2013 року на Банковій вулиці у Києві.

Крім того, звіт про попередні зауваження, представлені делегацією ЄКПТ під час підсумовуючої зустрічі, яка відбулася в Міністерстві внутрішніх справ у Києві, який був опублікований цим Міністерством 21 жовтня 2013, не відображає зауваження, зроблені делегацією, що стосуються поводження з затриманими особами з боку співробітників правоохоронних органів. Отже, і відповідно до пункту 5 статті 39 Процедурних правил ЄКПТ³, Комітет вирішив на своєму пленарному засіданні у листопаді 2013 року опублікувати повний текст попередніх зауважень у цій частині.

ЄКПТ сподівається, що українська влада буде приділяти належну увагу вищевказаним питанням у майбутньому.

5. У ході візиту також були поведені зустрічі з Валерією Лутковською, Уповноваженою Верховної Ради України з прав людини, а також із членами національного превентивного механізму (НПМ), який був створений відповідно до Факультативного протоколу до Конвенції ООН проти катувань (ФПКПК). Делегація також зустрілася з представниками Верховного Уповноваженого Організації Об'єднаних Націй у справах біженців, членами Національної Асоціації Юристів та Координаційного центру з надання безоплатної правової допомоги, а також з представниками неурядових організацій, що діють в галузях, що становлять інтерес для ЄКПТ.

6. Перелік національних органів і організацій, з якими зустрічалася делегація, викладений в Додатку II до цього звіту.

Г. Отримана співпраця

1. Співпраця, спрямована на полегшення роботи виїзної делегації

7. Делегація ЄКПТ загалом отримала дуже хорошу підтримку від Міністерства внутрішніх справ, до і в ході візиту. ЄКПТ користувалася швидким *доступом до установ внутрішніх справ*, отримувала змогу проводити *приватні бесіди* з затриманими особами та розглядати *відповідну документацію*. Проте робиться посилання на пункт 4 стосовно підсумовуючих візит переговорів.

8. Що стосується Міністерства юстиції / Державної пенітенціарної служби, делегація ЄКПТ відчула дуже хороший рівень співпраці на центральному рівні. Більш того, на місцевому рівні було очевидне те, що були запроваджені заходи з метою забезпечення *вільного доступу до пенітенціарних установ* і уникнення повторення інцидентів, що мали місце під час попереднього візиту в 2012 році. Крім того, загалом делегація мала змогу проводити *приватні бесіди* з ув'язненими, мала *доступ до всієї відповідної документації*, а її *запити про надання інформації* швидко задовольнялися.

³Правило 39 свідчить:

"1. Звіт, що надається Стороні після візиту є конфіденційним. Разом з тим, Комітет публікує свій звіт разом з будь-якими коментарями відповідної Сторони, якщо надходить відповідне прохання з боку цієї Сторони.

2. Якщо сама сторона оприлюднює звіт, але не робить цього в повному обсязі, Комітет може прийняти рішення опублікувати весь звіт.

3. Крім того, Комітет може прийняти рішення опублікувати весь звіт, якщо відповідна Сторона робить публічну заяву з коротким викладом звіту або коментуючи його зміст.

4. Публікація звіту Комітетом відповідно до пунктів 1-3 цього Правила підлягають положенням Правила 42, пункт 2.

5. Положення цього Правила застосовуються з відповідними змінами до інших конфіденційних повідомлень до Сторони з боку Комітету".

Тим не менше, в Дніпропетровському СІЗО і Виправній колонії закритого типу № 3 в Кривому Розі делегація отримала невірну інформацію про використання собак у приміщеннях, де особи відбувають довічне ув'язнення.

Крім того, у Кривому Розі деякі ув'язнені, очевидно, були навмисно відокремлені від взаємодії з делегацією. Що стосується Виправної колонії № 81 у Стрижавці, ЄКПТ має серйозні сумніви, у світлі висновків делегації під час візиту 2013, що конфіденційність бесід з ув'язненими була завжди дотримана.

У контексті майбутніх візитів, **українська влада повинна довести до розуміння всіх співробітників пенітенціарних установ, що: 1) принцип співпраці, закріплений в Конвенції, якою створюється ЄКПТ, включає зобов'язання надавати точну інформацію делегаціям, які здійснюють візит та 2) будь-яку спробу щодо відокремлення ув'язнених від приватної бесіди з делегаціями або з'ясування, що ув'язнені сказали делегації в ході приватних бесід, знаходиться в очевидному протиріччі зі статтею 8, пункт 3 Конвенції та призведе до серйозних санкцій.**

9. Можливе залякування або «каральні заходи» проти ув'язнених до, під час і після візитів ЄКПТ були постійними питаннями від самого першого візиту Комітету в Україну в 1998 році. При запровадженні процедури відповідно до статті 10, пункту 2 Конвенції у березні 2013 року Комітет висловив сподівання, що українська влада буде робити все від неї залежне, щоб викоринити будь-яку таку практику у пенітенціарних та інших установах, що дозволило б Комітету зняти це питання. Українська влада проводила подальші заходи щодо встановлення обставин справи та оприлюднила свою позицію. Проте Комітет не може зробити висновок, що було зроблено все для запобігання і реагування на будь-які подібні дії. Тому Комітет вирішив залишити цю процедуру, поки він не зможе перевірити висновки, зроблені в ході відвідування у 2013 році.

ЄКПТ зазначає, що делегація практично не стикалася з будь-якими випадками залякування ув'язнених до/під час візитів у 2013 році до СІЗО в Києві та Сімферополі та до Вінницької виправної колонії № 1. Однак те ж саме не можна сказати про СІЗО у Дніпропетровську та Одесі, де ув'язненим очевидно наполегливо рекомендували співробітники (у Дніпропетровську), які належать до неформальної ієрархії ув'язнених (в Одесі), не скаржитися делегації.

Хоча загальна атмосфера у Виправній колонії № 81 у Стрижавці була досить спокійна, у порівнянні з ситуацією, що спостерігалася у 2012 році, та деяким ув'язненим нібито погрожували дисциплінарними заходами від співробітників чи жорстоким фізичним поводженням від співкамерників в цій установі або після передачі до іншої пенітенціарної установи, якщо вони будуть скаржитися делегації під час візиту у 2013 році.

⁴Стаття 10, пункт 2 Конвенції говорить: "Якщо Сторона не співпрацює або відмовляється поліпшити ситуацію у світлі рекомендацій Комітету, Комітет може прийняти рішення, після того, як Сторона отримує можливість викласти свою позицію, прийняти рішення більшістю у дві третини голосів її членів, щоб зробити публічну заяву з даного питання ". Для отримання додаткової інформації про відкриття процедури щодо України, див. пункт 8 доповіді про візит до України у 2012 році ([документ СРТ / Inf \(2013\) 23](#)).

Більше занепокоєння викликала ситуація у Кривому Розі, де делегація спостерігала значну атмосферу страху і залякування. Ув'язнені, які були опитані, боялися за свою безпеку і вкрай неохоче говорили відкрито про те, яким чином з ними поведуться; ув'язнені, які мали роль допомагати співробітникам закладу (зокрема, так звані «пресовшікі»), мабуть, ясно висловились незадовго до візиту делегації у цю установу, що кожен, хто буде скаржитися, зіткнеться з серйозними наслідками, у тому числі з (подальшими) побоями.

10. Наприкінці візиту у 2013 році делегація ЄКПТ попередила українську владу, що ув'язнені, опитані в обох останніх згаданих установах, зустріли реальну небезпеку отримати репресії. Делегація відразу ж отримала запевнення від Міністерства Юстиції, Державної Пенітенціарної служби та прокуратури, що будуть запроваджені необхідні оперативні дії, щоб запобігти будь-яким подібним актам щодо ув'язнених у зазначених пенітенціарних установах. Делегація запросила, щоб їй був наданий докладний звіт про заходи, вжиті в цьому відношенні.

У листі від 27 грудня 2013 року, українська влада вказала, що органи прокуратури провели розслідування з можливих актів репресій і вважає, що ніяких подібних заходів не відбулося. Вони підкреслили, що були також залучені представники громадянського суспільства і що були використані анонімні анкети щодо цих запитів.

11. У світлі висновків делегації під час відвідування у 2013 році ЄКПТ глибоко шкодує, що українська влада не вжила всі необхідні заходи для запобігання будь-якого залякування ув'язнених з боку персоналу або співкамерників за підбурювання в ряді відвіданих пенітенціарних установ. Будь-яка така поведінка є посяганням на принципи співпраці, яка лежить в основі Конвенції.

ЄКПТ схвально сприймає те, що відповідні органи серйозно віднеслись до висновків делегації щодо залякування ув'язнених і провели розслідування незабаром після візиту делегації. Водночас, ЄКПТ знає з попереднього досвіду, що дії, описані українською владою у своєму листі від 27 грудня 2013 року, самі по собі не достатні, щоб розвіяти всі побоювання у зв'язку з цим питанням. Отримання достатнього рівня довіри серед ув'язнених залишається ключовим питанням для таких запитів, які будуть вважатися ефективними. На жаль, не можна було виявити з деталей, наданих Комітету, що протягом цих запитів був створений клімат довіри. Схоже, що ув'язнені не поділяли їхні побоювання з приводу загроз застосування матеріальних санкцій і побоювання за їх безпеку. Комітет повинен ще раз підкреслити необхідність для прокурорів/наглядачів вживати заходів з протидії ризику залякування ув'язнених з боку персоналу або інших ув'язнених, за підбурюванням персоналу до/під час розслідування такого роду; використання анонімних анкет, наприклад, викликає сумніви, якщо нічого іншого не було зроблено для боротьби з цим ризиком. Крім того, прокурори/наглядачі повинні прагнути провести приватні опитування з ув'язненими. Це має означати, зокрема, що прокурори/наглядачі систематично вступають в безпосередній контакт з ув'язненими і беруть у них приватні інтерв'ю; з інформації, наявної в розпорядженні Комітету, це, здається, не завжди було так.

Крім того, особливе занепокоєння викликають явні ознаки, отримані протягом відвідування у 2013 році, відповідно до яких, незабаром після попереднього відвідування

в 2012 році, з боку керівництва виправних колоній № 25 і 81 були зроблені спроби щодо визначення всіх ув'язнених, які скаржилися членам делегації (за допомогою оперативного персоналу та / або інших ув'язнених), щоб переконатися, що ці ув'язнені не будуть робити подібні скарги в прокуратуру / до слідчих / наглядачів в ході наступних запитів / перевірок та, що стосується виправної колонії № 25, піддати їх тілесним покаранням.

12. Делегація ЄКПТ повернулася до виправної колонії № 3 в Кривому Розі у рамках спеціального візиту в Україну в лютому 2014 року. Вона зазначила, що в установі були проведені кілька перевірок (загальною та регіональною прокуратурою, а також адміністрацією обласних виправних колоній) після відвідування ЄКПТ у 2013 році, і що директор і деякі з його заступників отримали дисциплінарні стягнення.

У делегації склалося враження, що загальна атмосфера у виправній колонії дещо покращилася, і що ув'язнені були менш залякані, ніж під час попереднього візиту в жовтні 2013 року. Деякі з ув'язнених повідомили делегації, що система відібрання та/або вимагання грошей (раніше запроваджена робітниками установ за допомогою так званих «пресовщиків») більше не застосовується (або принаймні застосовується в набагато менших масштабах); однак, ув'язнені все ще боялися, найбільше персоналу (а деякі «пресовщиків»), який досі залишався в установі. Серед іншого, ув'язнені скаржилися, що колишній заступник директора (відповідає за оперативну діяльність), який, за деякими повідомленнями, організував систему вимагання, хоча більше не працює в установі, був підвищений до регіональної тюремної адміністрації (де він відповідав за питання безпеки) і тепер регулярно перевіряє виправну колонію і входить в контакт із ув'язненими, які нібито стали жертвами неправомірного поводження та вимагання грошей. Слід також зазначити, що ув'язнені скаржилися делегації, що після візиту ЄКПТ у 2013 році вони відчували тиск з боку персоналу з метою дачі неправдивих свідчень про походження їх травм (тобто оголосити, що вони отримали їх в результаті нещасних випадків, в той час як насправді вони були нанесені іншими ув'язненими).

Крім того, делегація виявила, що не було ніяких покращень щодо обліку та звітності травм, які спостерігалися в ув'язнених, з боку персоналу медико-санітарної допомоги, а також щодо конфіденційності медичних оглядів та документації (див. також пункти 152-154).

13. У світлі інформації, що знаходиться в розпорядженні ЄКПТ, Комітет, звичайно, не впевнений, що дотепер були прийняті всі необхідні кроки, щоб викоринити - раз і назавжди - практику, описану в пункті 11; отже, Комітет вирішив тримати відкритими процедуру відповідно до статті 10, пункт 2 Конвенції.

ЄКПТ закликає українську владу : 1) вжити ефективних заходів для запобігання будь-якого залякування ув'язнених до / під час майбутніх відвідувань; 2) розглядати будь-які випадки запровадження будь-яких санкцій, залякування, репресій та інших заходів щодо будь-якої особи, позбавленої волі, за намагання спілкування або саме спілкування з ЄКПТ (або з будь-яким іншим органом, який діє в інтересах запобігання та боротьбі з тортурами та іншими формами жорстокого поводження) статусу кримінального злочину; 3) розглянути, у світлі зазначеного вище, спосіб, в який проводяться розслідування можливих санкцій, репресій та інших дій такого роду проти ув'язнених, опитаних делегацією ЄКПТ та провести подальші розслідування відповідно у виправних колоніях № 25 у Харкові та № 81 в Стрижавці, а також у виправній колонії № 3 в Кривому Розі, в

тісній співпраці з членами національного превентивного механізму та представниками громадського суспільства з дотриманням досвіду, який було здобуто у боротьбі за права ув'язнених.

ЄКПТ хотів би отримувати, раз в два місяці протягом 2014 року, результати майбутніх розслідувань щодо можливих санкцій проти (колишніх) ув'язнених, які були ув'язнені у вищевказаних пенітенціарних установах під час візитів у 2012 і 2013 роках разом з докладним звітом про конкретні кроки, зроблені для отримання цих результатів.

2. Співпраця, спрямована на ефективне впровадження рекомендацій, наданих Комітетом

14. Як уже підкреслювалося після попередніх візитів ЄКПТ в Україну, принцип співробітництва між державними установами і Комітетом не обмежується заходами, вжитими для полегшення завдання запрошеної делегації. Він також вимагає ефективного запровадження заходів щодо поліпшення ситуації у світлі рекомендацій ЄКПТ.

15. На думку Комітету, висновки делегації протягом відвідування у 2013 році дають привід для оптимізму в декількох галузях. Зокрема, КПК з моменту його вступу в силу в листопаді 2012 року, разом із налагодженням нової системи безоплатної правової допомоги, почали показувати свій потенціал боротьби з *явищем жорстокого поводження з боку співробітників правоохоронних органів*, яке досі зберігається в різних частинах країни, в тому числі в самих тяжких формах.

Боротьба з цим явищем повинна бути головним пріоритетом для української влади, яка повинна спиратися на своїх перших, обмежених, але обнадійливих, результатах та реалізувати всі відповідні рекомендації ЄКПТ і скоротити розрив між правовими та практичними рамками (див. , зокрема, розділи II.A.1 та II.A.4 . цього звіту).

16. Помітне поліпшення у ставленні до ув'язнених з боку співробітників або з боку інших ув'язнених за підбурюванням персоналу було також зазначено у виправній колонії № 81. Проте, серйозність ситуації, що спостерігається у виправній колонії № 3 в Кривому Розі, наводить Комітет зробити висновок, що зміни в способі ставлення, який відчувають в'язні, повинні залишатися одним із найважливіших пріоритетів для української прокуратури та пенітенціарних органів (див. розділ II.B.2 . цього звіту)⁵.

17. Що стосується довготривалої проблеми переповнення установ попереднього утримання (СІЗО) в основному спостерігається зменшення кількості затриманих, завдяки прийняттям/вступом в силу новим Кримінальним процесуальним кодексом та розширенням запобіжних заходів, альтернативних триманню під вартою.

18. Слід також відзначити, що ЄКПТ стурбоване тим, що і досі залишається низка ключових напрямів, за якими делегація не може констатувати наявність прогресу щодо імплементації рекомендацій Комітету. У якості прикладу може бути наведено те, що рішучі заходи були вжиті з метою покращення матеріальних умов у більшості відвідуваних СІЗО., а також були впроваджені програми діяльності за межами камер для осіб, які тримаються у рамках попереднього ув'язнення. Разом з тим ситуація щодо утримання ув'язнених чоловіків, які відбувають довгочасне ув'язнення залишається незмінною. Заходи, вжиті з метою покращення медичного огляду ув'язнених, а також щодо документального засвідчення фізичних ушкоджень, виявлених у ході огляду є неефективними.

Також має бути зазначено, що у своєму листі від 27 грудня 2013 року, Українська влада зазначила, про деякі заходи, вжиті у рамках реагування на попередні зауваження Комітету у перелічених вище сферах, що є достатньо оптимістичним фактором.

19. У зв'язку з вищезазначеним, ЕКПТ сподівається, що українська влада і надалі підтримуватиме зусилля щодо покращення ситуації з триманням осіб в установах правоохоронних органів, з урахуванням рекомендацій, які надавались Комітетом у рамках попередніх звітів.

⁵ Слід також зазначити, що інформація, отримана в ході відвідування в 2013 році дозволяє припустити, що було зроблено дуже мало для поліпшення поводження з ув'язненими з боку співробітників або інших ув'язнених, призначених для надання допомоги співробітникам, у деяких установах, які були відвідані у минулому, зокрема, у виправній колонії № 25 в Харкові. У ході візиту делегація поділилася своєю заклопотаністю з українською владою з цього приводу.

Г. Негайні спостереження відповідно до статті 8, пункт 5 Конвенції

20. Наприкінці підсумовуючих обговорень, що проходили в Києві 21 жовтня 2013 року, делегація ЕКПТ позначила основні факти, зафіксовані під час візиту. З цієї нагоди, вона посилалася на пункт 5 Конвенції щодо поводження з ув'язненими, які знаходяться у виправній колонії № 3 в Кривому Розі, і наполегливо закликала українську владу провести негайне, ретельне і незалежне розслідування з приводу способу, в якому працювала ця установа. Делегація зазначила, що вона хотіла б отримати протягом двох місяців детальну інформацію про слідчі заходи, вжиті у відповідь на це безпосереднє спостереження і перші результати розслідування. Згодом це було підтверджено президентом ЕКПТ у листі від 29 жовтня 2013 року.

21. У листі від 27 грудня 2013 року, українська влада надала інформацію про заходи, вжиті у відповідь на вищезгадане безпосереднє спостереження і, більш загально, у відповідь на попередні спостереження, представлені делегацією щодо пенітенціарних установ. Ця інформація розглядається пізніше в цьому звіті.

Д. Розвиток національного превентивного механізму та взаємодії з ЕКПТ

22. У доповіді про свій візит у 2012 році ЕКПТ зазначив, що необхідно вжити заходів для забезпечення, у тому числі за сприяння Ради Європи, щоб НПМ відповідав основним вимогам, викладеним у ФПКПК і згодом конкретизованим Підкомітетом з попередження катувань та інших жорстоких, нелюдських або принижуючих гідність видів поводження і покарання (ППП) в своєму Керівництві, що стосується національних превентивних механізмів (незалежність, знання і досвід, питання забезпечення ресурсами тощо).⁶ У світлі висновків делегації під час візиту в 2013 році ЕКПТ сподівається, що зусилля в цьому відношенні будуть продовжені.

⁶ Див пункт 43 звіту про візит у 2012 році (документ [CPT / Inf \(2013\) 23](#)).

Е. Заснування Державного Бюро Розслідувань

23. У звітах за результатами попереднього візиту, ЕКПТ підняли серйозні питання щодо ефективності розслідувань з приводу передбачуваного застосування катувань та інших форм жорстокого поводження з боку державних посадовців (або при їх підбурюванні): дії, обмежені тільки опитуванням посадових осіб, які були предметом звинувачень щодо жорстокого поводження, відмова в порушенні кримінального розслідування навіть за наявності переконливих доказів, високий рівень недовіри серед потенційних потерпілих / свідків жорстокого поводження в системі в місці для розслідування скарг на державних посадовців, тощо⁷

Це також є питанням, яке перебуває під пильною увагою в рамках виконання рішень Європейського суду з прав людини після того, як суд встановив неодноразові порушення статті 3 Європейської конвенції про права людини з цього приводу⁸.

24. У звіті про візит у 2009 році ЄКПТ закликав українську владу створити незалежний орган, що спеціалізується на розслідуванні скарг на державних посадових осіб та є відокремленим від структур органів внутрішніх справ і прокуратури⁹

«Державне бюро розслідувань» (ДБР) повинно бути створене не пізніше листопада 2017¹⁰

ДБР слід зосередити увагу на особливо тяжких злочинах, а також на кримінальних злочинах, скоєних державними посадовими особами. Проте, до прийняття закону, що встановлює запровадження такого бюро, дизайн і галузі відповідності цієї майбутньої установи залишилися в стадії обговорення.

У цьому контексті та враховуючи терміновість питання, ЄКПТ рекомендував у своїй доповіді за результатами візиту у 2012 році, прийняття двоетапного підходу: в якості першого кроку, невідкладно зібрати національну спеціалізовану команду, роль якої полягає у проведенні досліджень по всій країні у випадках, пов'язаних з передбачуваним жорстоким поведінням з боку державних посадових осіб, а також забезпечити її своїм власним персоналом для оперативного проведення розслідувань; в якості другого кроку, розглянути можливість, в середньостроковій перспективі, цілком відокремити таку команду від прокуратури для того, щоб створити справжнє незалежне спеціалізоване агентство для такого типу розслідувань.¹¹

⁷ Дивись, зокрема пункт 25 у звіті про візит 2005 року (документ СРТ / Inf (2007) 22), пункт 20 у звіті про візит 2009 року (документ СРТ / Inf (2011) 29) та пункт 39 звіту про візит 2012 року (документ СРТ / Inf (2013) 23) .

⁸ Посилання робиться тут про розширений нагляд за виконанням судового рішення Європейського суду з прав людини в групі випадків *Афанасьєва* і «квазі-пілотного» рішення у справі *Каверзін* проти України (яке стало остаточним 15 серпня 2012) зроблене комітетом Міністрів Ради Європи. Слід нагадати, що суд встановив, що ситуація у справі *Каверзіна* «повинна характеризуватися як результат системних проблем на національному рівні, які, враховуючи фундаментальні цінності демократичного суспільства, якого вони стосуються, потребують якнайшвидшого здійснення всеосяжних і комплексних заходів». У цьому контексті Суд підкреслив необхідність для української влади «терміново ввести в дію конкретні реформи у своїй правовій системі, щоб забезпечити [...] , що ефективно розслідування проводиться відповідно до статті 3 Конвенції в кожному окремому випадку, де існує скарга на жорстоке поведіння і що будь-які недоліки в такому розслідуванні будуть ефективно усунені на національному рівні » (пункти 181 і 183).

⁹ Див пункт 20 звіту про періодичної візит в 2009 році в Україну (документ СРТ / Inf (2011) 29).

¹⁰ Див розділ 216 та прикінцеві положення нового кодексу.

¹¹ Див пункт 39 звіту про візит у 2012 році (документ СРТ / Inf (2011) 29).

5. У ході візиту в 2013 році представники делегації підкреслили, що дії для підвищення ефективності розслідувань в будь-яких випадках передбачуваного жорстокого поведіння за участю державних посадовців, залишаються важливими в їх порядку денному¹².

Крім того, перші кроки, зроблені українськими органами прокуратури, здавалося, йдуть в напрямку, який встановив Комітет у своїй доповіді про візит у 2012 році. Дійсно, делегації ЄКПТ повідомили, що, з метою підвищення ефективності розслідування можливих зловживань з боку державних посадових осіб, а також в очікуванні створення ДБР, Генеральний прокурор прийняв ряд заходів в рамках самої прокуратури, в тому числі створення нових слідчих відділів на національному та регіональному рівнях водночас зі скасуванням позицій слідчих на місцевому рівні¹³.

На думку офіційних представників делегації, активізація роботи над проектом закону про заснування ДБР очікується, починаючи з 2014 року.

ЄКПТ закликає українську владу вжити необхідних заходів щодо створення в майбутньому ДБР для забезпечення швидкого і повного виконання його попередньої рекомендації, наданої в звіті про візит у 2012 році.

Крім того, особлива увага повинна бути приділена організаційно-правовій незалежності майбутнього ДБР та запровадженню прозорих процедур з метою підвищення суспільної довіри.

Прямий, конфіденційний, доступ до ДБР для осіб, які є/ були позбавлені волі і які стверджують, що відчували зловживання з боку посадових осіб, також повинен бути захищеним.

¹² Це повідомлення було також підтверджено в ході переговорів на вищому рівні в Києві 13 грудня 2013 року.

¹³ Див також Висновки Спільного висновку схваленого Венеціанською комісією на її 96-й пленарній сесії, що відбулася 11-12 жовтня 2013, про органи прокуратури України (документ CDL-AD (2013) 025).

II. ФАКТИ, ВСТАНОВЛЕНІ ПІД ЧАС ВІДВІДУВАННЯ, І ЗАПРОПОНОВАНІ ЗАХОДИ

A. Особи, які утримуються посадовими особами внутрішніх справ

1. Попередні зауваження

26. За думкою представників делегації, з якими зустрічалася і розмовляла делегація в ході візиту в 2013 році, один з основних наслідків вступу в силу нового Кримінально- процесуального кодексу (КПК)¹⁴ стало різке скорочення числа осіб, затриманих установами органів внутрішніх справ: під час першого з восьми місяців 2013 року, скорочення, як говорять, складає приблизно 40 %. Багато співробітників внутрішніх справ, з якими зустрічалася делегація, позитивно відгукувалися про цю тенденцію і підкреслили, що це в деякій мірі полегшило їх повсякденну роботу.

Проте, делегації доповіли, що практичне застосування нових положень на початку викликає деяку мішанину серед співробітників щодо поділу завдань і обов'язків; це було очевидно у випадку ряду оперативних співробітників, які мали труднощі в розумінні своїх нових обов'язків у відповідності з новим Кодексом. Така плутанина була підкріплена обмеженими періодом, протягом якого працівники внутрішніх справ можуть пройти навчання. **ЄКПТ закликає українську владу прагнути забезпечити, щоб усі учасники (оперативні працівники органів внутрішніх справ і слідчі, судмедексперти, слідчі судді, прокурори тощо) мали гарне уявлення як про точне**

формулювання, так і про об'єкт, що лежить в основі положень нового Кодексу, що регулюють їх роботу.

Крім того, деякі представники делегації вважали, що зусилля щодо забезпечення реалізації КПК повинні йти рука об руку з трансформацією структур органів внутрішніх справ у те, що вони називають «сучасним правоохоронним органом». Делегація була поінформована про створення робочих груп під егідою Міністерства внутрішніх справ з метою розгляду можливих реформ. **ЄКПТ хотів би отримати детальну інформацію про будь-який прогрес, досягнутий в цій галузі.**

27. Що стосується правових строків затримання, підозрюваний, затриманий співробітниками правоохоронних органів за їх власною владою, повинен постати перед суддею, який вирішує про застосування запобіжного утримання під вартою або інших процесуальних заходів затримання протягом 60 годин або звільнення. Весь термін затримання в міліції без рішення суду або рішення від слідчого судді, не повинен перевищувати 72 годин з моменту арешту.¹⁵ Осіб, які утримуються під вартою, в принципі, передають в СІЗО, але можуть утримувати, з технічних причин, в ізоляторі тимчасового затримання (ІТЗ) органи внутрішніх справ на термін до десяти днів. У певних обставинах, людина, яка знаходиться під вартою або відбуває тюремне ув'язнення, може бути утримана - до тих пір, поки це необхідно - в установах МВС або в установах інших правоохоронних органів з метою захисту¹⁶.

¹⁴ КПК був оприлюднений Президентом України 13 травня 2012 року та опублікований в "Голосі України", Офіційному журналі 19 травня 2012. Він вступив в силу через шість місяців по тому, 19 листопада 2012 року.

¹⁵ Див розділ 211 КПК. Відповідно до статті 209 КПК, людина вважається затриманою, коли він або вона, із застосуванням сили або при дотриманні порядку, має залишатися з компетентною державною посадовою особою або в приміщеннях зазначених компетентним державним посадовцем.

¹⁶ Див, зокрема, статтю 19 (1) Закону про безпеку осіб, що беруть участь у кримінальному судочинстві.

Що стосується *осіб, підозрюваних у скоєнні адміністративного правопорушення*, слід нагадати, що такі особи можуть бути утримані співробітниками правоохоронних органів на строк до трьох годин або, у зв'язку з деякими злочинами (наприклад, правопорушення пов'язані з наркотиками) і в цілях ідентифікації, медичного обстеження, або уточнення обставин правопорушення, на строк до трьох днів з моменту повідомлення прокурора; в останніх випадках, прокурор повинен бути повідомлений протягом 24 годин з моменту арешту.¹⁷ Якщо особу визнають винною, зацікавлені особи можуть бути засуджені суддею на строк до 15 діб адміністративного арешту;¹⁸ вони зазвичай відбувають покарання у спеціальних центрах прийому органів внутрішніх справ.

28. Розгляд протоколів затримання протягом візиту у 2012 році дозволяє припустити, що вищезгадані юридичні строки, офіційно дотримувалися. Проте, делегація отримала численні повідомлення від затриманих осіб, що вони були спочатку затримані та опитані про кримінальні злочини співробітниками правоохоронних органів протягом строку від декількох годин до декількох днів поспіль, в основному, як «свідки», перш ніж був складений відповідний протокол затримання. У деяких випадках, в перевіреній документації делегацією знайдено підтверджуючі це докази. Крім того, в деяких випадках, делегація розмовляла з особами, які були опитані оперативними працівниками на предмет кримінальних злочинів у якості «свідків», у той час як вони були затримані і доставлені до приміщень внутрішніх справ на декілька годин раніше.

Вищевказані практики спричиняють підвищений ризик жорстокого поводження, підриваючи, як це вони роблять, гарантії, зазначені у новому кримінальному процесуальному Кодексу¹⁹. **ЄКПТ**

рекомендує старшим Співробітникам органів внутрішніх справ , слідчим суддям , прокурорам і суддям бути особливо пильними щодо можливої експлуатації з боку співробітників внутрішніх справ положень про опитування свідків для того, щоб обійти юридичні строки і гарантії щодо утримання під вартою підозрюваних у скоєнні злочинів.

29 . Під час візиту в 2013 році виявилось, що строки перебування в ІТЗ підозрюваних в кримінальних злочинах / осіб, взятих під варту, найчастіше обмежується декількома днями. Найдовші перебування розрізняються від декількох місяців до двох з половиною років для офіційно зацікавлених осіб, які є предметом заходів захисту.²⁰ Однак як з'ясувалося з розгляду документації та інтерв'ю зі співробітниками , що в деяких з цих випадків, таке довге затримання насправді використовувалося органами внутрішніх справ або іншими державними посадовими особами (наприклад , посадовими особами державних органів охорони) для цілей розслідування (більш конкретно , для проведення так званих « таємних слідчих дій» , - наприклад , отримання інформації від затриманих осіб через використання інформаторів усередині ІТЗ - або для того , щоб полегшити часті переводи між відділами внутрішніх справ). Це становить зловживання положеннями з приводу заходів захисту. **Комітет рекомендує вжити заходів для викорінення такої практики.**

У більш загальному плані ЄКПТ хотів би підкреслити , що ІТЗ не підходять для тривалого утримання під вартою і не повинні використовуватися для утримання осіб довше, ніж кілька днів .

¹⁷ Див розділ 263 Кодексу про адміністративні правопорушення (КпАП).

¹⁸ Див розділ 32 КпАП.

¹⁹ Див, у зв'язку з цим, розділ II.A.4 цього звіту.

²⁰ Делегація натрапила на такі випадки в ІТЗ у Києві, Дніпропетровську та Сімферополі.

Під час візиту в 2013 році делегація також зазначила, що повернення попередньо ув'язнених із СІЗО в ІТЗ та / або до інших установ внутрішніх справ для того, щоб брати участь у слідчих діях (наприклад, додаткові інтерв'ю з посадовими особами внутрішніх справ) як і раніше відбувається досить часто. **Комітет рекомендує, щоб будь-які подальші допити із заарештованим з боку внутрішніх справ або інших правоохоронних органів, які можуть бути необхідними, повинні, наскільки це можливо, здійснюватися в пенітенціарній установі. Повернення попередньо ув'язнених до установ внутрішніх справ або інших правоохоронних установ слід проводити лише тоді, коли немає абсолютно ніякої іншої альтернативи і протягом найкоротшого часу, і на це має бути отриманий дозвіл судді.**

2. Поводження з особами, що утримуються посадовими особами органів внутрішніх справ

30. Явище катувань та інших форм жорстокого поведження з особами, затриманими посадовими особами органів внутрішніх справ було питанням серйозного занепокоєння для ЄКПТ з моменту першого візиту Комітету в Україну 15 років тому. Це питання було предметом спеціального візиту до Київської та Харківської областей в 2011 році, протягом якого ЄКПТ був завалений заявами про жорстоке поведження з боку персоналу органів внутрішніх справ.²¹ Візит 2013 року дав можливість розглянути, як поведуться з особами, які утримаються посадовими особами органів внутрішніх справ, зокрема після набуття чинності нового КПК та інших нормативних актів.

А) Київ

31 . У Києві , делегація виявила, що існує різниця між відгуками, які були надані особами, що містяться під вартою, чіє затримання мало місце до набрання чинності нового КПК та досвідом, яким поділилися особи, які утримуються/ утримувалися посадовими особами органів внутрішніх справ після 19 листопада 2012. Особи, які підпадають під першу категорію, дуже часто стверджували про методи жорстокого поводження, які були схожі на ті, що описані в попередніх звітах, у тому числі важкі фізичні насильства , у той час як більшість з тих , які підпадають під другу категорію, зазначали, що співробітники внутрішніх справ мали правильне ставлення до них з самого початку перебування під вартою.

32 . Незважаючи на цю позитивну тенденцію, багато затриманих осіб, які були опитані, у тому числі неповнолітніх чоловіків, які були нещодавно затримані працівниками органів внутрішніх справ, стверджували , що вони піддавалися жорстокому фізичному поводженню. Передбачуване жорстоке поводження складалося з ударів руками , ногами , колінами , ударів товстими книгами і ударів , нанесених заповненими водою пластиковими пляшками, кийками або іншими жорсткими предметами (наприклад , стільці , бейсбольні біти) до різних частин тіла (у тому числі в голову , хребет і геніталії). Делегація також отримала кілька скарг про надмірно жорстке застосування наручників.

33 . Крім того деякі затримані особи, з якими спілкувалась делегація, скаржилися, що вони отримували погрози побиття самими співробітниками органів внутрішніх справ або розміщення затриманих в комірці іменованій як «прес- хата»²²після передачі в СІЗО.

²¹ Див пункти 14 до 18 звіту про візит у 2011 році (документ СРТ / Inf (2012) 30).

²² У СІЗО або інших пенітенціарних установах, «прес-хатою» вважається будь-яка клітина, де ув'язнені, як кажуть, сильно ризикують піддатися фізичному жорстокому поводженню (у тому числі сексуальному насильству) з боку співкамерників, якщо вони не одразу зізнаються з приводу конкретного злочину або не нададуть іншу інформацію.

34 . Вищезгадане жорстокого поводження, як свідчать, було застосоване на різних стадіях позбавлення волі посадовими особами внутрішніх справ: у момент затримання (наприклад , коли особа нібито не пручалася арешту або після того як він чи вона була взяті під контроль) та / або протягом наступних опитувань міліцією в затишних місцях (наприклад , в районах озера або лісу) або, найчастіше , в кабінетах.

35 . Мета можливого жорстокого поводження, як повідомляється, є змусити затриманих зізнатися в (додаткових) кримінальних злочинах, забезпечити інші докази або отримати покірну поведінку від них.

36 . Слід зазначити , що існують різні категорії посадових осіб внутрішніх справ , які були предметом звинувачень в жорстокому поводженні : у головному , оперативні співробітники, що працюють в районній установі внутрішніх справ або управлінні з боротьби проти організованої злочинності, районних відділах або підрозділах, але й , в деяких випадках , члени « Беркута » і "Соколу", персонал патрульних органів (ППО) , і в окремих випадках , слідчі і старші посадові особи органів внутрішніх справ. У той же час, має бути зазначено в протоколі, що делегація не отримала жодних скарг про персонал ІТЗ у Києві.

Б. Дніпропетровська, Одеська та Вінницька області, а також Автономна Республіка Крим

37 . У Дніпропетровській , Одеській та Вінницькій областях , а також в Автономній Республіці Крим значне число затриманих осіб, яких було опитано, та які мали попередній досвід затримання

міліцією , заявили, що мало місце недавнє поліпшення ставлення чиновників органів внутрішніх справ щодо затриманих ними осіб.

38 . Однак прогрес, здавалося, був відносно менш істотним, ніж у Києві. Дійсно, делегація отримала численні свідчення недавнього жорстокого поведження з людьми , які затримані , або недавно були затримані працівниками органів внутрішніх справ. Передбачуване жорстоке поведження зазвичай складалася з ударів руками , ногами , плесканням по вухах і ударами кийками. У декількох випадках , делегація отримала звинувачення від затриманих осіб , які , як повідомляється , були змушені здійснювати фізичні вправи до повної знемоги або які були розміщені в наручниках у вантажне відділення автомобіля, який потім їхав на високій швидкості по дорозі з ямами. Делегація також почула ряд скарг про болюче і тривале застосування наручників.

У Дніпропетровській, Одеській та Вінницькій областях, а також в Автономній Республіці Крим , делегація наткнулася на деякі випадки, коли передбачуване жорстоке поведження було такої тяжкості, що це можна було вважати катуванням (наприклад , застосування наручників і заподіяння повторних і важких ударів кийком в підвішеному положенні; вплив електричним струмом за допомогою зброї з електричним розрядом або із застосуванням польового телефону армії, печіння пальців людини цигаркою, асфіксія за допомогою протигазнику або пластикового пакету).

Наведені вище твердження були зроблені не тільки дорослими чоловікам , але і дорослими жінками і неповнолітніми обох статей.

39 . Делегація також чула декілька заяв про загрози щодо вживання важких форм жорстокого фізичного поведження (наприклад, обширного побиття, запровадження кийка в анус людини).

40 . Переважна більшість отриманих тверджень вказують на періоди утримання відразу після арешту , коли до відповідних осіб застосовується первинний допит. Цей первинний допит найчастіше передує моменту, коли офіційно реєструється утримання під вартою. Інші звинувачення вказують час арешту , транспортування і утримання під вартою в будівлях судів і ІТЗ.

41 . Основна мета передбачуваного жорстокого поведження, як зазначається, забезпечити , до проведення офіційного допиту, щоб відповідні особи надали зізнання або інформацію компрометуючі інших осіб перед слідством/ судом та / або вимагати гроші у затриманих осіб . У декількох випадках , удари, як зазначалося, були нанесені, щоб отримати покірну поведінку або як форма "розваги " для співробітників органів внутрішніх справ (деякі з них, як повідомляється, робили зйомку передбачуваного жорстокого поведження за допомогою мобільних телефонів з камерами) .

42 . Робітники внутрішніх справ , які були предметом звинувачень в жорстокому поведженні, були в більшості випадків оперативними співробітниками. У декількох випадках, слідчі, як зазначалося, були безпосередньо залучені до передбачуваного жорстокого поведження. У Дніпропетровській та Одеській областях , делегація також отримала записи або інші ознаки жорстокого фізичного поведження із затриманими особами з боку співробітників супроводу / охоронного персоналу органів внутрішніх справ.

с. оцінка

43 . Висновки делегації протягом візиту в 2013 році ясно показують, що люди, затримані співробітниками УВС, після набуття чинності нового КПК, мали більш низький ризик піддатися жорстокому поведженню, ніж ті , хто був затриманий до цієї події.

Тим не менш, цей ризик залишається високим для затриманих осіб, які не здаються співробітникам внутрішніх справ²³ здатними до співпраці та / або ,зокрема в регіонах, відмовляються платити хабарі . Також виявилось, що особи, які утримуються посадовими особами внутрішніх справ за межами столиці, мали ще більший ризик отримати фізичне жорстоке поводження/катування.

44 . Твердження, згадані в пунктах 32-33 і 38-39, зібрані в ході проведення індивідуальних співбесід, були докладними, правдоподібними і послідовними. Більш того, деякі з них були підтверджені медичними доказами, у вигляді поранень безпосередньо спостережуваних медичним членами делегації, і записами у медичній документації, яка була досліджена під час візитів в ІТЗ та пенітенціарні установи. Підводячи підсумок, звинувачення мали високу ступінь довіри .

²³ Наприклад, якщо зацікавлена особа не спонтанно і не відразу зізнається в (додатковому) злочину (ах), в яких він або вона підозрюється, або не робить компрометуючі заяви, як того вимагає персонал внутрішніх справ.

3 . Заходи по боротьбі з тортурами та іншими формами жорстокого поводження

А. впровадження змін на найвищому рівні і розробки етичної культури серед співробітників органів Внутрішніх Справ

45 . У контексті попередніх візитів, явище катувань та інших форм жорстокого поводження з боку співробітників органів внутрішніх справ було визнане на найвищому міністерському рівні. Крім того з 2009 року міністри внутрішніх справ один за одним прийняли рішучі послання «нульової терпимості» жорстокого поводження та звернули увагу своїх співробітників на необхідність радикальної зміни їх поведінки по відношенню до підозрюваних.²⁴ Щоб зміцнити цю ініціативу та з метою посилення її шансів на успіх , ЄКПТ рекомендував у своїй доповіді про візит 2011 року, щоб з таким повідомленням виступила політична влада найвищого рівня.

На початку візиту в 2013 році представники делегації вказали, що набуття чинності нового Кодексу дає унікальну можливість залучити посадовців органів внутрішніх справ до змін у настроях щодо осіб, які вони утримували. У цьому контексті основні показники діяльності співробітників органів внутрішніх справ, які ґрунтувались в значній мірі на високих темпах «Очищення», як доповідалося, спостерігалися повсюди.

46 . Висновки делегації протягом візиту в 2013 році свідчать, що очікування української влади тільки починають реалізовуватися. Делегація чітко з'ясувала, що наразі наявний ще довгий шлях, перш ніж можна прийти до висновку, що феномен жорстокого поводження було ефективно подолано.

Зокрема, різні повідомлення, відправлені з вищих органів внутрішніх справ не були отримані в узгодженому порядку їх регіональними / місцевими підлеглими. Наприклад, у Вінниці, у делегації склалося враження, що вищими посадовими особами управління робляться деякі зусилля для вирішення проблеми жорстокого поводження . Виявилось, що відповідні професіонали були призначені для здійснення моніторингу прав затриманих осіб.²⁵ Вони були добре обізнані про

масштаби явища на місцевому рівні, в тому числі в особливо проблематичних закладах²⁶, та часом виходили за рамки правил, щоб розкрити правопорушення. Крім того для делегації стало очевидно, що мету «очищення» не було досягнуто.

Ситуація досить сильно відрізнялася в різних регіонах, де новий КПК в цілому сприймався як захід, який вимагатиме застосування більшої кількості паперової роботи, а не пропонуватиме кращий захист від жорстокого поводження. Переговори з чиновниками внутрішніх справ в Одесі також засвідчили, що мета неофіційного «Очищення» була введена в дію, принаймні в тієї частині України (з метою 100 розкритих злочинів на 400 заяв).

Також з'ясувалося протягом візиту 2013 року, що феномен жорстокого поводження з боку співробітників органів внутрішніх справ став, більш ніж будь-коли, тісно пов'язаний з корупцією в у межах органів внутрішніх справ, зокрема за межами Києва.

²⁴ Див, у зв'язку з цим, в пункті 15 звіту про роботу під час візиту 2009 року (документ СРТ / Inf (2011) 29), а також пункти 16 і 19 звіту про візит 2011 року (документ СРТ / Inf (2012) 30). Див також наказ № 90 Міністерства внутрішніх справ від 26 березня 2010 року і наказ № 329 від 31 березня 2011 року.

²⁵ Див, у зв'язку з цим пункт 90.

²⁶ Слід згадати в цьому зв'язку, 2-й підвідділ Вінницького міського відділу внутрішніх справ.

ЕКПТ стурбовано відзначає, що посадові особи органів внутрішніх справ, які були опитані під час візиту, в цілому здавалося, мали вузьке розуміння своїх зобов'язань, які стосуються можливого жорстокого поводження із затриманими особами з боку колег.

47 . Комітет повинен нагадати, що відповідальність за зміну поведінки співробітників органів внутрішніх справ, лежить насамперед на міністрі внутрішніх справ і старших посадових особах всіх рівнів. Дуже важливо, що філософія відношення «від доказів до підозри», а не «від підозри до доказів» домінувала не тільки в законі, а й у повсякденній практиці всіх, хто залучений в процес кримінального правосуддя (у тому числі оперативних співробітників і слідчих). Крім того, посадові особи внутрішніх справ, зокрема оперативні співробітники та члени спеціальних сил, повинні мати гарне уявлення про практичні наслідки принципу пропорційності тоді, коли повинна бути використана сила.

У зв'язку з цим, дуже важливо зробити більше для сприяння в рамках структур внутрішніх справ культури, яка розглядала що це є непрофесійним - і навіть небезпечним з кар'єру точки зору - працювати і спілкуватися з колегами, які вдаються до жорстокого поводження. Точніше, повинна бути створена атмосфера, в якій вважається правильним повідомити про жорстоке поводження з боку колег.

48 . Комітет рекомендує, щоб Міністерство внутрішніх справ розробити у подальшому докладні інструкції від самого старшого рівня , що нагадують всім співробітникам, зокрема оперативним співробітникам, слідчим, членам спецназу, співробітникам патрульних органів, офіцерам супроводу та співробітникам органів утримання під вартою, які працюють в ІТЗ, їх зобов'язання щодо поводження з особами, які перебувають під вартою. Ці інструкції повинні керуватися, зокрема, загальними принципами, закріпленими в Європейському кодексі поліцейської етики.²⁷ Зокрема, це має бути ясно для всіх співробітників органів внутрішніх справ, що :

і) вони будуть притягнуті до відповідальності за те, що завдавали, підбурювали або переносили будь-які тортури чи інші форми жорстокого поводження, незалежно від обставин і в тому числі, коли жорстоке поводження впорядковане начальником. Кожен співробітник внутрішніх справ

повинен мати чітке розуміння того, що навмисне жорстоке фізичне поводження з затриманими особами, незалежно від його тяжкості, є кримінальним злочином.

У разі необхідності,²⁸ на найвищому політичному рівні має бути прийнята публічна заява, а саме на рівні Президента України ;

II) вони повинні протистояти всім формам корупції в структурах внутрішніх справ ;

III) поводження з особами під вартою в коректній формі та звітність у відповідні органи про будь-яку інформацію, що вказує на жорстоке поводження (і корупцію) між колегами, є їх офіційним боргом і буде визнано позитивним явищем.

У цьому контексті Комітет рекомендує прийняти захисні заходи, що стосуються «інформаторів». Це передбачає розвиток чіткої лінії звітності до окремого органу за межами управління або до органу опіки та піклування, а також встановлення основ для правового захисту осіб, які розкривають інформацію про жорстоке поводження та інші незаконні дії.

²⁷ Рекомендація Rec (2001) 10 від 19 вересня 2001 року Комітету міністрів Ради Європи.

²⁸ Наприклад, коли стали відомими особливо серйозні випадки жорстокого поводження з боку внутрішніх справ або інших правоохоронних органів.

б. запровадження кращої ідентифікації посадових осіб Внутрішніх Справ

49 . Ряд затриманих осіб, опитаних у ході візиту 2013 року, засвідчили, що співробітники внутрішніх справ в штатському під час їх затримання оголосили, що вони були з агентства Внутрішніх Справ, і представилися і / або показали свою ідентифікаційну карту.

Проте, багато затриманих стверджували, що затримуючі офіцери не ідентифікували себе як співробітники правоохоронних органів, навіть якщо про це попросили під час або незабаром після затримання; крім того, вони не проявили ніяких ознак, що вказують на те, що вони належали до агентства внутрішніх справ. Більшість затриманих осіб, очевидно зрозуміли про те, що з ним коїться тільки після того як опинилися в наручниках.

ЄКПТ має підкреслити, що відмова відповідних посадових осіб ідентифікувати себе як особи, належні до правоохоронного органу, тягне за собою ризик спровокувати особи, яких затримується, на дії у відповідь, і викликати застосування надмірної сили у відповідь на це.

50 . Комітет також зазначає, що ряд осіб, опитаних у ході візиту в 2013 році заявив, що члени спецназу внутрішніх справ, які мали маски під час їх затримання, не носили будь-які ідентифікаційні номери на їх уніформи / шоломах (за винятком спеціальної емблеми на формі). Це дуже важливе, адже такі співробітники були також предметом звинувачень в жорстокому поводженні під час затримання або незабаром після нього.²⁹

Носіння масок членами спецназу може бути виправдане виключно в контексті операцій з високим ступенем ризику, що відбуваються поза захищеного середовища (наприклад, потенційно складні арешти) . Тим не менш, має бути забезпечено, щоб була можлива подальша ідентифікація відповідних посадових осіб, через носіння не тільки чітко відокремленої емблеми, але і видного ідентифікаційного номеру на кожній уніформі / шоломі.

ЄКПТ зазначає, що під час переговорів на високому рівні 19 грудня 2013 в Києві³⁰ Президент Комітету був проінформований про заходи, вжиті для забезпечення належної ідентифікації співробітників правоохоронних органів у майбутньому.

52 . У цьому контексті Комітет рекомендує, щоб українська влада продовжувала свої дії, щоб поліпшити ідентифікацію співробітників органів внутрішніх справ, зокрема шляхом забезпечення того, щоб :

i) офіцери в штатському, що проводять арешт, чітко ідентифікували себе або чітко визначали себе в якості членів агентства внутрішніх справ (наприклад, показавши посвідчення особи або, надівши пов'язку);

ii) подальша ідентифікація членів спецназу внутрішніх справ була завжди можливою, через носіння не тільки чітко відокремленої емблеми, але і видимого ідентифікаційного номеру на кожній уніформі /шоломі;

iii) втручання органів спецназу внутрішніх справ було записано на відеокамеру (наприклад, за допомогою тактичних камер, які є частиною обладнання офіцерів).

²⁹Див пункт 36.

³⁰Див новини ЄКПТ від 20 грудня 2013 року.

с. Перегляд меж і поліпшення підготовки стосовно застосування фізичної сили і «спеціальних засобів»

53 . Застосування фізичної сили і «спецзасобів»³¹ посадовими особами внутрішніх справ, механізми та зобов'язання надати медичну допомогу в разі травм, регулюються зокрема статтями 12 , 13 та 14 Закону про «міліції».

Проте, правова база, здається, є неясною щодо обставин, в яких можуть бути використаний кожен тип «спецзасобів». З точки зору ЄКПТ це залишає рамки для непропорційної відповіді . Дійсно , в ході візиту в 2013 році делегація чула багато відгуків щодо нецільового використання «спецзасобів» (зокрема, наручників, кийків і електричних пристроїв) посадовими особами внутрішніх справ: було зроблено посилання що посадовці нібито вдаються до використання спецзасобів», коли затримані особи вже перебували в наручниках / взяти під контроль, які мають вигляд надмірно жорстко затягнутих наручників і / або наручників, прикованих до батареї або інших нерухомих предметів в приміщеннях внутрішніх справ.

Крім того, як зазначено в пунктах 34 і 40, делегація отримала низку скарг на надмірне застосування фізичної сили в момент затримання (наприклад , Пінки / удари в той час як заарештована особа нібито повністю відповідала наказам співробітників органів внутрішніх справ)

54 . Комітет рекомендує, щоб українська влада переглянула правову основу для застосування фізичної сили і «спецзасобів», у світлі висновків делегації, і переконалася, що обставини, в яких можуть бути використані кожен з типів сили були чітко визначені в законодавстві та / або відповідними правилами.

Крім того, Комітет рекомендує щоб співробітники органів внутрішніх справ отримали подальші інструкції і відповідне навчання, щоб забезпечити зокрема наступне:

- Фізична сила застосовується тільки у разі крайньої необхідності і лише в тій мірі, яка необхідна для досягнення законних цілей ;

- Там де застосування наручників є ключовим, наручники не мають бути надмірно жорсткими і застосовуються тільки до тих пір, поки це необхідно.³² Крім того, затримані ніколи не повинні бути приковані наручниками до фіксованих об'єктів; у разі, кола особа під вартою перебуває у вельми збудженому або агресивному стані, цю особу слід утримувати під ретельним наглядом

у відповідній обстановці. У разі збудження, яке викликане станом здоров'я затриманої особи, посадовим особам внутрішніх справ слід звернутися за медичною допомогою та дотримуватись інструкцій медичного працівника;

- Дубинки використовуються тільки, коли є ризик для життя чи здоров'я , і тільки для безпосереднього вирішення цієї загрози;

³¹ наприклад наручники, кийки, сльозогінний газ, шумові пристрої.

³² Слід зазначити, що застосування надмірно жорстких наручників може мати серйозні медичні наслідки (наприклад, іноді викликаючи серйозні і постійне погіршення руки (рук)).

- Використання електрошокових пристроїв обмежується ситуаціями реальної і безпосередньої небезпеки для життя або очевидного ризику нанесення серйозних травм, і керується принципами необхідності, субсидіарності, пропорційності, завчасного попередження (де це можливо) і запобіжних заходів. Використання таких пристроїв тільки з метою забезпечення дотримання порядку неприпустимо. Співробітників органів внутрішніх справ, які мають право використовувати ці пристрої, мають обиратися і проходити відповідну підготовку, і вони повинні отримувати докладні інструкції щодо їх використання. Правові зобов'язання щодо подання звітності мають призвести до ретельного моніторингу з боку компетентних органів за використанням електрошокових пристроїв. Кожен, проти кого був використаний електричний прилад, у всіх випадках має звернутися до медичного працівника і, при необхідності, бути доставленим в лікарню, та йому (та / або його / її адвокату, за запитом) має бути надана копія медичної довідки про це.³³

Г. скорочення залежності від зізнання і поліпшення стандартів та процедур опитування

55 . У попередніх звітах ЄКПТ вказав, що жорстоке поводження з особами, що утримуються посадовими особами внутрішніх справ занадто часто, здавалося, було пов'язано з надмірним акцентом на зізнання в ході кримінального судочинства. Комітет рекомендував, зокрема , що i) професійна підготовка отримала подальше вдосконалення ; ii) КПК має бути змінений таким чином, щоб знизити стимул шукати отримання зізнань; заяви, які були зроблені в результаті тортур або інших форм жорстокого поводження, мають бути неприпустимі як доказ у ході будь-якого судового розгляду , за винятком, якщо це стосується особи, звинувачені у жорстокому поводженні, як доказ, що ця заява була зроблена; iii) розробити стандарти та процедури для опитування осіб посадовими особами внутрішніх справ (наприклад за винятком виняткових обставин, затримані особи не повинні піддаватися опитуванню з боку посадових осіб внутрішніх справ протягом більше ніж двох годин без перерви; всі опитування повинні бути зроблені письмово одночасно). Комітет також закликав українську владу вжити необхідних заходів для забезпечення того, щоб опитування затриманих осіб з боку оперативних співробітників та слідчих систематично зберігалися в електронному форматі³⁴.

56 . У своїй відповіді на звіт щодо візиту в 2011 році українська влада вказала, що вона покращила професійну підготовку, зокрема, шляхом організації спеціальних семінарів. Також був

переглянутий порядок проведення навчальних семінарів та прийняті відповідні керівні принципи³⁵.

³³ Див також пункти 65-84 20-го Загального звіту ЄКПТ.

³⁴ Див, наприклад, пункт 16 доповіді про візит у 2009 році (документ СРТ / Inf (2011) 29) та пункт 20 доповіді про візит 2011 року (документ СРТ / Inf (2012) 30).

³⁵ Указ № 318 Міністерства внутрішніх справ від 14 квітня 2012 року.

ЄКПТ із задоволенням відзначає, що новий КПК чітко визначає у своєму розділі 87, що будь-які докази, отримані за допомогою серйозних порушень міжнародних та національних правозахисних правових зобов'язань або інформація в результаті доказів такого роду є неприпустимою.³⁶ Кодекс також передбачає, що, як правило, інформація, що міститься в показаннях, предметах і документах, що не були безпосередньо розглянуті судом, не можуть бути прийняті в якості доказів.³⁷

Комітет також вітає той факт, що новий кодекс містить деякі стандарти для проведення опитування затриманих осіб (*допит*). Відповідно до розділу 224 (2) Кодексу, допит, зокрема, не може тривати більше двох годин без перерви і не більше восьми годин в цілому на день.³⁸ Права зацікавлених осіб, а також порядок, в якому будуть проведені допити, слід пояснити до проведення допиту. Відповідно до розділу 224 (5) Кодексу може бути використаний аудіо та/чи відеозапис і зроблені фотографії під час допиту. Крім того, неповнолітні повинні проходити опитування у присутності законного представника, педагога чи психолога і, при необхідності, медичного працівника.³⁹

57. Інформація, зібрана делегацією ЄКПТ під час відвідування у 2013 році вказує, що дії в цій галузі було прийняті не тільки на законодавчому рівні, а й на практиці. Кілька затриманих розповіли делегації, що вони негайно були опитані оперативними працівниками (на прохання слідчого) та / або самим слідчим протягом одного або двох годин, після чого їм була запропонована перерва і той факт, що вони спочатку відмовилися відповісти на питання / надати докази не мали негативних наслідків стосовно поведінки з ними. Також виявилось, що чиновники органів внутрішніх справ більш схильні покладатися на речові докази при проведенні розслідування. Крім того, делегація побачила, що були зроблені зусилля для оснащення кімнат, призначених для поліцейських допитів, засобами відео спостереження, зокрема в Києві. Комітет схвалює ці позитивні зрушення.

58. Проте, практика опитування затриманих / підозрюваних у правопорушенні в якості «свідків» поза меж будь-яких офіційних судових розглядів з метою виявлення злочинів та збору доказів, здається, не слабшає у всіх частинах України, які відвідала делегація ЄКПТ. Ця передбачувана практика часто залучає великі групи опитуваних, а також під час неї застосовуються фізичні та інші форми жорстокого поведінки та / або загрози підготувати серйозні кримінальні звинувачення проти опитаних осіб. Також викликає серйозну заклопотаність, що, незважаючи на нові положення

КПК, манера, в якій були отримані заяви від «свідків» / підозрюваних у правопорушеннях здавалася в багатьох випадках неперевершеною різними учасниками української системи кримінального правосуддя (див. , у цьому зв'язку , пункти 65 і 66). Очевидно, будь-які такі практики не слід розглядати тільки як незаконні, вони ставлять під серйозний сумнів внутрішню надійність кримінальних розслідувань, проведених посадовими особами внутрішніх справ у таких випадках.

³⁶ Відповідно до пункту 87 КПК, судді повинні розглянути наступні дії, як серйозні порушення прав людини: отримання доказів, піддаючи людини катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність поведженню чи загрози для застосування такого поведження; порушення права людини щодо юридичної допомоги; отримання свідчення або пояснення від людини, який не був проінформований про його право відмовитися давати показання і відповідати на запитання, або, якщо вони були отримані з порушенням цього права; отримання свідчення від свідка, якого згодом було встановлено як підозрюваного або звинуваченого у скоєнні кримінальних злочинів з тих же процедур.

³⁷ Див розділ 23 (2) Кодексу.

³⁸ У разі неповнолітніх, допит не повинен тривати більше однієї години без перерви і не більше двох годин в загальній складності в день (див. розділ 226 (2) Кодексу).

³⁹ Див розділ 226 Кодексу. Див також пункт 89 цього звіту

Крім того, в ході візиту в 2013 році делегація Комітету знову знайшла нестандартні та немарковані елементи в кабінетах / приміщеннях, де свідки / підозрювані у скоєнні злочинів можуть утримуватися / допитуватися (наприклад, боксерські рукавички, саморобний молоток).

ЄКПТ також жалкує про те, що вони очевидно отримали дуже мало підтримки від співробітників органів внутрішніх справ, з якими делегація розмовляла про більш широке використання аудіо-та / або відеозаписів допитів.

59. У світлі вищесказаного, **Комітет рекомендує, щоб українська влада продовжувала покладати свої зусилля щодо запровадження нового Кримінального процесуального кодексу з метою зниження залежності від зізнань, зокрема, шляхом:**

i) боротьби проти будь-якої практики чиновників органів внутрішніх справ, що прагнуть / отримують заяви та інші докази від так званих «свідків», які виявляться підозрюваними у скоєнні злочинів або від затриманих осіб, які не були поінформовані про своє право на відмову від дачі показань або відповідати на запитання;

ii) докладання зусиль, щоб приділяти більше уваги підходу, який ґрунтується на речових доказах під час розслідування, зокрема шляхом початкового навчання і підвищення кваліфікації оперативних співробітників і слідчих. Зокрема, навчання щодо захоплення, утримання, пакування, обробці та оцінки судових експонатів та питання безперервності, які пов'язані з ними, мають розроблятися надалі.⁴⁰ У той же час, очевидно, чиновникам внутрішніх справ має бути повідомлено, що фабрикація доказів є серйозним злочином і карається відповідним чином;

III) видалення будь-яких нестандартних предметів, які можна використовувати для жорстокого поводження з приміщень органів внутрішніх справ, де можуть утримуватися/ допитуватися особи;

IV) забезпечення того, щоб допит, як правило, проводився не більше ніж двома допитуючими ми особами, в кімнатах, спеціально відведених та обладнаних для цієї мети, не більше ніж протягом двох години(однієї години у разі неповнолітніх), і вісім годин (двох годин у разі підлітків) в день в загальній складності;

V) забезпечення того, щоб був зроблений точний запис усіх допитів (у тому числі первинного допиту, зробленого затримуючих офіцерами), запис повинен використовувати більшої кількості електронного обладнання (для аудіо -та відео- записів) ;

VI) впровадження системи постійного моніторингу стандартів і процедур допиту.

⁴⁰ Інвестиції також повинні бути спрямовані на забезпечення вільного доступу до інструментів збору доказів, таких як ДНК і автоматизованих систем ідентифікації відбитків пальців.

г. посилення ролі медичних працівників в ІТЗ (і медичних установ) у запобіганні жорстокого поводження і в документуванні та звітності травм

60 . У звіті про візит у 2011 році ЄКПТ підняв ряд давніх питань: Недотримання конфіденційності медичної інформації, огляди спеціалістами охорони здоров'я здійснюються недбало та погано записуються пошкодження.

У своїй відповіді українська влада поінформувала Комітет про кроки, зроблені для усунення цих недоліків, зокрема, про прийняття Керівних принципів Міністерства внутрішніх справ №17658/Чн 12 грудня 2011, які рекомендують проводити медичні огляди затриманих осіб у відсутності охоронного персоналу або будь-якої іншої третьої сторони ⁴¹.

61 . Інформація, зібрана в ході відвідування в 2013 році, чітко говорить про те, що конфіденційність медичних оглядів як і раніше не дотримується в ІТЗ (або в медичних установах до надходження в ІТЗ) . З бесід з медичним персоналом, що працює в ІТЗ, стало зрозумілим, що медичне обстеження затриманих осіб взагалі відбувається в момент їх самої передачі в ІТЗ у присутності співробітників внутрішніх справ, які не мали ніяких зобов'язань щодо охорони здоров'я. Делегація зазначила для себе що в Київському ІТЗ подальші огляди спеціалістів охорони здоров'я також були проведені в присутності наглядачів.

Крім того виявилось, що медичні огляди часто склалися тільки з декількох питань і відповідей щодо стану здоров'я затриманих осіб. У ряді випадків затримані особи, з якими делегація говорила вказали, що вони були допитані щодо походження їх травм у присутності супровідного персоналу / операційних офіцерів їх супроводу (деякі з яких, як стверджувалося, були звинувачені в передбачуваному жорстокому поводженні). Це не стало несподіванкою, що кілька затриманих осіб, що були опитані, які спочатку стверджували, при надходженні в ІТЗ, що травми вони мали

перед арештом, повідомили делегації, що вони були налякані тому й приховали справжнє походження своїх травм у присутності інших посадовців органів внутрішніх справ .

На більш позитивній ноті делегація наткнулася на випадки, коли фельдшери, що працюють у Київському ІТЗ очевидно викликали судово -медичних фахівців для організації судово -медичної експертизи затриманих осіб, які мали численні травми.

З точки зору ЄКПТ важливо провести чітке відокремлення між, з одного боку , адміністративними процедурами, які дотримуються коли затримані особи передаються в розпорядження ІТЗ та ,з іншого боку, ретельними медичними оглядами, які повинні бути проведені пізніше. Дуже важливо, щоб в ході вищезазначених адміністративних процедур, медичний персонал, як правило, безпосередньо не брав участь у первинній процедурі передачі утримування та щоб затриманих осіб, у яких були знайдені травми під час прийняття до установи, не питали про походження цих травм у присутності персоналу, який не має зобов'язань надавати медичну допомогу⁴².

⁴¹ Див пункти 26 до 31 доповіді ЄКПТ щодо візиту в 2011 році (документ СРТ / Inf (2012) 30) та відповідь Уряду (документ СРТ / Inf (2012) 31).

⁴² Див також пункт 154.

62 . Як і під час попередніх візитів, медичні документи, які дослідила делегація під час візиту в 2013 році, були в загалом низької якості і, в багатьох випадках, ненадійні. Стало очевидно з досліджень медичних записів ІТЗ та інших медичних записів, а також прямих спостережень лікарями делегації, що видимі тілесні ушкодження, які явно вказують на жорстоке поводження, часто залишаються незареєстрованими. Крім того, всякий раз, коли пошкодження були записані, описи цих пошкоджень, як правило, були мізерні і відгуки затриманих осіб щодо походження цих травм часто були відсутні. Крім того, в ряді випадків, делегація знайшла помилки стосовно дати проведення огляду. Крім того, медична документація, яка потенційно містить конфіденційні відомості, була доступна охоронному персоналу .

Варто відзначити, що в ряді випадків, копії медичних висновків, складені медичними працівниками ІТЗ, були дані затриманим особам або, на їх прохання, їх адвокату. Тим не менш, це було не завжди так.

63 . Що стосується процедури звітності, Комітет із задоволенням відзначає, що медичні записи ІТЗ щодо затриманих осіб де відображалися травми, були доведені до відома прокуратури . Природно, що вище зазначені висновки щодо змісту медичних записів серйозно обмежили вплив таких процедур.

64 . ЄКПТ закликає українську владу вжити подальших заходів, в тому числі за допомогою відповідних правил і ефективного моніторингу їх реалізації, для того, щоб:

- **медичні працівники, як правило, безпосередньо не брали участь у адміністративній процедурі передачі затриманих осіб до ІТЗ;**⁴³
- **осіб, які повинні показати травми при вступі до ІТЗ, ніхто не розпитував про походження цих травм під час вищезгаданої процедури передачі утримування;**

- будь-який зроблений запис, і будь-які зроблені фотографії травм під час передавальних процедур направляються негайно медичним працівникам ІТЗ;
- всі особи, допущені до ІТЗ, мають бути правильно опитані і ретельно оглянуті кваліфікованим медичним персоналом якомога швидше, але не пізніше 24 годин після їх прийому; такий же підхід повинен бути застосований кожен раз, коли людина повертається в ІТЗ після повернення в розпорядження іншою структурою для слідчих чи інших цілей;
- всі медичні огляди в ІТЗ (а також в медичних установах) проводяться поза межами чутності і - якщо медичні працівники прямо не просять про інше даному випадку – поза межами зору персоналу, на якого не покладено охорону здоров'я;

⁴³ Природно, негайно має бути проведена консультація з співробітником охорони здоров'я всякий раз, коли знову прибулий затриманий потребує термінової медичної допомоги, або якщо є сумніви щодо сумісності стану здоров'я зацікавленої особи для надходження в ІТЗ.

- запис складений після медичного обстеження затриманого в ІТЗ має містити: (i) звіт про заяви, зроблені людиною про якого йде мова, які мають відношення до медичної експертизи (у тому числі його / її опис його / її стану здоров'я і будь-які заяви про жорстоке поводження), (ii) повний звіт про об'єктивні медичні висновки, засновані на ретельному вивченні (з наданням «тілесного графіку», де відзначаються травматичні ушкодження); (iii) зауваження медичного працівника виробника з приводу пунктів I) та II), що вказує на відповідність між будь-якими заявами і об'єктивними медичними висновками;
- медичний персонал може повідомити офіцерам, які відповідають за утримання, про необхідність дізнатися про стан здоров'я затриманої особи; проте, інформація повинна бути обмежена, що необхідно для запобігання серйозного ризику для затриманої особи або інших осіб, якщо затримана особа погоджується на те, щоб була надана додаткова інформація;
- медичні фахівці повідомляють затриманим особам про існування зобов'язання звітувати, пояснивши, що написання такого звіту знаходиться в рамках існуючої системи для попередження жорстокого поводження та що передача звіту до відповідного органу не є заміною скарги зробленої належним чином;
- затримані осіб і, на їх прохання, їхні адвокати мають повне право на отримання копії медичної документації. Коли це можливо, повинні бути зроблені фотографії пошкоджень та вони мають додаватися до медичної документації;
- всякий раз, коли звіт про травми надається до прокуратури, одразу ж вимагається судово - медичний висновок і затримана особа негайно підлягає фізичному, ретельно огляду в приватному порядку судовим лікарем.

ЄКПТ також рекомендує надання спеціальної підготовки медичним працівникам, які працюють в ІТЗ. На додаток до розробки необхідної компетенції в документації та інтерпретації травм, а

також забезпечення повного знання усіх зобов'язань і процедур звітності, це навчання повинно охоплювати техніку опитування осіб, які, можливо, відчували на собі жорстоке поводження.

Комітет також закликає українську владу розглянути питання про перегляд існуючих процедур звітності, з урахуванням реформи прокуратури і майбутнього заснування державного бюро розслідувань.

В цілому, що стосується незалежності медичного персоналу, що працює в ІТЗ, ЄКПТ хотів би знати, чи розглядала українська влада можливість передачі такого персоналу під керівництво структури, іншої ніж Міністерство внутрішніх справ.

д. зміцнення ролі слідчих суддів / судів у запобіганні жорстокого поводження на етапі попереднього ув'язнення

65 . У попередніх доповідях ЄКПТ підкреслив, що всякий раз, коли підозрювані в кримінальних злочинах поставали перед судовою владою та стверджували про жорстоке поводження, такі звинувачення повинні бути записані в письмовій формі, негайно має бути назначене судова медична експертиза, а також зроблені всі необхідні кроки для того, щоб звинувачення розслідувалися належним чином. Такий підхід слід дотримуватися тоді, коли зацікавлена особа демонструє чи не демонструє видимі пошкодження. Крім того, навіть за відсутності твердження про жорстоке поводження , повинна бути запрошена судова медична експертиза, коли є інші підстави вважати, що людина могла бути жертвою жорстокого поводження⁴⁴

Це давня рекомендація була відображена в розділі 206 нового КПК. Відповідно до розділу 206, коли людина заявляє що він або вона отримала жорстоке поводження під час затримання або взяття під варту з боку державних посадових осіб, слідчий суддя зобов'язаний записати таку заяву або прийняти письмову заяву від особи, і зокрема: 1) забезпечити якнайшвидшу судову медичну експертизу цієї людини; 2) призначити розслідування фактів відповідному слідчому органу; 3) вжити необхідних заходів для забезпечення захисту зацікавленої особи відповідно до закону. Суддя повинен діяти вищезазначеним способом, щоб не свідчила особа, якщо його / її зовнішність або стан, або будь-яка інша інформація відома судді, дає підстави для нього або неї вірити, що зацікавлена особа отримала жорстоке поводження під час арешту або подальшого утримання під вартою. Суддя не зобов'язаний діяти таким чином, якщо прокурор свідчить, що такі заходи вже були прийняті або вживаються на даний момент.

66 . У ході візиту в 2013 році делегація почула декілька відгуків від затриманих осіб відповідно до яких слідчі судді реагували на їхні скарги про жорстоке поводження або задавали питання щодо їх стану здоров'я та / або видимих травм (хоча затримані все ж таки не отримували зворотний зв'язок про будь-які прийняті заходи). Тим не менш, багато затриманих осіб, які, очевидно скаржилися судді про жорстоке поводження (і / або незаконні первинні періоди позбавлення волі) або демонстрували видимі пошкодження, стверджували, що суддя проігнорував їх скарги та / або не звертав увагу на їхні травми. Розгляд відповідної документації, в тому числі судових документів, підтвердив правдоподібність цих звинувачень.

ЄКПТ також стурбований щодо свідчень затриманих осіб відповідно до яких, перш ніж постати перед судом, їм погрожували чиновники внутрішніх справ (подальшим) побиттям, якщо вони скаржитимуться судді.

Суддям має регулярно та чітко нагадуватись, через відповідні канали, про їхні юридичні зобов'язання відповідно до статті 206 КПК .

Крім того ЄКПТ рекомендує, це було ясно зрозумілим для всіх співробітників органів внутрішніх справ, що будь-який вид погроз або дій для запобігання затриманого від надання скарг судді не припустиме.

⁴⁴ Див, наприклад, пункт 22 звіту про візит у 2011 році (документ СРТ / Inf (2012) 30).

4. Фундаментальні запобіжники проти жорстокого поводження

а. попередні зауваження

67. ЄКПТ неодноразово підкреслював у минулому, що основні гарантії для осіб, позбавлених волі, з боку правоохоронних органів, зокрема, право інформувати близького родича або іншу особу про своє утримання під вартою, право на доступ до адвоката і право звернення до лікаря, мають бути надані де-факто від самого початку позбавлення волі.

Як уже зазначалося в пункті 15, два важливих нових законодавчих акта, тобто новий КПК і Закон про безоплатну правову допомогу, набули чинності з моменту останнього візиту ЄКПТ до України⁴⁵

Очевидно, що нове законодавство значно посилює гарантії проти жорстокого поводження, зокрема у відношенні до обліку, до інформації про права і відносно застосування трьох вищезазначених основних прав. Періодичне відвідування у 2013 році представила Комітету першу можливість для оцінки практичної реалізації обох вищезазначених актів.

68 . На жаль, спостереження, зроблені делегацією в ході відвідування в 2013 році припускають , що багато чого ще належить зробити для того, щоб забезпечити повне і належне дотримання нового законодавства. Насправді, більшість недоліків , які спостерігалися протягом спеціального візиту⁴⁶ в 2011 році, здається, зберігаються надалі. Зокрема, незважаючи на позитивні аспекти нового КПК в цьому відношенні, стало ясно, що на практиці правові гарантії часто продовжували надаватися, не на початку фактичного позбавлення волі, але тільки після того, як відповідні особи були офіційно затримані. Також залишилися випадки, коли після позбавлення волі, людина отримує неформальний допит, протягом якого отримуються зізнання, без використання вищезазначених гарантій.

Крім того, як це було під час візиту в 2011 році⁴⁷, делегація отримала значну кількість достовірних свідчень від затриманих осіб - підкріплені документами, розглянутими у матеріалах справи, а також зізнаннями з боку ряду посадових осіб внутрішніх справ - що підозрюваних було розміщено в підрозділах внутрішніх справ на період у 24 години або навіть довше, де вони спали на стільцях в коридорах або в кабінетах оперативних співробітників, іноді в наручниках, прикованих до радіаторів, або навіть розміщених в інших установах (наприклад , приміщеннях ГИБДД (ДАІ) ; готелях⁴⁸) , в той час як запити (у тому числі опитування оперативних співробітниками) були проведені до формальних допитів з слідчими. Такий стан справ є абсолютно неприйнятним, а також являє собою кричущу неповагу до відповідного законодавства .

ЄКПТ закликає українську владу вжити ефективних заходів для забезпечення того, щоб положення нового КПК (і Закону про безоплатну правову допомогу), що стосуються гарантій проти жорстокого поводження з особами, позбавленими волі, з боку посадових осіб органів внутрішніх справ належним чином застосовувалися на практиці .

⁴⁵ Як зазначалося раніше, новий КПК набув чинності 19 листопада 2012 року. Досвід Ради Європи був врахований під час підготовки проекту Кодексу. Що стосується Закону про безоплатну правову допомогу, його було ухвалено 2 червня 2011 і він набув чинності 1 січня 2013 року.

⁴⁶ Див звіт про візит у 2011 році (документ CPT / Inf (2012) 30).

⁴⁷ Див пункт 35 звіту про візит у 2011 році (документ CPT / Inf (2012) 30).

⁴⁸ Згадувався, наприклад, готель «Супутник» в Котовську (Одеська область).

б. боротьба з неврахованими затриманнями та поліпшення практик ведення обліку

69 . ЄКПТ підкреслював у минулому⁴⁹ , що вимога правильного фіксування факту позбавлення людини волі є однією з найбільш фундаментальних правових гарантій захисту від жорстокого поводження. Крім сприяння контролю за дотриманням правових положень, що стосуються затримання з боку правоохоронних органів, точна реєстрація всіх аспектів затримання людини з може захистити співробітників правоохоронних органів проти помилкових звинувачень, висунутих проти них .

70 . Відповідно до розділів 208 , 210 і 212 нового КПК , Протокол затримання (протокол) повинен бути складений негайно після фактичного позбавлення людини волі⁵⁰ і повинні включати зокрема місце, точну дату і час (години і хвилини) арешту, а також підстави для затримання; ⁵¹ немає положення для будь-якої можливої затримки складання протоколу. Копія протоколу затримання має бути передана затриманому одразу без затримки. Арештована особа має бути доставлена до найближчого закладу правоохоронних органів і повинен бути зроблений запис про надходження (включаючи дату і час , коли людина була доставлена до установи) відразу ж після прибуття людини.

71 . Незважаючи на зрозумілу редакцію вищевказаних положень, ЄКПТ повинен дійти висновку зі спостережень, зроблених в ході періодичного відвідування у 2013 році, що практика неврахованих затримань людини органами внутрішніх справ (зазвичай на періоди від декількох годин до двох днів, але іноді навіть до тижня) продовжується.⁵²

Під час таких затримань, затримані особи, що не здаються охочими до взаємодії, піддаються ризику жорстокого поводження (див. пункт 43), без надання ним будь-яких правових гарантій. **ЄКПТ закликає українську владу вжити рішучих і енергійних заходів, щоб викоринити таку практику. Безпосередні кроки мають бути зроблені для того, щоб всякий раз, коли людину доставляється або викликається до установ внутрішніх справ, з будь-якої причини (у тому числі для допиту з оперативним офіцером), його / її присутність завжди має бути належним чином зареєстрована.**

Зокрема, записи повинні вказувати, хто був доставлений або викликаний, ким, за чиїм наказом, в який час, з якої причини, в якій якості (підозрюваний, свідок і т.д.), яким ця особа була передана і коли людина залишила приміщення установи внутрішніх справ.

⁴⁹ Див, наприклад, пункт 33 звіту про візит 2009 року (документ CPT / Inf (2011) 29).

⁵⁰ Має бути зазначено в цьому контексті, що новий КПК представив конкретну норму з посиланням на «момент затримання», який повністю сумісний з розумінням ЄКПТ про те, що представляє собою фактичне позбавлення волі з самого початку(див. виноску 15).

⁵¹ Крім того, протокол повинен включати інформацію про результати особистого огляду; заклики, заяви чи скарги затриманого (якщо такі є), а також повний список процесуальних прав і обов'язків людини.

⁵² Більшість осіб, опитаних делегацією ЄКПТ, які були затримані відповідно до нового КПК, стверджували, що час між їх фактичним затриманням, прибуттям правоохоронної установи та складанням протоколу затримання варіювався від двох до п'яти годин; Однак у кількох випадках цей часовий термін був набагато більше.

72. Всякий раз, коли утримання під вартою людини в установі внутрішніх справ, було зафіксовано, якість цієї документації часто залишала бажати кращого. Делегація відзначила для себе (особливо після порівняння доступної документації із відео спостереженням⁵³), що положення нового КПК, що стосуються запису фактичного часу затримання, не були належним чином застосовані,⁵⁴ і що неточний і / або суперечливий час затримання був викладений в різних протоколах та записах. В цілому, різні записи утримування в установах внутрішніх справ, які були відвідані, часто погано зберігаються та мають часті помилки та / або упущення.

ЄКПТ закликає українську владу вжити термінових заходів для забезпечення того, щоб юридична вимога щодо зазначення фактичного часу арешту в протоколі затримання завжди дотримувалася на практиці належним чином. Крім того, Комітет настійно підтверджує свою давню рекомендацію, що українська влада має забезпечити, щоб протоколи утримання під вартою зберігалися належним чином, містили точні записи про фактичний час затримання, приміщення до камери, звільнення або переведення, та відображали всі інші аспекти утримання під вартою (точне місце розташування де зберігається затриманий; візити адвоката родича, лікаря або консульської посадової особи; переведення на допит тощо).

в. надання інформації про права з самого початку позбавлення волі

73. Відповідно до розділів 42 (3) і (2) , 208 (4) і 212 нового КПК , затриманий повинен бути проінформований прямо і відразу про його / її права (включаючи права доступу до адвоката, доступу до медичної допомоги і про повідомлення про затримання) посадовою особою, яка його затримує. Крім того, посадова особа (и) відповідальні за охорону затриманих осіб в правоохоронній установі, повинні інформувати затриманого про його / її права відразу після його / її прибуття в установу.

Незважаючи на вищезгадані положення, ситуація, яка спостерігалася делегацією ЄКПТ на практиці майже не відрізнялася від описаної в попередніх звітах⁵⁵ а саме, що письмова інформація про права надавалася затриманим особам тільки тоді, коли вже був складений протокол затримання, а не на самому початку утримання під вартою. Крім того, письмова інформація була розроблена таким чином, щоб її було важко зрозуміти тим, хто не має юридичної підготовки;⁵⁶ крім того, в більшості випадків затримані особи були не забезпечені копіями документів, які містять цю інформацію⁵⁷.

⁵⁴ Зокрема , в Маліновському РУВС в Одесі.

⁵⁵ У деяких випадках порівняння ордерів на арешт і « актів звинувачення » з протоколами затримання показали затримки до 17 годин між моментом фактичного затримання і складання протоколу. Крім того, в близько 70 % протоколів затримання, розглянутих в ході візиту, не було ніяких вказівок на « фактичний час затримання » (як визначено в розділі 209 нового КПК); крім того, у багатьох з цих протоколів записи про фактичний час арешту був видалений зі стандартного шаблону протоколу слідчими, що є грубим порушенням Кодексу.

⁵⁶ Див , наприклад , пункт 31 доповіді про відвідування у 2009 р.(документ СРТ / Inf (2011) 29) та пункт 35 доповіді про відвідування в 2011 р.(документ СРТ / Inf (2012) 30).

⁵⁷ Це було у вигляді трьох - сторінкового документа зі списком статей Конституції та розділами інших відповідних актів.

58 Замість цього, затриманих просили підписати документ, який, як правило, після цього був прикріплений до їх файлу.

74 . Тому, ЄКПТ знову підтверджує свою рекомендацію, що мають бути вживані ефективні заходи для забезпечення того, щоб всі особи, затримані правоохоронними органами, повною мірою були поінформовані про свої права (у тому числі права, зазначені вище) з самого початку позбавлення волі. Цей процес повинен включати надання чіткої словесної інформації в момент затримання, та має бути доповнений при першій же можливості (тобто, відразу ж після першого вступу в приміщення правоохоронного органу) наданням письмової інформації щодо прав.

Комітет також нагадує про свою рекомендацію, що українська влада має скласти інформаційний лист про права, який є більш простим і зрозумілим та доступним у відповідній кількості мов. Особливу увагу слід приділяти забезпеченню того, щоб затримані особи насправді були в змозі зрозуміти свої права; з'ясування цього питання покладено на посадових осіб внутрішніх справ. Зацікавлені особи повинні мати можливість зберегти копію інформаційного листку.

Г. гарантування ефективного права повідомлення про затримання з самого початку позбавлення волі

75 . Розділи 42 (3) і (7) , а також 213 (1) , нового КПК передбачають, що арештованій особі повинна бути негайно надана можливість повідомити близького родича, члена сім'ї або будь-яку іншу третю сторону за його / її вибором про його / її затримання та місцезнаходження. Ці положення не припускають виключення або затримку у повідомленні про утримання; якщо є підстави вважати, що розслідування може опинитися під загрозою, повідомлення повинно бути виконано персонально посадовцем правоохоронних органів, які здійснюють утримання.

Більшість затриманих осіб, опитаних делегацією вказали, що вони були проінформовані про це право, що про їх затримання було повідомлено членам сім'ї. Проте, схоже на ситуацію, що спостерігається в минулому⁵⁸, багато людей скаржилися на затримки у повідомленні їх сімей (наприклад, до їх прибуття в ІТЗ, до їх першого судового засідання або навіть до їх переведення в СІЗО), а також декілька людей (особливо в Києві та Одесі) стверджували, що їх прохання повідомити своїх родичів про своє затримання було прямо відхилено співробітниками правоохоронних органів. Крім того, в результаті затримки із записом щодо утримання (див. пункт 72)⁵⁹ затримані часто були не в змозі повідомити своїм найближчим родичам про їх утримання під вартою протягом декількох годин (або навіть днів) після їх фактичного затримання.

ЄКПТ закликає українську владу вжити ефективних заходів для забезпечення того, щоб всі затримані особи могли ефективно скористатися правом на повідомлення про затримання з самого початку позбавлення волі.

76 . Як під час попередніх відвідувань, кілька затриманих розповіли делегації, що вони не знали, чи були їхні родичі проінформовані про факт їх затримання. **ЄКПТ рекомендує вжити заходів для забезпечення того, щоб затриманим особам надавали зворотній зв'язком чи вдалося повідомити близького родича або іншу особи про факт їх затримання.**

⁵⁸ Див пункт 27 доповіді про відвідування в 2009 р.(документ СРТ / Inf (2011) 29).

⁵⁹ Так само, як затримки в складанні протоколів затримання (тобто тримали осіб у якості "доставлених", не уточнюючи їх правовий статус, на протязі багатьох годин).

77 . Делегація спостерігала в установах внутрішніх справ, які були відвідані, що, як правило, виконання права про інформування своїх найближчих родичів про своє утримання під вартою не було належним чином зареєстровано. Жодні записи, та протоколи затримання містить надійну і точну інформацію про те чи було (і коли було) таке повідомлення здійснено. Лише деякі з численних протоколів затримання, розглянуті делегацією⁶⁰ містять відповідні деталі, такі як ім'я та телефонний номер абонента, якому було зроблено повідомлення, і підписом затриманої особи підтверджуючий це. **ЄКПТ рекомендує вжити заходів для забезпечення того щоб, сам факт повідомлення близьких родичів затриманої особи про його / її утримання під вартою, був належним чином зареєстрований в кожній установі внутрішніх справ, у світлі сказаного вище.**

г. поліпшення практичного використання права на доступ до адвоката від самого початку позбавлення волі

78 . Новий КПК⁶¹ дає чітко зрозуміти, що співробітники правоохоронних органів повинні дозволити затриманій особі на її прохання мати конфіденційну зустріч з його / її адвокатом до першого та кожного наступного допиту. Ніякі обмеження не передбачені щодо кількості та тривалості таких зустрічей. Він також передбачає, що затримана особа має право на присутність його / її адвоката під час допитів і в ході будь-яких інших процесуальних дій .

79 . На практиці з'ясувалося під час періодичного відвідування у 2013 році, що доступ до адвоката як і раніше часто надавався тільки після первісного допиту оперативними співробітниками, тоді, коли складався протокол затримання, або навіть пізніше (тобто кілька годин - або навіть днів - після фактичного позбавлення волі).

Як неодноразово підкреслював ЄКПТ в минулому, право на доступ до адвоката має бути гарантовано всім особам - в тому числі адміністративно затриманим - із самого початку позбавлення волі (а не тільки тоді, коли складається протокол затримання). **Комітет закликає українську владу вжити заходів для того, щоб закон і практика були приведені у відповідність з приводу цього правила.**

80 . Подібно до того, що спостерігалось під час попередніх відвідувань, делегація ЄКПТ чула твердження, згідно з яким затримані особи були змушені посадовими особами внутрішніх справ відмовитися від свого права на доступ до адвокату⁶²

⁶⁰ Складено в період після набрання чинності нового КПК.

⁶¹ Розділи 42 (3) і 213 (4).

⁶² За словами представників Координаційного центру з надання безкоштовної юридичної допомоги (під управлінням Міністерства юстиції, та який тісно співпрацює з Асоціацією правників України), які зустрілися з делегацією на початку відвідування у 2013 р, відсоток офіційно зареєстрованих відмов (в період після набрання чинності нового КПК) був спочатку близько 10% від усіх зареєстрованих затримань; разом з цим, протягом декількох місяців, що передували візит ЄКПТ, відсоток був знижений до трохи менше 8%.

Комітет закликає українську владу нагадати всім співробітників органів внутрішніх справ (у тому числі оперативному персоналу і слідчим), серйозним чином, що будь-які спроби примусити затриманих відмовитися від свого права на адвоката є незаконними. У цьому контексті позитивна практика (спостерігається в деяких управліннях / відділів внутрішніх справ, які були відвідані) з перевірки таких відмов адвокатом за посадою (та факт такої перевірки підтверджується підписом адвоката протоколі затримання) має поширюватися на всі установи Внутрішніх справ, де можуть утримуватися особи, позбавлені волі.

81. Як уже згадувалося в пункті 67, періодичне відвідування в 2013 році надало ЄКПТ можливість оцінити (попередньо) практичну реалізацію нового Закону безкоштовної правової допомоги.

Згідно вищезгаданого акту всі особи, позбавлені волі, з боку правоохоронних органів (як підозрюваних у скоєнні кримінального злочину та адміністративні затримані⁶³) мають право на безкоштовну юридичну допомогу з самого початку позбавлення волі⁶⁴ незалежно від їх статусу під час надходження до стану. Відповідальний співробітник правоохоронних органів повинен негайно проінформувати відповідний Центр безкоштовної правової допомоги про затримання особи, а відповідний адвокат повинен прибути в правоохоронний заклад протягом однієї години після такої повідомлення⁶⁵. Адвокати призначаються відповідним Центром безкоштовної правової допомоги а не обираються / призначаються посадовцями правоохоронних органів⁶⁶.

ЄКПТ схвалює налагодження нової системи безоплатної юридичної допомоги, яка - як тільки буде працювати в повному обсязі - зможе ефективно сприяти запобіганню жорстокого поводження з особами з боку співробітників правоохоронних органів. Тим не менш, інформація, зібрана делегацією в ході візиту передбачає, що в даний час, залишаються випадки, що центрам безкоштовної юридичної допомоги не своєчасно повідомляється про кожен випадок позбавлення волі; в деяких випадках, це відбувається навіть після того, як був складений протокол затримання⁶⁷. Очевидно, що неповідомлення компетентного центру безкоштовної юридичної допомоги - своєчасно - про кожен випадок позбавлення волі також пов'язане з явищем (посилання у пункті 71) неврахованого затримання та затримок у складанні протоколів затримання.

Комітет рекомендує, щоб українська влада активізувала свої зусилля щодо забезпечення того, щоб положення Закону про безоплатну правову допомогу належним чином реалізовувалися на практиці. Зокрема, правоохоронним органам має бути нагадано про їх обов'язки негайно інформувати відповідний Безкоштовний центр правової допомоги про кожний факт затримання з моменту фактичного позбавлення волі (або, найпізніше, починаючи з моменту прибуття затриманої особи до установи внутрішніх справ).

⁶³ Слід зазначити, що, починаючи з 1 липня 2014 року, іноземні громадяни, позбавлені волі, відповідно до законодавства про іноземців також мають право на безкоштовну юридичну допомогу.

⁶⁴ Розділ 213 (4) нового КПК передбачає, що: "Офіцер, який здійснює затримання, має повідомити відразу про це орган (установу), уповноважена законом для надання юридичної допомоги на безоплатній основі. Якщо адвокат, який призначається органом (установою), уповноваженим законом для надання юридичної допомоги на безоплатній основі, не приходить у строки, встановлені законом, відповідальний співробітник відразу повідомляє про це органу (установі), уповноваженому законом надавати юридичну допомогу на безоплатній основі".

⁶⁵ Деталі цієї процедури викладені в Указі № 1363 Кабінету Міністрів України, який було видано 28 грудня 2011 року (вступив в силу з 1 січня 2013 р.).

⁶⁶ Делегації було повідомлено Координаційним центром безоплатної правової допомоги, що такі центри в даний час працюють в усіх 27 адміністративних округах України, близько 3000 юристів беруть участь у цій програмі (з яких близько 2000 беруть активну участь).

⁶⁷ Цей висновок був зроблений після розгляду делегацією ЄКПТ численних протоколів затримання, копії свідоцтв про призначення юристів та іншої документації, отриманої з особистих справ ув'язнених у відвіданих установах (СІЗО та ІТЗ), а також після розгляду відповідних записів, які зберігаються в відвідуваних відділах внутрішніх справ та після проведення опитування з деякими зацікавленими ув'язненими.

За словами представників Координаційного центру безкоштовної юридичної допомоги систему надання безкоштовної юридичної допомоги було - в той момент під час періодичного візиту в 2013 році – застосовано ще не в повному обсязі в усіх регіонах України. **Комітет рекомендує вжити подальші зусилля (зокрема, що стосується зору людських і фінансових ресурсів), щоб**

переконатися, що система, введена в дію Законом про безоплатну правову допомогу, ефективно працює в усіх регіонах України .

82 . В даний час центр безкоштовної юридичної допомоги може призначити лише адвоката за посадою для захисту затриманих осіб після того, як отримав офіційне повідомлення про затримання від правоохоронних органів. У цьому контексті представники Координаційного центру безкоштовної юридичної допомоги поінформували делегацію про намір Центру запропонувати проект поправок до відповідних положень Закону і вищезгаданого Указу № 1363 для того, щоб дозволити центрам безкоштовної юридичної допомоги призначати адвоката за посадою під час отримання інформації про затримання людини з інших джерел (наприклад, від родичів, НВО або ЗМІ). У зв'язку з висновками делегації ЄКПТ в ході візиту⁶⁸, **Комітет підтримує цю ініціативу і хотів би бути проінформованим з часом про його результати.**

83 . Указ № 1363 вимагає співробітникам правоохоронних органів зареєструвати кожне сповіщення Центру безкоштовної правової допомоги в спеціальному реєстрі. Крім того, кожному повідомленню присвоюється реєстраційний номер (відповідним Центру безкоштовної юридичної допомоги) і видається особлива форма, яка згодом передається по факсу або електронною поштою назад до зацікавлених правоохоронних органів. Це номер, а також інші відповідні відомості (зокрема, час, коли було зроблено повідомлення) мають бути зазначено в протоколі затримання .

Проте, записи у відповідному пункті переважної більшості протоколів затримання, розглянутих делегацією під час візиту, містили тільки поверхню інформацію, що «Центр безкоштовної юридичної допомоги був проінформований», без надання будь-яких подробиць щодо часу та інших відповідних деталей (у тому числі реєстраційного номеру). **ЄКПТ закликає українську владу вжити заходів для забезпечення того, щоб всі відповідні деталі, пов'язані з повідомленням центрів безоплатної правової допомоги (як згадувалося вище) завжди були відображені в протоколах затримання належним чином.**

84 . Делегація також зазначила, що не було ніякої однакової практики з приводу того, хто повинен підтримувати зв'язок з центрами безкоштовної юридичної допомоги і слідкувати за реєстрами повідомлень, зазначеними в пункті 83. У той час як у деяких з відвіданих установ внутрішніх справ це завдання виконувалося слідчим, а в інших установах це було зроблено співробітниками, відповідальними за утримання під вартою. В обох випадках, посадовці, обрані для виконання цих завдань були, перш за все відповідали за пізні стадії утримання під вартою, та за час прибуття осіб, позбавлених волі, до установи; це також спричинило затримки у здійсненні повідомлення до Центру безоплатної правової допомоги. З точки зору ЄКПТ, було б набагато краще покласти задачу контактування з центрами безкоштовної юридичної допомоги та слідкування за відповідними реєстрами на «вартових офіцерів» в рамках нового КПК (з приводу цього робиться посилання на пункт 90).

⁶⁸ І власна оцінка координаційного центру безкоштовної юридичної допомоги свідчить про те, що відсоток неповідомлених затримань (в Центри безкоштовної юридичної допомоги) знаходиться в діапазоні від десь 10% до десь 30%, залежно від регіону.

85 . Як це було у випадку протягом попередніх візитів, декілька затриманих осіб, яким були надано послуги юристів за посадою, скаржилися на те, як вони працювали; зокрема, юристи за посадою, часто зустрічалися зі своїми клієнтами тільки тоді, коли останні поставали перед суддею, або навіть вимагали оплату за надання своїх послуг⁶⁹.

Ряд підозрюваних у скоєнні злочинів, опитаних у ході візиту, які прийняли послуги юристів за посадою, стверджували, що у них не було, і юристи не наполягали на проведенні приватних зустрічі⁷⁰, адвокати прибували на місце тільки після неофіційного допиту оперативними співробітниками і після оформлення протоколів затримання (або навіть після допиту), і вони просто підписували протокол.

Комітет рекомендує, щоб українська влада вжила відповідних заходів - у консультації з Асоціацією адвокатів – , щоб забезпечити ефективність системи юридичної допомоги протягом кримінального процесу, в тому числі на початковому етапі затримання . У цьому контексті особливу увагу слід приділяти питанню про конфіденційність консультацій між клієнтом та юристом.

д. гарантування ефективного права бути оглянутим лікарем з самого початку позбавлення волі

86 . Стаття 212 нового КПК вимагає від правоохоронних органів, відповідальних за охорону затриманих осіб, щоб було швидко надано необхідну медичну допомогу і щоб будь-які тілесні ушкодження і погіршення стану здоров'я затриманої особи будуть належним чином зареєстровані медичним персоналом. Якщо затримана особа того забажає, людині за його / її власним вибором кваліфікованій для надання медичного обслуговування, може бути дозволено бути одним з фахівців, які надають медичну допомогу йому / їй. Ці положення можна тільки вітати.

Встановивши це, нові положення все ж відкрито не гарантують заарештованим особам право бути оглянутим лікарем (на відміну від зобов'язання співробітників правоохоронних органів забезпечити доступ до медичної допомоги). **ЄКПТ закликає українську владу змінити новий КПК (та інші відповідні положення) для того, щоб дати зрозуміти, що особи, позбавлені волі співробітниками правоохоронних органів, мають право бути розглянутим незалежним лікарем (у тому числі доктором за своїм вибором, при умові, що огляд таким лікарем може здійснюватися за рахунок власних коштів затриманої особи) з моменту фактичного позбавлення волі. Прохання затриманої особи побачити лікаря повинні завжди бути реалізовані; та не співробітники правоохоронних органів, ні будь-якого іншого органу не можуть фільтрувати такі запити.**

⁶⁹ Це, як повідомляється, пов'язано з низькими тарифами щодо забезпечення органів правової допомоги за посадою - наприклад, 27 грн на годину в Київській області. Див. також рекомендацію в пункті 81 щодо необхідності збільшення фінансових ресурсів для ефективної експлуатації системи безоплатної правової допомоги.

⁷⁰ У цьому контексті слід зазначити, що представники Координаційного центру безкоштовної юридичної допомоги вказали, що відсутність конфіденційності консультацій між клієнтом та юристом є одне з найбільш проблемних питань у роботі нового органу юридичної допомоги. Як повідомляється, тільки близько 20% співробітників правоохоронних установ запропонували умови, в яких конфіденційність може дотримуватися.

Комітет також підтверджує свою давню рекомендацію про те, що кроки (в тому числі, у разі необхідності , законодавчого характеру) мають бути прийняті для того, щоб затримані особи, які стверджують про жорстоке поводження з боку співробітників правоохоронних органів, можуть бути оглянуті з власної ініціативи незалежним лікарем, який отримав офіційне судово навчання⁷¹.

87 . ЄКПТ був стурбований відзначити, що - як це було в минулому – конфіденційність медичних оглядів та документації в цілому в установах внутрішніх справ, які були відвідані, не забезпечується.⁷² Крім того, якість медичної документації часто залишає бажати кращого, особливо в підрозділах органів внутрішніх справ. **Комітет рекомендує вжити заходів, щоб виправити ці недоліки.**⁷³

88 . Посилання вже були внесені до юридичних зобов'язань для забезпечення доступу до медичної допомоги для затриманих осіб, які можуть її потребувати. Факти , виявлені під час періодичного візиту в 2013 році, показують, що це зобов'язання не завжди дотримуються на практиці. Делегація чула декілька заяв від затриманих осіб, що ним була представлена медична допомога лише після їх надходження до установ ІТЗ, тобто після проходження 24 годин або більше після їх фактичного позбавлення волі. ЄКПТ рекомендує українській владі вжити заходів для того, щоб юридичне зобов'язання щодо забезпечення без зволікання медичну допомогу будь-якій особі, яка затримана правоохоронним органом, та яка її потребує, завжди дотримувалася на практиці.

е. зміцнення конкретних гарантії для неповнолітніх

89 . Як і в ситуації, що спостерігалася в ході попередніх візитів до України⁷⁴, делегація отримала ряд тверджень від затриманих неповнолітніх , відповідно до яких, вони були допитані і змушені підписувати документи (зізнання чи інші заяви) без присутності адвоката та / або іншої довіреної особи⁷⁵.

ЄКПТ закликає українську владу вжити ефективних заходів для забезпечення того, щоб затримані неповнолітні не отримували допит, не робити ніяких заяв або підписували будь-які документи, пов'язані із злочином, в якому вони підозрюються, без участі адвоката і, в принципі, іншої довіреної дорослою особи, яка має бути присутня для надання допомоги неповнолітньому .

Комітет також знову рекомендує розробити конкретну інформаційну форму, з викладенням особливого положення затриманих неповнолітніх і в тому числі посилання на присутність адвоката / іншої довіреної дорослої особи, та передати таку форму всім таким особам, узятим під варту. Особлива увага повинна бути приділена ретельну поясненню інформацію для гарантування її розуміння .

¹⁹⁸ Див також рекомендації, зроблені в пункті 64.

¹⁹⁹ Медичні огляди, зазвичай, проходили в присутності медичної невідготовлених співробітників правоохоронних органів, і письмова інформація медичного характеру було легко доступна для таких посадових осіб.

²⁰⁰ Див також рекомендацію в пункті 64 про лікарську таємницю в ІТЗ.

²⁰¹ Див, наприклад, пункт 32 звіту про візит в 2009 р.(документ СРТ / Inf (2011) 29).

²⁰² Див, у зв'язку з цим, пункт 56.

є. вдосконалення системи «вартових офіцерів»

90 . Комітет схвалює введення системи «вартових офіцерів» в Україні⁷⁶. Вона має потенціал для поліпшення роботи правових гарантій, зазначених вище. Проте, делегація спостерігала під час візиту в 2013 році відсутність однакової практики щодо вибору «вартових офіцерів», та їх методів роботи. Крім того, виявилось, що «вартовим офіцерам» не була запропонована спеціальна підготовка для виконання своїх обов'язків. В результаті, вплив цього заходу значно відрізнявся в залежності від регіону (навіть від установи).

ЕКПТ рекомендує , щоб українська влада встановила загальні критерії для відбору «вартових офіцерів» в установах внутрішніх справ ,і забезпечила, що вони отримують спеціальну підготовку.

5 . Умови утримання під вартою

а. Управління / відділи органів Внутрішніх справ

91 . На початку візиту вищі посадові особи МВС повідомили делегації, що основні зусилля знаходяться в стадії реалізації для поліпшення матеріальних умов у зонах ув'язнення (камерах) управлінь / відділів внутрішніх справ. За словами представників міністерства, 66 % площ з 1187 зон ув'язнення в управліннях / відділах внутрішніх справ вже приведені у відповідність до стандартів ЕКПТ і оснащені системами відео спостереження.

Дійсно, у ряді управлінь / відділів внутрішніх справ, які були відвідані,⁷⁷ умови в камерах, що використовуються для нічного затримання, можна вважати прийнятними і навіть добрими (належне освітлення і вентиляція, ліжка з матрацами та постільною білизною, вільний доступ до туалету та питної води, тощо); далі, принаймні, в деяких з цих установ (наприклад, в Голосіївському РУВС у місті Києві) були умови для надання продовольства особам, зобов'язаним залишатися там на ніч. З деякими обмовками (щодо поганого освітлення та опалення в першому, і рівня чистоти в останньому закладі), умови також можуть вважатися прийнятними в Подільському РУВС у Києві і на лінійному Відділі внутрішніх справ у Дніпропетровську.

⁷⁶ Відповідно до п. 212 нового КПК, відповідальність за охорону затриманих осіб повинні бути покладені на одного або більше співробітників правоохоронних органів в даних установах. Обов'язки таких «вартових офіцерів» включають в себе наступне: інформування затриманих осіб про їхні права та обов'язки, контроль за тим, щоб затримані особи отримують правильне відношення і спостерігається в повному обсязі їхні права, запис всіх дій, пов'язаних із затриманими особами та забезпечення надання своєчасної медичної допомоги (за участю , якщо затримані того побажають, медичних працівників за їх власним вибором).

⁷⁷ наприклад Голосіївське і Святошинське РУВС в Києві; Вінницький РУВС і 2-й підрозділ Вінницького міського відділення внутрішніх справ.

92 . Тим не менш, матеріальне становище інших управлінь / відділів внутрішніх справ, які були відвідані, не було придатне для утримання під вартою більш ніж на декілька годин, і, звичайно, не можна залишати там на ніч. Камери в деяких з цих відділів внутрішніх справ були офіційно виведені з експлуатації та запечатані ⁷⁸, але люди, як і раніше, містилися в цих приміщеннях протягом ночі, в кабінетах (спали на стільцях або на підлозі), коридорах і в інших приміщеннях (наприклад , підвалах або складських приміщеннях, установах транспортної Міліції (ДАІ)) , іноді в наручниках, приковані до радіаторів, труб або предметів меблів. Було зроблено жодних дій, щоб забезпечити таким особам постіль на ніч та їжу⁷⁹.

У світлі вищевикладеного, і вітаючи триваючі поліпшення, про які йдеться в пункті 91, ЄКПТ рекомендує, щоб українська влада активізувала свої зусилля щодо забезпечення належних умов утримання під вартою для осіб, які утримуються в управліннях / відділах внутрішніх справ. При цьому вона повинна керуватися рекомендацією вже зробленою Комітетом в пункті 37 звіту про періодичний візит в 2009 році⁸⁰.

Що стосується тих управлінь / відділів внутрішніх справ, які не відповідають вимогам, перерахованим у вищевказаній рекомендації (і, зокрема, тих, де камери були виведені з експлуатації), потрібні негайні дії для того, щоб (за винятком термінової ситуації, коли затримки в проведенні слідчих дій можуть призвести до втрати слідів кримінального злочину або до можливості приховання підозрюваного) затриманих осіб зберігали не в цих установах протягом ночі.⁸¹

б. Ізолятори Тимчасового Затримання (ІТЗ)

93. Як і у випадку з управліннями / відділами внутрішніх справ, українська влада була в процесі модернізації умови утримання в ІТЗ по всій країні. Згідно з даними, представленим делегації на самому початку візиту, Міністерство внутрішніх справ в той час повністю відремонтували 107 ІТЗ (із загального числа 437) і побудували десять нових ІТЗ; крім того, 84 ІТЗ були виведені з експлуатації у зв'язку з їх неадекватним станом.

Варто відзначити, що відвідані делегацією ІТЗ всі працювали значно нижче своїх офіційних можливостей; це було одним з результатів набрання чинності нового КПК, який постановив, щоб звернення до утримання (та досудове утримання під вартою, див. пункт 26) здійснювалися набагато менше, ніж раніше⁸².

⁷⁸ Наприклад, Жовтневий РУВС у Дніпропетровську; Відділ Саксаганського району внутрішніх справ у Кривому Розі; Маліновський РУВС і підвідділ Хмельницького району Внутрішніх Справ в Одесі; Відділ Центрального району внутрішніх справ у Сімферополі.

⁷⁹ Див також пункт 68.

⁸⁰ Який перераховує такі кроки, які необхідно зробити в цьому зв'язку: «[...] забезпечити, щоб:

- Камери мали розумний розмір для їх очікуваної наповненості, камери розміром менше 5 м³ не використовувалися для періодів утримання під вартою більше трьох годин;

- Було наявне адекватне освітлення камер (доступ до денного світла / штучного освітлення), надавалися вентиляції та опалення;

- Всі камери були оснащені засобами для відпочинку відповідного для розташування на ніч;

- Всім особам, затриманим протягом ночі, надавалися чисті матраци та ковдри;

- Підрозділам внутрішніх справ виділявся конкретний бюджет для покриття витрат на надання продуктів харчування затриманим особам».

81 Див, у зв'язку з цим, рекомендацію, що міститься в пункті 71. Див також розділ 223(4) Кримінального процесуального кодексу.

82 Порівняно з іншими заходами, такими як обов'язок повідомляти в правоохоронні органи на регулярній основі, заборона на поїздки, застава, тощо

Згідно з даними, повідомленими делегації в ході зустрічі з представниками прокуратури , число осіб, які утримуються в ІТЗ впала до 110 000 порівняно з 161 000 за аналогічний період минулого року. Природно, що ця тенденція буде вітатися.

94 . Що стосується умов у відвіданих ІТЗ, делегація відзначила як позитивний факт, що особи, які утримуються в цих установах, були забезпечені постільними речами, їм була надана їжа в звичайний час прийому їжі, вільний доступ в туалет, і запропонована можливість використовувати душ, та одна година для прогулянки на свіжому повітрі щодня.

Тим не менш, багато з відвіданих ІТЗ були розташовані у старих і часто обвішалих будівлях (наприклад, в Алушті та Кривому Розі). Ряд камер, які бачила делегація⁸³, не мають широкого доступу до природного світла і свіжого повітря, а внутрішні туалети в камерах були лише частково відокремлені. Крім того, в деяких з ІТЗ, камери були занадто малі для їх передбачуваної подвійної заповненості⁸⁴. Рівень чистоти часто залишав бажати кращого, враховуючи відсутність резерву для очищення камер; в цьому контексті, треба конкретно згадати про найбрудніші камери у Дніпропетровському ІТЗ.

Прогулянкові майданчики, як правило, були невеликими та пригноблюючи, і, так звані «зимові прогулянкові майданчики» в ІТЗ в Дніпропетровську та Кривому Розі були насправді не майданчиками взагалі, а камерами без шибок.

95. ЄКПТ рекомендує, щоб українська влада продовжувала свої зусилля, щодо ремонту всіх ІТЗ, беручи до уваги зроблені зауваження. Зокрема, повинні бути вжиті заходи для того, щоб:

- відремонтувати, в першочерговому порядку, ІТЗ в Алушті та Кривому Розі;
- в контексті програми реконструкції всіх ІТЗ, переконатися, щоб внутрішні санітарні додатки в камерах були повністю відокремлені (тобто до стелі);
- переконатися, що клітини у всіх ІТЗ⁸⁵ мають адекватний доступу до природного світла і свіжого повітря;
- підвищити рівень чистоти в ІТЗ, особливо в згаданому з Дніпропетровська;
- забезпечити, щоб на майданчики для вправ на свіжому повітрі були досить великі і відповідно обладнані у всіх ІТЗ (і вивести з експлуатації «Зимові майданчики» в Дніпропетровському у Криворізькому ІТЗ).

Крім того, на думку Комітету, камери розміром від 6 до 7 м³ не повинні розміщати більше однієї затримана особа протягом ночі.

⁸³ наприклад в Алушті, Дніпропетровську, Кривий Розі, Києві, Одесі, Сімферополі та Ялті.

⁸⁴ Наприклад, подвійна камера мала розмір 6,5 м³ (санітарно прибудова в комплекті) у Київському ІТЗ; подвійна камера (санітарно прибудова в комплекті) з розміром приблизно 7 м³ в ІТЗ в Ялті.

⁸⁵ У тому числі ті, які згадані у виносці 84.

В. Спеціальний центр прийому для осіб, під адміністративним арештом в Дніпропетровську

96. Матеріальні умови в Спеціальному Центрі прийому осіб, підданих адміністративному арешту в Дніпропетровську були в цілому прийнятні, окрім слабого доступу до природного світла в камерах та факту, що санітарні додатки в камері були лише частково відокремлені. Основна проблема була пов'язана з відсутністю діяльності. Затримані виймалися зі своїх клітин протягом тільки однієї години в день, яку вони проводили у майданчику розміром близько 60 м². Велика частина затриманих осіб проводила свій час в стані вимушеного неробства, з повною відсутністю чого-

небудь, що може відволікати увагу. Там не було ніякого доступу до Телебачення або радіо, і був наявний тільки дуже невеликий список книг і газет.

ЄКПТ рекомендує вжити заходів щодо Спеціального Центру прийому осіб, підданих адміністративному арешту, в Дніпропетровську для:

- поліпшення доступу до природного світла в камерах;
- забезпечення повного відокремлення в камерах санітарних додатків (до стелі);
- забезпечення деякої форми діяльності на додаток до прогулянки (наприклад , радіо / Телебачення, додаткове читання , настільні ігри, спорт, більше можливостей для роботи, тощо).

У цьому контексті Комітет пропонує українській владі розглянути питання про розробку альтернатив позбавлення волі за вчинення адміністративних правопорушень .

Б. Особи, які перебувають у пенітенціарних установах

1 . Попередні зауваження

97. Як уже зазначалося в пункті 3, делегація ЄКПТ здійснила візити в чотири досудових установи (СІЗО): у Києві , Дніпропетровську, Одесі та Сімферополі. Всі ці установи Комітет відвідав у минулому⁸⁶. Крім того, повторне відвідування проводили в виправній колонії № 81 в Стрижаці (яку було вперше відвідане в 2012 році) і в перший раз відбулося відвідування виправної колонії № 3 в Кривому Розі.

98. На початку візиту вищі посадові особи Міністерства юстиції повідомили делегації, що набуття чинності нового КПК з його обмежувальними положеннями, що регулюють застосування запобіжного заходу у вигляді утримання під вартою, автоматичне (тільки з деякими можливими винятками) застосування застави і широкий спектр альтернативних заходів, призвело до різкого (57 %) зменшення числа утриманих під вартою.⁸⁷ Зокрема, приблизно 6000 підозрюваних у скоєнні злочинів були звільнені під заставу, що вони не будуть залишати їх постійного місця проживання, та домашній арешт був застосований щодо майже 1000 чоловік.

На додаток до вище - згаданих подій, які зачіпають попередньо ув'язнених, ряд законодавчих та інших кроків (наприклад, декриміналізація численних категорій дрібних злочинів і зниження кримінальних санкцій за економічні злочини) також сприяли падінню загального числа тюремного населення, яке в час візиту склало 136 000 ув'язнених у порівнянні з приблизно 152 000 в кінці 2012 року. Подальші заходи, такі, як прийняття нового Закону про умовне ув'язнення, були заплановані в найближчому майбутньому.⁸⁸

99. У результаті цих кроків, загальний рівень переповненості в українській пенітенціарній системі значно зменшилася⁸⁹, і представники Міністерства юстиції з гордістю повідомили, що, зокрема, СІЗО тепер повністю дотримуються національної правової норми 2,5 м² нежитлової площі на одного ув'язненого (тобто формально, відповідно до законодавства України, вони вже не були переповнені).

Комітет схвалює всі останні, поточних і передбачені законодавчі та організаційні заходи, спрямовані на боротьбу з явищем тюремної переповненості в Україні. Комітет рекомендує, щоб українська влада продовжила свої узгоджені зусилля в цій галузі.

⁸⁶ СІЗО в Києві був в останній раз відвіданий ЄКПТ в 2009 році, СІЗО в Сімферополі в 2000 році, і СІЗО в Одесі в 2002 році. Що стосується Дніпропетровського СІЗО, візит в 2009 році мав цільовий характер (сфокусованої на новоприбулих і засуджених до довічного ув'язнення).

⁸⁷ 1 жовтня 2013 (найбільш свіжі дані, наявні на перший день візиту ЄКПТ) в попередньому ув'язненні перебувало 22664 осіб в Україні, тобто на 9593 менше після набуття чинності новим КПК (19 листопада 2012).

⁸⁸ Проект закону був представлений на розгляд до Верховної Ради (український парламент) 10 жовтня 2013.

⁸⁹ Загальна офіційна можливість наповнення пенітенціарних установ в Україні (на момент візиту) складала 131000 місць.

100. Що стосується СІЗО, Комітет повинен ще раз підкреслити, що нинішній український стандарт житлової площі для однієї заарештованої особи є далеко не прийнятним (і що, в результаті цього, ЄКПТ вважає, що досудові заклади в Україні як і раніше страждають від серйозної переповненості). Крім того, як буде описано більш докладно нижче в цьому звіті⁹⁰, всі СІЗО, які були відвідані в ході періодичного відвідування в 2013 році, склалися з певних блоків і камер, де рівень переповненості був особливо високий (навіть, порівняно з нинішнім українським стандартом); це було принаймні частково пов'язано з надмірно складними правилами відокремлення різних категорій ув'язнених.

Отже, ЄКПТ закликає українську владу переглянути без подальших затримок норми, закріплені законодавством щодо житлової площі на одного ув'язненого, для гарантування, що вони

забезпечують принаймні 4 м² на одного ув'язненого в багатомісних камерах (не рахуючи місце, яке займається туалетом) у всіх установах, що знаходяться у відомстві Державних органів виконання покарань, включаючи слідчі установи (СІЗО). Що стосується камер для однієї особи, то будь-які камери такого типу повинні мати розмір не менше 6 м² (не рахуючи площу, займану в камері туалетом), а переважно мають бути більше.

Що стосується локалізованої переповненості пенітенціарних установ утримання попередньо ув'язнених, ЄКПТ рекомендує, щоб українська влада перевіряла в кожному СІЗО / виправної колонії закритого типу фактичний життєвий простір для одного ув'язненого в камерах на регулярній основі (на додаток до перевірки середньої житлової площі на одного ув'язненого в кожній установі). Це дозволить виявити і побороти вищевказане явище. Що стосується ситуації в відвіданих пенітенціарних установах, робиться посилання на рекомендації, що містяться в пункті 127.

101. Однією з серйозних проблем, що стоять перед українською пенітенціарною системою є вік і стан ремонту значної частки тюремної нерухомості. Делегація ЄКПТ знову спостерігала під час періодичного відвідування в 2013 році, що багато з відвіданих установ (зокрема, СІЗО⁹¹) були розташовані в дуже старих будівлях (іноді, побудованих ще в 18-му чи 19-му століттях), які структурно не підходять для виконання своїх функцій відповідно до сучасних стандартів розміщення і, більше того, були зазвичай в сильно зруйнованому стані.

У цьому контексті делегація була проінформована представниками Міністерством юстиції про існування Концепції з реформи Кримінально-Виконавчої Системи⁹² та Національної цільової програми з реформування кримінально-виконавчої системи на період з 2013 по 2017р.⁹³, яка, зокрема, містить докладні кроки з модернізації тюремної нерухомості. Приблизно 5 млрд грн, як повідомляється, було виділено для покриття витрат на реалізацію вищезазначеної цільової програми. Комітет схвалює ці кроки і **рекомендує, щоб українська влада продовжувала свої зусилля щодо поліпшення тюремну нерухомість / інфраструктуру, відповідно до стандартів ЄКПТ. Недавнє скорочення тюремного населення має полегшити вирішення цієї проблеми.**

⁹⁰Див розділ II.B.3 цієї доповіді.

⁹¹Наприклад, ті, що розташовуються в Одесі та Сімферополі, див. пункт 120.

⁹²Прийнята Указом Президента України № 631 від 8 листопада 2012 року.

⁹³Затверджено постановою уряду 29 квітня 2013 року.

102. На відміну від вищезгаданих подій, спостерігалось мало, або зовсім не спостерігався, прогрес в складанні програм цілеспрямованої, зовнішньої діяльності (робота, навчання, освіта, спорт, тощо) для затриманих. Зокрема, заарештовані особи (а також засуджених до довічного ув'язнення і більшість ув'язнених, що містяться в спеціальних умовах підвищеної безпеки або контролю) були замкнені у своїх камерах протягом більшої частини дня, в стані вимушеного неробства. У поєднанні з обмеженнями контактів та взаємодії з зовнішнім світом, це викликало режим, який був репресивним і отупляючим.

ЄКПТ закликає українську владу забезпечити, щоб зусилля, спрямовані на скорочення переповненості вправної колонії і поліпшення матеріальних умов в СІЗО та установах для засуджених йшли рука об руку з впровадженням програм структурованої зовнішньої діяльності. Метою має бути те, щоб ув'язнені могли витратити стільки годин за межами своїх камер кожен

день, наскільки це можливо (переважно вісім годин або більше) і брати участь у регулярних, цілеспрямованих і різноманітних заходах (робота, освіта, спорт, тощо) відповідно до потреб кожної категорії ув'язнених (дорослих затриманих або засуджених, ув'язнених, які відбувають довічне ув'язнення, засуджених ув'язнених, які утримуються в спеціальних умовах підвищеної безпеки та контролю, жінок -ув'язнених, неповнолітніх тощо)⁹⁴.

2 . Поводження з особами в попередньому ув'язненні або з тими, які відбувають покарання

А. огляд поведження з ув'язненими в СІЗО

103. ЄКПТ із задоволенням відзначає, що в СІЗО в Києві та Сімферополі, на відміну від попередніх візитів до цих установ, делегація не отримала жодних скарг про жорстоке поведження з боку співробітників пенітенціарних чи з їх підбурювання; навпаки, всі опитані ув'язнені вважали, що з ними поводяться коректно.

104 . В Одеському СІЗО багато опитаних ув'язнених позитивно говорили про персонал. Крім того, кілька ув'язнених вважали, що нове керівництво значно поліпшило ситуацію з точки зору того, яким чином з ними поводився персонал. Тим не менше, кілька ув'язнених (включаючи жінок) заявили, що вони нещодавно були предметом навмисного фізичного жорстокого поведження з боку тюремних офіцерів (в основному плескання, удари, стусани і удари кийком).

Також з'ясувалося в декількох випадках, що величина сили, яка використовується з боку персоналу, щоб покласти край тому, що вони вважають поганою поведінкою, була невідповідною чи цю силу було використано в якості однієї з форм покарання (наприклад, у відповідь на недоречні зауваження від зацікавлених ув'язнених). У зв'язку з цим, часом спостерігалися розбіжності між свідченнями щодо подій, наданими в'язнями / потенційними свідками, яких було опитано зі змістом доповідей персоналу, тим самим припускається, що засоби, які були використані або кількість сили, прикладеної щодо певних ситуацій не завжди були відображені належним чином.

⁹⁴ Особливу увагу має бути зроблено в цьому відношенні до Рекомендації Комітету міністрів Ради Європа Rec (2006)2 до держав-членів про Європейські тюремні правила, прийняту 11 січня 2006 (далі «Європейські тюремні правила»), а також до Рекомендації Rec (2003) 23 про поведження тюремними адміністраціями з довічно ув'язненими та іншими довгостроковими ув'язненими, прийняту 9 жовтня 2003 року.

Крім того делегація отримала звинувачення в словесних образах з боку багатьох членів охоронного персоналу, зокрема, коли йдеться про жінок або неповнолітніх .

105. Що стосується Дніпропетровського СІЗО, делегація отримала кілька свідчень про жорстокі побиття ув'язнених чоловіків, які утримуються, або утримувалися в цій установі. У більшості випадків передбачуване жорстоке поведження, як зазначалося, було нанесене з боку інших ув'язнених з підбурювання оперативним персоналом установи. Зокрема, зацікавлені укладені, мабуть, було доставлені «прес- хату», де кільком іншим ув'язненим нібито було доручено бити їх, поки вони не нададуть зізнання або зроблять заяви, які компрометують інших стосовно кримінальних злочинів, які, імовірно, були вчинені до їх арешту⁹⁵. Принаймні в одному випадку, передбачуваний жорстоке поведження було такої тяжкості, що воно цілком може прирівнюватися до тортур (наприклад, сильне побиття протягом 24 годин, при цьому жертва перебувала

завезеною клейкою лентою; удушення пластиком пакетом; удушення мотузкою до втрати свідомості).

106 . У світлі вищесказаного, ЄКПТ рекомендує вжити заходів , щоб:

- методи, використовувані оперативним штабом в Дніпропетровському СІЗО для отримання інформації від ув'язнених, мали підлягти більш пильному, ефективному та незалежному контролю. Зокрема, необхідно чітко їм пояснити, що будь-яка спроба отримати інформацію від ув'язнених повинна бути суворо обмежена потребами керівництва; робиться посилання в цьому контексті на рекомендацію, зазначену в пункті 117;
- увесь пенітенціарний персонал, що працює в Дніпропетровському та Одеському СІЗО має отримати чіткий сигнал, що посадовці, які роблять будь-які заподіяння, підбурювання або прояви терпимості до будь-якої дії, яка представляє собою тортури або інші форми жорстокого поводження, за будь яких обставин, в тому числі, коли це робиться за розпорядженням вищого начальника або, коли заохочується правоохоронними органами, будуть притягнуті до відповідальності. Крім того, співробітникам, що працюють в цих установах, слід нагадати, що вони повинні весь час ставитися до ув'язнених з ввічливістю і повагою⁹⁶;
- в Одеському СІЗО фізична сила , «спеціальні засоби» і гамівні сорочки мають бути використовувані тільки проти ув'язнених у цілях самооборони або у випадках спроб до втечі або активного або пасивного фізичному опору законному розпорядженню , і завжди в якості останнього засобу⁹⁷. Більш того, керівництво Одеського СІЗО і зовнішні наглядачі мають проявляти особливу пильність, щоб гарантувати, що всі випадки застосування сили щодо ув'язнених були належним чином записані і оцінені.

107 . Це є відповідальністю персоналу та тюремної адміністрації в цілому захищати фізичну і психологічну недоторканність всіх ув'язнених, у тому числі проти нападу з боку інших ув'язнених, і запровадити негайні, рішучі і навіть попереджувальні дії для запобігання епізодів залякування і насильства між ув'язненими.

⁹⁵ Така інформація, як стверджується, призначалася для структур внутрішніх справ в регіоні або в столиці.

⁹⁶ Див також керівні принципи 12, 13 і 14 з Рекомендації CM / Rec (2012)5 щодо Європейського кодексу етики для персоналу виправних установ, прийняті Комітетом Міністрів Ради Європи 12 квітня 2012 року.

⁹⁷ Див також керівний принцип 16 з вищезазначеного Європейського кодексу етики для персоналу виправних установ.

108. У ході візиту в 2013 році делегація зазначила, що в обох СІЗО в Одесі та Сімферополі була загальна тенденція частково делегувати повноваження представникам кримінальної субкультури. У зв'язку з цим, в обох установах, делегація натрапила на випадки насильства між ув'язненими. У кожному з цих двох установ укладений «Лідер» був явно відповідний за порядок серед ув'язнених і , щоб допомогти йому в цьому завданні, він чи інші ув'язнені, безпосередньо підпорядковані йому, як повідомляється, вільно переміщувалися в установах, про яких йдеться мова. Надання розумного ступеню повноважень ув'язненому «Лідеру» з метою забезпечення безпеки, здавалося, було прийнятною практикою для співробітників, які були в обмеженій кількості в зонах ув'язнення⁹⁸

Підтримка порядку і створення безпечних умов у виправній установі не повинно бути засноване на мовчазній угоді між ув'язненими «лідерами», які хочуть встановити свою владу серед інших ув'язнених , і співробітниками пенітенціарних установ, які прагнуть зберегти видимість порядку в

установі. Розвиток конструктивних відносин між персоналом і всіма ув'язненими, заснований на понятті динамічної безпеки⁹⁹, є вирішальним фактором в зусиллях по боротьбі проти залякування і насильства між ув'язненими.

Комітет рекомендує, щоб керівництво СІЗО в Одесі і Сімферополі використовувало всі наявні у них засоби для боротьби з негативним впливом неформальної тюремної ієрархії та запобігала залякуванням і насильству серед ув'язнених, у світлі сказаного вище. Керівництво українських пенітенціарних установ також має бути пильною щодо можливої змови між співробітниками і ув'язненими «лідерами».

109 . Обов'язок покладений на співробітників пенітенціарних установ захищати фізичну і психологічну недоторканність ув'язнених, також включає належне керування ув'язненими, які можуть заподіяти серйозну шкоду іншим особам або самим собі. Під час відвідування в 2013 році, це, здавалося, було особливо проблематичним питанням в Одеському СІЗО. Делегація наткнулася на кілька справ ув'язнених, які, мабуть, потрапляли під цю категорію, і, в деяких випадках, покінчили життя самогубством.

В якості ілюстрації, у двох випадках самогубства 1 і 17 жовтня 2013 року відповідно, укладені, про яких йдеться мова, вважалися особливо складними, і, мабуть, зіткнулися з недавніми епізодами насильства (з боку персоналу або інших ув'язнених). Що стосується випадку самогубства 1 жовтня 2013 року, експертиза документації в ході візиту свідчить, що відповіді персоналу на проблемну поведінку склалися майже виключно із застосування сили у відповідь на напад і зберігання ув'язненого на тривалий період в одиночному ув'язненні (в тому числі, більш ніж за 45 днів без перерви в дисциплінарної одиночному ув'язненні¹⁰⁰). Ув'язнений намагався вчинити самогубство незабаром після повідомлення про рішення органів прокуратури, які дозволили його подальше поміщення в ізолятор для профілактичних цілей, відповідно до розділу 8 Закону про попереднє ув'язнення . Після спроби самогубства він був переведений до блоку медико -санітарної допомоги, де його друга спроба самогубства була успішною.

⁹⁸ Див пункт 165.

⁹⁹ Динамічна безпека є розвиток співробітниками позитивних відносин з ув'язненими на основі непорушності та справедливості, в поєднанні з розумінням їх особистої ситуації та будь-якого ризику, який становлять окремі ув'язнені.

¹⁰⁰ Слід згадати в цьому зв'язку, пункт 169.

З точки зору ЄКПТ, управління ув'язненими, які викликали або які вважаються таким, хто може викликати, серйозної шкоди іншим особам або хто представляє дуже серйозну загрозу для спокою або безпеки СІЗО, не повинно складатися з чисто пасивної відповіді на їхні стосунки і поведінку. Коли в'язні, про яких йдеться мова, повинні бути поміщені в ізолятор для профілактичних цілей, вони повинні мати індивідуальний план режиму, спрямованого на вирішення причин цього заходу. Цей план повинен намагатися максимізувати контакт з іншими - співробітниками на початковому етапі , але , як тільки це буде практично з відповідними іншими ув'язненими - і запровадити повною мірою наскільки це можливо ряд заходів, які можуть заповнити дні. Повинна бути міцна підтримка від співробітників для того, щоб вони брали участь у заходах і контакт із зовнішнім світом має бути полегшено. Протягом усього періоду одиночного ув'язнення загальною метою повинна бути переконання ув'язненого відновити співпрацю з нормальним режимом.

Крім того, для запобігання самогубства, в тому числі визначенням ув'язнених на сегрегації, які становлять ризик, та визначенням таких же ув'язнених для будь-яких інших категорій в'язнів, не

має займатися тільки підрозділ медико -санітарної допомоги установи. Весь пенітенціарний персонал, який вступає в контакт з ув'язненими, повинен вміти виявляти ознаки ризику самогубства. Керівництво СІЗО повинно забезпечити, щоб відповідні процедури з попередження самогубств проводилися на місцях. Якщо ув'язнений демонструє серйозні ознаки суїцидальної поведінки, він чи вона повинні бути поміщені під безпосередній нагляд лікаря - психіатра , бажано до відповідним чином обладнаний медичний заклад. Програма індивідуального догляду за участю мультидисциплінарної команди (у тому числі персонал, що забезпечує професійну психологічну підтримку), повинна бути розроблена,отримувати відповідний моніторинг та перевірку. Крім того, зацікавлена особа завжди має утримуватися в безпечних умовах без легкого доступу до засобів позбавлення життя (лозини віконних решіток, розбите скло, ремені або краватки, тощо). **ЄКПТ рекомендує, щоб управління ув'язненими, які викликали або які вважаються таким, що можуть викликати серйозної шкоди іншим особам або самим собі, було принципово впорядковано в Одеському СІЗО, в світлі сказаного вище.**

б. Огляд поведження з ув'язненими, які відбувають покарання у виправній колонії № 81 в Стрижавці.

110 . Під час попереднього візиту ЄКПТ до виправної колонії № 81 в Стрижавці в грудні 2012 року, у делегації склалося враження, що жорстоке поведження з ув'язненими стало майже прийнятним заходом для збереження належного порядку і боротьби з тюремними субкультурами. Засоби, якими користуються персонал, частково спираючись на обрану групу ув'язнених, що мають відведену їм роль допомагати персоналу, мали очевидно за мету отримання покірної поведінки від усіх ув'язнених з моменту їх прийому до установи. Жорстоке поведження про яке стверджували опитані особи, які утримувалися в цій установі в той час, були зазвичай такої тяжкості, що їх можна розглядати як тортури¹⁰¹.

111 . У ході візиту в 2013 році делегація спостерігала помітне поліпшення поведження з ув'язненими. Більшість опитаних ув'язнених вказали, що мала місце радикальна зміна ставлення персоналу до них. Це було також підтверджено інтерв'ю з пенітенціарними оперативними співробітниками і ув'язненими, які раніше залучалися в допомогу співробітникам; методи, які використовувались до грудня 2012 року, були відхилені. Стало очевидно, що заходи, прийняті на найвищому рівні пенітенціарними органами та органами прокуратури ,та заходи, вжиті на місцевому рівні, зіграли важливу роль у зміні ситуації з ув'язненими на краще.

¹⁰¹Див пункти 17 і 18 звіту про роботу під час візиту в 2012 році (документ СРТ / Inf (2013) 23).

Проте, здалося, що цей позитивний процес був затьмарений ініціативою в.о. керівництва частково покласти завдання збереження належного порядку до групи ув'язнених, яка діяла у багатьох випадках, як кримінальна субкультура, але була якось підпорядкована місцевій пенітенціарній адміністрації¹⁰².

У результаті, здається, була запроваджена атмосфера напруженості , яка нібито призвела до спорадичного жорстокого поведження з ув'язненими з боку інших ув'язнених за намовою персоналу або, в деяких випадках, з боку самих співробітників (у тому числі, з боку старших посадових осіб). У зв'язку з цим, делегація також отримала кілька свідчень, згідно з якими ті, хто не готовий був надати неформальні фінансові та інші внески (зокрема, через їх роботу в майстернях) в обмін на захист, мали ризик отримати залякування / жорстоке поведження.

112 . **Комітет рекомендує, щоб українська влада продовжувала проявляти максимальну пильність щодо поведження з ув'язненими, які відбувають покарання у виправній колонії № 81 в Стрижавці, зокрема у світлі вищевказаних висновків. У цьому контексті, практиці делегування**

повноважень групі ув'язнених і використуванню їх для контролю над ув'язненим населенням установи мають бути покладений кінець.

Крім того, Комітет рекомендує, щоб всі співробітники, що працюють в установі, у тому числі старші офіцери, продовжували отримувати регулярне повідомлення з найвищого рівня про те, що і) будь-який співробітник установи, який коїть або допомагає жорсткому поводженню буде притягнутий до відповідальності, і що ii) вони повинні протистояти всім формам корупції та інформувати начальників та інші відповідні органи про будь-які корупційні дій в межах установи.

в. поводження з ув'язненими в закритій виправній колонії № 3 в Кривому Розі

113 . Ситуація, яка спостерігається при виправній колонії № 3 в Кривому Розі, викликає серйозну заклопотаність ЄКПТ.

Делегація почула численні заяви і зібрала інші докази (в тому числі медичного характеру¹⁰³), що оперативний персонал в установі використовував групу ув'язнених так званих «Пресовщиків») для фізичного поганого поводження з іншими ув'язненими¹⁰⁴ і, отже , встановили атмосферу страху і залякування¹⁰⁵. У деяких випадках, нібито, жорстоке поводження було такої тяжкості, що це можна прирівняти до тортур (наприклад, позбавлення сну на строк до декілька днів; сильне побиття в той час як жертву зв'язали клейкою лентою, також вони підвішували жертву чи кляли її до сумки).

¹⁰² Ця група працювала в більшості частин установи, в той час як кілька інших частин колонії були під повним контролем ув'язнених, призначених для надання допомоги співробітникам , а також розміщених ув'язнених, котрі знаходилися під захистом.

¹⁰³ Наприклад, ураження безпосередньо спостерігалися судово -медичної членами делегації , які повністю співпадали зі свідченнями ув'язнених, а також з інформацією про ушкодження , які отримали ув'язнені - описану в медичній документації установи - які навряд виникли, як про це свідчать записи (наприклад , переломи ребер або гематоми під обома очима, нібито в результаті «падіння з ліжка» або «ковзання в туалеті») . Див також пункт 152 .

¹⁰⁴ В основному ті, хто був під вартою на 4 -му поверсі установи, і меншою мірою під вартою на 3 -му поверсі ; жодних таких свідчень не було почуто від засуджених до довічного ув'язнення і від засуджених ув'язнених, що містяться в спеціальних умовах підвищеної безпеки та контролю .

¹⁰⁵ Слід зазначити, що згідно з почутими свідченнями «пресовщіки» мали дозвіл від персоналу вільно переміщатися з камери в камеру, на відміну від усіх інших ув'язнених.

Мета цього жорстокого поводження, мабуть, складалася не тільки з підтримки суворого порядку і дисципліни, але й з отримання від зацікавлені укладених зізнань щодо (додаткових) злочинів, у скоєнні яких вони були підозрювані перед ув'язненням¹⁰⁶. У цьому контексті кілька ув'язнених також стверджували, що «пресовщіки» жорстоко поводитися з ними для того, щоб вимагати гроші від них та їх родичів.

Крім того, медичний персонал в установі шляхом відсутності записів, та звітності про чітко видимі серйозні тілесні ушкодження в межах установи (див. пункт 155) сприяв жорстокому поводженню з ув'язненими.

У цьому контексті слід також відзначити, що були зареєстровані численні акти членушкодження у виправній колонії. Делегація спілкувалася з кількома ув'язненими, які нещодавно здійснили подібні діяння¹⁰⁷, і принаймні деякі з них визнали, що причиною для самостійного нанесення шкоди було те, що вони більше не могли терпіти жорстоке поводження і залякування з боку інших ув'язнених, і вони сподівалися, що здійснюючи самоушкодження вони (принаймні протягом деякого часу) будуть мати відносну безпеку у відділенні охорони здоров'я¹⁰⁸.

114 . Як уже зазначалося в пункті 20, в кінці періодичного візиту в 2013 році делегація ЄКПТ посилаючись на статтю 8, пункт 5 Конвенції, зробила безпосереднє спостереження відносно виправної колонії № 3 в Кривому Розі. Делегація просила застосувати негайне, ретельне і незалежне розслідування щодо порядку, в якому ця установа функціонувала. Делегація зазначила, що вона хотіла б отримати протягом двох місяців детальну інформацію про слідчі заходи і перші результати розслідування .

У своєму листі від 27 грудня 2013 року, українська влада поінформувала ЄКПТ про зроблені кроки. Заходи, перераховані в листі, включали:

- відвідування виправної колонії № 3 в Кривому Розі членами місцевої комісії з моніторингу в складі представників неурядових організацій та організацій з прав людини під час якого був розповсюджений «анонімний опитувальник» серед ув'язнених, який стосувався випадків жорстокого поводження¹⁰⁹;
- відомчу перевірку установи, а потім складання плану коригувальних дій, які здійснюватимуться щодо роботи виправної колонії;
- інструкції, видані операційному відділу виправної колонії № 3 в Кривому Розі, з метою приведення процедури для пересилання звітів про злочинність до правоохоронних органів у відповідність з чинним законодавством (зокрема , новим КПК);
- огляд процедур розподілу ув'язнених в межах установи для того, щоб забезпечити кращий розподіл між ув'язненими в попередньому ув'язненні, обвинувачених у скоєнні серйозних злочинів від інших ув'язнених під слідством;

106 Делегація була вражена знахідкою, що «книга повідомлень про злочини» установи містить сотні «Спонтанних» свідчень ув'язнених щодо злочинів, скоєних (майже у всіх випадках) до їх ув'язнення.

107 А хто отримав дисциплінарне покарання за само ушкодження, яке вважалося дисциплінарним проступком (див. також пункт 168).

108 Див пункт 146.

109 Див, в цьому питанні, коментарі в пункті 11.

- підвищення контролю з боку адміністрації виправної колонії за діяльністю органів охорони здоров'я установи, яке стосується обліку та звітності травм, спостережуваних на ув'язнених ¹¹⁰;
- додаткові тренінги для співробітників виправної колонії № 3 у Кривому Розі (у тому числі співробітників оперативного підрозділу) в світлі результатів вищезгаданого відомчої інспекції .

Крім того, за рішенням від 22 листопада 2013 року, Генеральний прокурор доручив (зокрема) Дніпропетровському обласному Прокурору¹¹¹ провести «наглядний аудит» («перевірку» українською мовою) щодо дотримання конституційних прав ув'язнених і заходів щодо запобігання тортурам і нелюдському або такому, що принижую гідність, поводженню або покаранням в місцях позбавлення волі (у тому числі виправній колонії № 3 в Кривому Розі); процедура все ще триває в момент передачі листа від 27 грудня 2013 року.

115. ЄКПТ бере до відома всі вищезазначені заходів і також той факт, що (як в подібних випадках в минулому¹¹²) були зроблені зусилля українською владою залучити представників громадянського суспільства до цього процесу. Проте, Комітет не може звільнитися від враження, що кроки, зроблені до цих пір не виправдали те, що було запропоновано Комітетом в безпосередніх спостереженнях, зазначених в пунктах 20 і 114¹¹³.

Зокрема, що стосується «анонімної анкети», згаданої в пункті 114, Комітет вже висловив серйозні застереження щодо використання цього методу і його значення в якості інструменту для встановлення фактів, пов'язаних з можливим жорстоким поводженням і насильством і залякуванням між ув'язненими¹¹⁴. Цілком зрозуміло, що підхід обраний українською владою, не сприяє встановленню атмосфери довіри серед ув'язнених, про що свідчить їх очевидні відмови підтвердити звинувачення, висунуті делегації ЄКПТ (які, як вже підкреслювалося вище, були принаймні частково підтвердженні об'єктивними медичними показаннями)¹¹⁵.

Інші кроки, згадані владою України у своєму листі від 27 грудня 2013 (зокрема, відомчі (внутрішні) перевірки і різні інструкції та навчальні заняття), в той час як це без сумніву корисно і позитивно, не можуть замінити незалежне і ретельне розслідування ситуації в виправній колонії № 3 в Кривому Розі. У контексті такого розслідування, яке, як правило, здійснюється компетентною прокуратурою, особливу увагу доведеться приділити щодо запобігання ризику залякування ув'язнених з боку персоналу та інших ув'язнених (наприклад, систематичні прямі, конфіденційні та індивідуальні інтерв'ю; заходи щодо захисту джерел інформації), а також забезпечення будь-яких судово-медичних доказів (як безпосередньо знайдених на ув'язнених і відображених у відповідній документації)¹¹⁶. Крім того, повинні бути зроблені кроки, щоб запобігти будь-які можливі репресії проти ув'язнених, які могли б зробити заяви, які були корисні для розслідування.

¹¹⁰ Див також пункт 154.

¹¹¹ Вищезгаданий наказ був також звернений в прокуратуру на регіональному рівні в інших регіонах, які відвідала делегація ЄКПТ в ході періодичного візиту в 2013 році.

¹¹² Див, наприклад, пункт 36 доповіді про спеціальний візит в 2012 р. (документ СРТ / Inf (2013) 23).

¹¹³ Тобто «негайного, ретельного і незалежного розслідування».

¹¹⁴ Див пункт 11.

¹¹⁵ ЄКПТ особливо вразила заява української влади, у своєму листі від 27 грудня 2013 р., що інформація, зібрана за допомогою «анонімного анкетування» не виявила «ніяких фактів гноблення, насильства та інших видів жорстокого поводження з ув'язненими». Це твердження повністю суперечить висновкам делегації. Див також пункт 12.

¹¹⁶ Хоча, як уже говорилося в пункті 113, медична та інша відповідна документація у виправній колонії

У цьому контексті ЄКПТ з інтересом прийняв до відома інформацію про вищезазначений «наглядовий аудит», здійснений обласною прокуратурою ; **це має вирішальне значення, щоб процедура, про яку йдеться мова відповідала згаданим вище занепокоєнням Комітету.**

116. ЄКПТ хотів би отримати інформацію, з часом, про підсумки роботи «наглядового аудиту» відносно виправної колонії № 3 в Кривому Розі і, зокрема, про рішення, прийняті згодом (у тому числі про накладання будь-яких кримінальних та / або дисциплінарних санкцій).

Комітет також закликає українську владу вжити додаткових конкретних заходів боротьби з жорстоким поведженням і залякуванням ув'язнених у виправній колонії № 3 в Кривому Розі і, зокрема,:

- доручити керівництву установи проявляти найбільшу пильність щодо поведження з ув'язненими і пояснити, щоб було зрозуміло всім, кого це стосується (регулярно і часто), зокрема оперативному штабу, що будь-який співробітник виправній колонії, який здійснює або сприяє жорсткому поведженню, насильству або залякуванню серед ув'язнених буде притягнутий до відповідальності¹¹⁷;
- доручити всьому тюремному персоналу активно запобігати їх колегам здійснювати жорстоке поведження з ув'язненими (або від заохочення насильства серед ув'язнених) і повідомляти, по відповідних каналах, про всі випадки жорстокого поведження зі участю колег ; інструкція повинна супроводжуватися твердими гарантіями того, що «інформаторів» буде захищено від будь-яких репресій.

117. Як зазначено в пункті 113, однією з головних очевидних цілей жорстокого поводження і залякування ув'язнених у виправній колонії № 3 в Кривому Розі для оперативного персоналу було отримання зізнання (або іншої інформації), що стосуються злочинів, можливо скоєних ув'язненими до їх укладення. Керівництво та персонал в установі¹¹⁸ здавалося вважають, що вони входили до складу єдиної системи правоохоронних органів (спільно з органами внутрішніх справ, іншими правоохоронними органами та прокуратурою), завданням якої було виявити і боротися зі злочинністю.

З точки зору ЄКПТ, це м'яко кажучи вельми сумнівне становище справ, коли співробітники виправної колонії беруть участь у розслідуванні кримінальних злочинів - і у зборі відповідних доказів, таких як зізнань ув'язнених - зокрема, коли правопорушення було скоєно до ув'язнення. Така ситуація явно шкідлива для захисту ув'язнених від жорстокого поводження (у тому числі від насильства серед ув'язнених) і має бути змінена.

Комітет рекомендує, щоб українська влада вжила заходів, в тому числі на законодавчому рівні, для того, щоб співробітники оперативних відділів більше не розслідували кримінальні злочини, скоєні ув'язненими поза виправної колонії і більше не приймали заяви від ув'язнених щодо таких злочинів.

¹¹⁷ Виправна колонія № 3 в Кривому Розі не можуть розглядатися як повністю надійна в цьому відношенні. Див також Керівництво 12 і 13 в Європейському кодексі етики для персоналу виправних установ 2012 року.

118 Але і в інших відвіданих установах, таких як у Дніпропетровський СІЗО (див. пункт 105), де директор відкрито заявив делегації про це.

3. Попередньо ув'язнені

118. Делегація ЄКПТ зробила повторні візити в СІЗО в Києві, Дніпропетровську, Одесі та Сімферополі, де особи, під попереднім ув'язненням / ув'язнені, які ще не відбувають покарання представляють близько 90 % або більше від усього тюремного населення цих установ. Слід зазначити, з самого початку, що ці установи функціонували нижче своїх офіційних можливостей на момент візит у 2013 році, хоча ці потужності ґрунтувалися ще на засадах національного стандарту 2,5 м³ житлової площі на одного ув'язненого¹¹⁹:

- з офіційною потужністю в 3271 місьць, Київський СІЗО утримував 2618 ув'язнених (у тому числі 207 жінок і 80 неповнолітніх). Відкриття нового будинку для розміщення жінок в грудні 2011 року дозволило збільшити можливості установи (на 173 додаткових місця);¹²⁰
- Дніпропетровськ СІЗО утримував 1777 ув'язнених (у тому числі 129 жінок і 24 неповнолітніх) з офіційною потужністю 3519 місць¹²¹;
- з офіційним потужністю 1500 місць Одеський СІЗО утримував 1231 ув'язнених (у тому числі 84 жінки і 21 неповнолітнього)¹²²;
- Сімферополь СІЗО утримував 1161 ув'язнених (у тому числі 72 жінки і 14 неповнолітніх) з офіційної місткістю 1422 місця¹²³.

Крім того, делегація вивчила положення осіб під попереднім ув'язненням, що утримувалися в виправній колонії закритого типу № 3 в Кривому Розі¹²⁴. З офіційною місткістю 1100 місць,

установа утримувала 593 ув'язнених (у тому числі 28 жінок і одного неповнолітнього). Близько 80 % населення виправної колонії складалося з попередньо ув'язнених або з укладених, які ще не відбувають покарання. Варто відзначити, що одного неповнолітнього було утримано разом з дорослим. З точки зору ЄКПТ, неповнолітні мають бути завжди окремо від дорослих, в окремому блоці. Неповнолітнім можуть бути запропоновані можливості для участі зовнішній діяльності з дорослими (під відповідним контролем з боку співробітників). Разом з тим Комітет вважає, що ризики, пов'язані з утримуванням неповнолітніх правопорушників разом з дорослими злочинцями не мають бути допущені. **ЄКПТ рекомендує зробити необхідні кроки у виправній колонії в Кривому Розі з приводу сказаного вище.**

¹¹⁹ Див також пункти 99 і 100.

¹²⁰ З офіційною місткістю у 2950 місць, Київський СІЗО тримав 3440 ув'язнених на момент відвідування в 2009 р. Для отримання додаткової інформації, див пункт 100 доповіді про візит в 2009 р.(документ СРТ / Inf (2011) 29).

¹²¹ На момент візиту 2009 р утримувалося 2900 ув'язнених з офіційною потужністю в 3456 місць. Для отримання додаткової інформації, див пункт 109 доповіді про відвідування в 2009 р.(документ СРТ / Inf (2011) 29).

¹²² З офіційною місткістю в 1913 місць, Одеський СІЗО утримував 2366 ув'язнених на момент візиту в 2002 р. Для отримання додаткової інформації, див пункт 113 доповіді про візит 2002 р (документ

СРТ / Inf (2004) 34)

¹²³ СІЗО в Сімферополі тримав 2500 осіб з офіційною місткістю 2200 місць на момент візиту в 2000 році. Для отримання додаткової інформації, див пункт 86 доповіді про візит в 2000 р.(документ

СРТ / Inf (2002) 23) .

¹²⁴ Заклад було відкрито в 1989 році. Завдяки своїй круглій форми, він був названий ув'язненими як «Бублик» (тобто « Бублик » українською мовою) .

а. переповненість

119. ЄКПТ із задоволенням відзначає, що у відвіданих установах, всі мешканці, здавалося, були забезпечені їх власними ліжками в камерах, які бачила делегація. Крім того, стандарт, за який виступав Комітетом в розмірі 4 м^2 житлової площі на одного ув'язненого в багатомісних камерах, спостерігалось в багатьох камерах в даних установах. Пенітенціарний персонал і ув'язнені, з якими делегація спілкувалася, висловили вдячність за значне скорочення тюремного населення і за більшу кількість житлової площі в камерах в контексті прийняття і вступу в силу нового КПК¹²⁵.

Проте, як уже зазначалося в пункті 100, делегація ЄКПТ спостерігала локалізовану переповненість у всіх відвіданих установах. Коефіцієнт розміщення в багатьох камерах був не лише далеко позаду стандартів ЄКПТ, що не можуть бути меншими за 4 м^2 на одного ув'язненого, але також порушував і українські стандарти, з нормою всього лише $1,5 \text{ м}^2$ житлової площі на одного ув'язненого в деяких багатомісних камерах (38 ув'язнених трималися, наприклад, у камері розміром 57 м^2 , не враховуючи місця, яке займав туалет, в Київському СІЗО; четверо ув'язнених були розміщені в клітці розміром 7 м^3 , не враховуючи місця, яке займав туалет, в Одесі).

Крім того, у Києві та Одесі СІЗО зокрема, передбачувані рівні розміщення (тобто кількість спальних місць / спальних місць на камеру) були часто занадто високі, щоб відповідати вимогам українського законодавства (наприклад, 31 ліжко в камері розміром 54 м^2 , включаючи місце, яке займав туалет в Києві; 36 місць в камері розміром 76 м^3 в Одесі). На противагу цьому, камери, які бачила делегація в новій будівлі проживання для жінок в Києві, мали розумний розмір для їх передбачуваного розміщення (наприклад, подвійні камери розміром з 10 м^2 , не рахуючи простір дець 2 м^3 зайнятих санітарними побудовами; камери призначені для п'яти ув'язнених вимірювалися 30 м^2 , не рахуючи площу, займану санітарними побудовами).

б. матеріальні умови

120. Матеріальні умови в камерах нового блоку для жінок у Київському СІЗО справили хороше враження в цілому і, багато в чому, може бути моделлю для майбутніх реконструкцій або оновлення. Камери відповідним чином висвітлені, добре провітрювані, відповідним чином обладнані і чисті. Проте, в камері санітарні додатки були лише частково відокремлені. Крім того, число ув'язнених жінок скаржилися, що ізоляція / опалення будівлі було проблематичним (з високими температурами влітку і температурі нижче 18 ° С в зимовий період). В інших, більш старих блоках розміщення, делегація могли спостерігати, що скорочення тюремного населення мало позитивний вплив в плані вентиляції та гігієни в камерах, хоча поліпшення були ще обмежені. Також можна зазначити, що покладаються зусилля для реставрування ряду камер¹²⁶ Крім цього, матеріальні умови були аналогічні описаним у звіті під час попереднього відвідування reports¹²⁷.

¹²⁵ див. пункти 98 і 99.

¹²⁶ Наприклад, транзитні камери ремонтувалися під час візиту (реконструкції включала установку нових ліжок і великих вікон).

¹²⁷ Див, зокрема пунктів 101 до 103 доповіді про відвідування в 2009(документ СРТ / Inf (2011) 29).

Делегація зазначила, що в *Дніпропетровському СІЗО* металеві віконниці прикріплені до вікон камер у блоках № 9 і 10 були видалені після поїздки в 2009 р. Робляться також кроки щодо поступових ремонтних робіт в камерах; більшість житлових приміщень дійсно були в поганому стані, погано провітрювані і брудні. Крім того, в камері туалети були лише частково відокремлені.

У виправній колонії № 3 в *Кривому Розі* більшість камер були чистими і в прийнятному стані. Тим не менш, в деяких з камер, які бачила делегація, укладені користувалися лише обмеженим доступ до природного освітлення і вентиляції, у вікна камер було встановлено матове скло та додаткові пруті (особливо на першому поверсі). Крім того, у *Дніпропетровську*, в камерах туалети були лише частково екрановані.

Блоки ув'язнення *Одеського СІЗО*, як правило, були застарілі і спостерігалися страхітливі матеріальні умови, що не змінювалися десь на протязі одинадцять років. Незважаючи на всі спроби, що робляться на місцевому рівні для підтримки будівель, які навряд чи можна привести у відповідність з сучасними стандартами розміщення, здається, що ця установа стала за ці роки «фінансовою чорною дірою».

Ситуація не є кращою в *Сімферопольському СІЗО*. Умови в камерах були такими ж нещасними, як десь 13 років тому, коли Комітет вперше відвідав цю устанovu. Напівпідвальні камери, розташовані в блоці I установи, чітко демонстрували неприйнятні умови з точки зору стану ремонту, вологості, внутрішнього освітлення та вентиляції.

121. Делегація зазначила, що у відвіданих установах ряд душових кімнат були нещодавно відремонтовані. Тим не менш, багато об'єктів залишилися у поганому стані (наприклад застарілість, зниклі душові лійки, тощо). Крім того, ув'язнені, як правило, мають право прийняти душ тільки раз на тиждень.

в. вправи на відкритому повітрі

122. У всіх відвіданих СІЗО ув'язнені мали доступ тільки на одну годину для щоденної прогулянки (дві години для неповнолітніх). Проте, майданчики, які бачила делегація Комітету, були часто занадто малі для передбачуваного розміщення ув'язнених і для реального фізичного навантаження (наприклад 9.5 м² для двох ув'язнених або 34 м² для 12 ув'язнених у Києві). Вони також часто були розташовані на дахах житлових будинків, що дозволяло в кращому випадку побачити небо, як це було і у випадку з новим блоком для жінок в Києві. Не дивно, що багато ув'язнених повідомили делегації, що вони вважають за краще не робити щоденні справи на відкритому повітрі тому що, як висловився один з них, «майданчики - це всього лише клітини без стелі».

г. програми діяльності

123. Філософія режиму утримання застосовного до попередньо ув'язнених осіб, викладено в розділі 7 Закону про Попереднє Ув'язнення. Зокрема, основні характеристики режиму утримання є «ізоляція» попередньо ув'язнених, їх постійний нагляд та дотримання правил сегрегації. Відповідно, діяльність для попередньо ув'язнених має складатися в основному з переглядання телевізору (коли телевізор передбачено), гри в настільні ігри, читання книг / журналів і доступу до релігійної літератури¹²⁸.

Нещодавно прийняті Внутрішні правила для СІЗО¹²⁹ показують, що попередньо ув'язнені можуть мати доступ до загальної освіти незалежно від їх віку¹³⁰. Однак, якщо арештант бажає працювати, має бути отриманий дозвіл на це від слідчого або судді¹³¹.

Що стосується неповнолітніх, то їм мають бути запропоновані можливості для зайняття спортом та освітньої діяльності у відповідних установах за межами їх камер¹³².

124 . У ході візиту в 2013 році делегація виявила, що не було фактично ніяких змін відносно надання зовнішніх заходів для попередньо затриманих. Більшість попередньо затриманих були замкнені у своїх камерах протягом 23 годин на день, маючи небагато для того, щоб чимось себе зайняти (наприклад дивитися телевізор або читати книги). Лише кілька жінок, які перебували під слідством, мали дозвіл працювати (наприклад , у Києві) , і жодному з опитаних ув'язнених, не було запропонована будь-яка освітня діяльність. Як і під час попередніх відвідувань, єдиний виняток стосується неповнолітніх, які перебувають під слідством, які мали доступ до деякого навчання, взаємодії та спортивних заходів протягом будніх днів .

г. Зв'язки із зовнішнім світом

125. ЄКПТ зазначає, що до Закону про Попереднє Ув'язнення були внесені поправки з метою поліпшення контакту попередньо ув'язнених із зовнішнім світом. Розділ 12 Закону з поправками, внесеними в 2012 році, передбачає, що попередньо ув'язнені можуть отримувати не менше трьох візитів протягом від одного до чотирьох годин на місяць. Однак такі візити можуть мати місце

тільки на підставі письмового дозволу слідчого або суду. Слід нагадати, що подібний дозвіл має бути також отриманий щодо листування¹³³. Крім того, як і в минулому, телефонні дзвінки як і раніше не дозволені законом.

Під час візиту в 2013 році було з'ясовано, що вище зазначена поправка внесла небагато прогресу до практики. Слідчі / судді рідко дозволяють візити (або можливість надсилати листи). Крім того , багато ув'язнених, з якими говорила делегація вважали, що їм не дозволили контакти із зовнішнім світом в помсту за їх відмову надати зізнання або надати іншу інформацію слідчим. Що стосується невеликої кількості попередньо ув'язнених , уповноважених на отримання візитів, їм, як правило , не дозволявся фізичний контакт зі своїми відвідувачами.

¹²⁹ Розділ 9 Закону.

¹³⁰ Прийнята 18 березня 2013 наказом № 460/5 Міністерства юстиції.

¹³¹ Розділ VIII.1.4. Внутрішніх Правил СІЗО.

¹³² Розділ 16 Закону та розділ IX.1.1. Внутрішніх Правил СІЗО.

¹³³ Розділ VIII.2.3 і VIII.2.4. Внутрішніх Правил СІЗО.

¹³⁴ Див розділ 13 Закону та розділ VII.3.1. Внутрішніх Правил СІЗО.

Д. ВИСНОВКИ

126. Висновки делегації протягом відвідування у 2013 році ясно показують, що прийняття / набуття чинності нового КПК та інших недавніх заходів сприяли викоріненню масової, важкої, переповненості відвіданих установ. Українська влада заслуговує похвали за це¹³⁴. Однак перенаселеність залишається проблемою для багатьох ув'язнених, які все ще користуються вкрай обмеженою кількістю житлової площі (тобто набагато нижче , ніж 4 м^2 на одного ув'язненого) в камерах , які зазвичай знаходяться в поганому стані. Крім того, велика частина попередньо ув'язнених було обмежені перебуванням в таких клітинах , принаймні протягом 23 години на добу, без значних зовнішніх заходів для того, щоб взяти участь у щоденних вправах на свіжому повітрі. Крім того, деякі з них не мали можливості для підтримки контактів зі своїми родичами. Ця ситуація погіршувалася для ряду ув'язнених, які були утримувалися в такому положенні протягом декількох років при дії колишнього КПК. Коротше кажучи сукупний ефект цих умов і обмежень також може бути розглянутий, для дуже багатьох ув'язнених, в якості форми нелюдського і принижуючого гідність поводження .

127 . У світлі сказаного вище, ЄКПТ рекомендує, щоб, під час виконання рекомендацій, які вже зроблені в пунктах 99 до 102, українська влада має вжити додаткових заходів для:

- подвоєння своїх зусилля щодо відвіданих СІЗО для досягнення мети запропонувати не менше ніж 4 м^2 житлової площі на одного ув'язненого в багатомісних камерах і розміщення не більше ніж одного ув'язненого в камерах розміром 6 м^2 (не враховуючи площу, займану туалетами),¹³⁵ зокрема, шляхом більш рівномірного розподілу ув'язнених серед наявного житла , зниження рівня вмістимості в камерах у відповідності з національними стандартами та розгляду офіційного потенціалу установ, про які йдеться мова, відповідно;
- серйозно розглянути будівництво нового СІЗО в Одесі та подовжуючи свої спроби поліпшити стан ремонту камер у житлових будинках;
- вивести з експлуатації , в Сімферопольському СІЗО, напівпідвальні камери, розташованих в блоці I та ініціювати якнайшвидше капітальний ремонту та реконструкцію установи;
- здійснювати свої програми ремонту / реконструкції старих житлових будівель Київського і Дніпропетровської СІЗО;

- поліпшити доступ до природного освітлення і вентиляції в камерах у виправній колонії № 3 в Кривому Розі, зокрема на першому поверсі установи, і переглянути конструкцію вікон, щоб дозволити ув'язненим бачити за межами своїх камер;
- забезпечити, при здійсненні ремонту / (пере) будівельних програми ,повне відокремлення туалетів / санітарних додатків в камерах (тобто до самої стелі);

¹³⁴ Див, у зв'язку з цим пунктом 98.

¹³⁵ У зв'язку з цим, слід нагадати, що будь-які одиночні камери розміром менше 6 м³ повинні бути або збільшені або виведені з експлуатації.

- розглянути можливість збільшення частоти доступу ув'язнених до душових приміщень у відвіданих установах, а також в будь-якому іншому виправному закладі, з урахуванням правила 19.4 з Європейських пенітенціарних правил;¹³⁶
- забезпечити , щоб ув'язнені мали можливість отримати справжнє фізичне навантаження щодня; це вимагатиме збільшення прогулянкових майданчиків. Всякий раз, коли це можливо, теперішні майданчики, розташовані на дахах житлових блоків, слід замінити на місця для прогулянок, які розташовані на рівні землі ;
- переглянути режим для попередньо утриманих з урахуванням зауважень, зроблених в пункті 102. У зв'язку з цим, необхідно вжити заходів для того, щоб , при проектуванні і будівництві нових блоків СІЗО / розміщення арештантів, передбачалися місця для прогулянки на рівні землі, взаємодія з ув'язненими з інших камер, робота, освіта та інші значимі заходи. Що стосується неповнолітніх, мета програм з діяльності повинна бути спрямована на те, щоб вони витрачали щонайменше, вісім годин на день за межами своїх камер ,як це передбачено європейськими правилами для неповнолітніх правопорушників, що підлягають санкціям або виправним заходам¹³⁷
- запровадити зміни до чинного законодавства з метою забезпечення того, щоб у попередньо ув'язнені, як правило, мали право на отримання візитів, виконання / приймання телефонних дзвінків і відправлення / отримання листів. Будь-яке обмеження / заборона встановлене на них відносно відвідувань, телефонних дзвінків чи листування повинні бути спеціально обґрунтовані потребами розслідування, завжди вимагати схвалення судовим органом, і застосовуватися протягом певного періоду часу, із зазначенням причин для цього¹³⁸. Водночас, слідчі і судді має бути нагадано, що відправною точкою для розгляду прохання про відвідування і для відправки листів повинні бути презумпція невинності і принцип, що в попередньо ув'язнені повинні бути предметом такої кількості обмежень, яка суворо необхідно для інтересів правосуддя і що, якщо немає чітко визначені причини для заборони візитів / листування або для накладення певних обмежень (наприклад , організація відвідувань через перегородку) протягом заданого періоду в кожному окремому випадку, попередньо затримані повинні бути уповноважені отримувати принаймні три візити до чотирьох годин на місяць, а також відправляти / отримувати листи , як це передбачено законом.

ЄКПТ також закликає українську владу перевірити ізоляцію і правильну роботу системи опалення в новій будівлі проживання для жінок у Київському СІЗО.

¹³⁶ Правило 19.4 Рекомендації Rec (2006) 2 Комітету Міністрів Ради Європи про Європейські пенітенціарні правила, прийняті 11 січня 2006 року, свідчить: «мають бути достатніми для зручності, щоб кожен в'язень міг мати ванну або душ при температурі, що відповідає клімату, по можливості щодня, але принаймні, два рази на тиждень (або частіше при необхідності) в інтересах загальної гігієни».

¹³⁷ Див статтю 80.1. Рекомендацій Комітету Міністрів Ради Європи CM / Rec (2008) 11, прийнятих 5 листопада 2008 року.

¹³⁸ Див, у зв'язку з цим, Правило 99 Європейських пенітенціарних правил.

4 . Засуджені ув'язнені , що містяться в спеціальних умовах підвищеної безпеки або контролю в виправній колонії закритого типу № 3 в Кривому Розі

128. На момент візиту виправна колонія № 3 в Кривому Розі утримувала 28 ув'язнених піддаються строгому режиму ув'язнення через тяжкість їх вчинків (так званий режим «Тюрьми»). Крім того , як була проінформована делегація Директором установи , це було передбачено , що виправна колонія № 3 найближчим часом почне розміщення ув'язнених, відокремлених через їх негативного ставлення в так звані одиниці максимальної безпеки («SMRB») ¹³⁹, з потужністю 30 місць; Однак таких ув'язнених (ще) не було у виправній колонії під час візиту делегації.

129 . Щодо процедур розміщення та огляду для вищевказаних категорій ув'язнених, не було ніяких примітних змін з періодичного візиту в 2009 році і з моменту спеціального відвідування в 2012 році; посилання таким чином робиться до опису зазначених процедур , викладених у доповідях , що стосуються цих візитів¹⁴⁰. Зокрема, залишається ситуація, коли запас маневру для влади пенітенціарної установи надмірно обмежувався законом. Кілька категорій ув'язнених були автоматично ув'язнені в умовах високої безпеки та відокремлені протягом тривалого періоду після судового вироку, лише на підставі вчинених ними злочинів .

ЄКПТ повинен знову нагадати свою принципову позицію, що рішення, що стосуються рівня безпеки, які будуть застосовуватися до даних ув'язнених, а також заходи відокремлення для профілактичних цілей, не повинні вимовлятися - або, накладатися на розсуд суду – як частина вироку. Рішення про те , чи накладати певний рівень безпеки, або застосовувати необхідне відокремлення для профілактичних цілей, повинне прийматися пенітенціарною владою, на основі індивідуальної оцінки ризику, і не повинно бути частиною каталогу кримінальних санкцій. **Комітет закликає українську владу внести поправки до відповідних правових положень відповідно.**

Крім того, інформація, зібрана делегацією в ході візиту¹⁴¹ припускала, що процедура розміщення до режиму «тюрми» (і для його можливого продовження) продовжує демонструвати декілька важливих пропусків ; зокрема, немає ніякого систематичного усного слухання (зокрема з питання про розміщення) до введення цього заходу, і зацікавленим ув'язненим не були поінформовані в досить докладний спосіб причини такого рішення ¹⁴², які негативно вплинули на здійснення свого право на апеляцію¹⁴³ . **ЄКПТ рекомендує вжити заходів щодо виправлення цих недоліків , в разі необхідності через внесення поправок до відповідних процесуальних норм.**

¹³⁹ «Сектор максимального рівня безпеки» українською мовою.

¹⁴⁰ Див пункти 95 і 96 доповіді про відвідування в 2009 р(СРТ / Inf (2011) 29), а також пункту 55 доповіді на відвідування в 2012р (СРТ / Inf (2013) 23).

¹⁴¹ На основі бесід з ув'язненими у режимі «тюрми», бесід з керівництвом та співробітниками виправної колонії № 3 в Кривому Розі, і консультацій з відповідною документацією.

¹⁴² Природно, Комітет розуміє, що там може бути розумне обґрунтування для утримання від ув'язненого конкретних деталей, пов'язаних з безпекою.

¹⁴³ На позитивній ноті, ув'язнені були забезпечені письмовими копіями відповідного рішення, яке також містить інформацію про наявні у них можливості оскаржити рішення в суді.

130 . Делегація ЄКПТ зазначила, що робляться зусилля у виправній колонії № 3 в Кривому Розі з тим, щоб запропонувати ув'язненим, які утримуються в спеціальних умовах високої безпеки або контролю, прийнятні матеріальні умови утримання під вартою.

Блок «Тюрми» (з офіційним місткістю 80), розташований на 4 -му поверсі головного корпусу проживання, був недавно відреставрований. Камери зазвичай адекватно обладнані (з двоярусними ліжками з постільними речами, стіл, лавки і центральне опалення), і чисті. Проте , в камері санітарні додатки були лише частково екрановані і був проблемою доступ до природного світла , штучного освітлення та вентиляції в деяких камерах. Більш важливо те, що передбачуваний рівень розміщення в камерах був занадто високим¹⁴⁴.

У камерах СМРБ були розташовані на - також недавно відремонтовані - 5 -му поверсі головного блоку¹⁴⁵. Умови в цих камерах були однакові з тими, що спостерігалися в блоці " тюрми ", але камери були обставлені таким чином, щоб пропонувати набагато більше (і взагалі відповідної) житлова площі на одного ув'язненого¹⁴⁶

ЄКПТ закликає українську владу продовжувати свої зусилля щодо поліпшення матеріальних умов у " тюрмі " і камерах СМРБ виправної колонії № 3 в Кривому Розі , звертаючи особливу увагу на доступ до природного світла , штучного освітлення та вентиляції . В камерах всі санітарні додатки повинні бути оснащені повним відокремленням (тобто до самої стелі). Крім того , необхідно вжити заходів , щоб зменшити призначений рівень зайнятості камер «тюрми», наслідуючи приклад з камер СМРБ.

Ув'язнені мали доступ до чистої і нещодавно відремонтованому душової кімнати, правда , тільки один раз на тиждень (див. у цьому зв'язку, відповідну рекомендацію , що міститься в пункті 127).

131 . Звертаючись до режиму діяльності ЄКПТ стурбований відзначити, що, це схоже на ситуацію, що спостерігалася в ході періодичного відвідування в 2009 році¹⁴⁷, ув'язнені, які тримаються у блоці «тюрми» були замкнені в камерах по 23 години на добу¹⁴⁸, мали лише одну годину для прогулянки на свіжому повітрі в малих і гнітючих майданчиках¹⁴⁹. За винятком можливості (яка була запропонована лише деяким з ув'язнених), приймати участь у дистанційних навчальних курсах , їх єдине заняття складалося з читання книг / журналів, переглядання телевізору або гра в настільні ігри всередині їх камер.

¹⁴⁴ наприклад чотири ліжка в камері площею близько 10 м²; вісім чоловік в камері площею близько 20 м²; 22 ліжка в камері розміром приблизно 55 м³.

¹⁴⁵ Інша половина 5-го поверху була зайнята блоком для ув'язнених, засуджених до довічного ув'язнення, см. параграфи 133 до 139.

¹⁴⁶ наприклад камери розміром близько 10 м³ були оснащені двома ліжками в кожній; тих, вимірювання близько 20 м³ міститься чотири або п'ять ліжка в кожній; і 48 м³ клітини було вісім ліжок кожна.

¹⁴⁷ Див пункт 98 доповіді на 2009 відвідування (СРТ / Інф (2011) 29).

¹⁴⁸ Делегація була поінформована про те, що це було б у випадку будь-яких ув'язнених, які будуть розміщені в блоці СМРБ у майбутньому.

¹⁴⁹ Розташований на даху головної будівлі проживання і покриті додатковою покрівлею, повністю обмежують огляд неба.

Як уже підкреслювалося в минулому, Комітет вважає, що нечисленність вищеописаного режиму діяльності не є відповідним способом реагування на проблемну поведінку у виправній колонії, для безпечного прогресу на шляху до звільнення і зниження ризик рецидиву після звільнення. Дуже важливо, щоб ув'язнені були забезпечені з урахуванням програм діяльності і могли користуватися щодо ослабленим режимом в межах своєї установи.

ЕКПТ знову підтверджує свою рекомендацію, що програма цілеспрямованої діяльності різного характеру (у тому числі роботи, освіти, взаємодії та цільових програм реабілітації) мають бути запропоновані ув'язненим, які утримуються в спеціальних умовах підвищеної безпеки та контролю. Ця програма повинна бути складена та перевірена на основі індивідуальної оцінки потреб / ризиків мультидисциплінарною командою (за участю, наприклад, кваліфікованого психолога і педагога), застосовуючи консультації з зацікавленими ув'язненими.

У цьому контексті делегація була проінформована Директором виправної колонії № 3 в Кривому Розі, що були плани, щоб забезпечити ув'язнених у режимі «тюрма» деякими можливостями роботи (наприклад, запечатування паперових мішків всередині їх камер), як тільки робота з поточного ремонту буде завершена. **Комітет хотів би отримати більш детальну інформацію про ці плани та їх реалізацію.**

Робиться також посилання тут на рекомендації, надані в пункті 127 щодо прогулянкових майданчиків.

132. Що стосується контактів із зовнішнім світом, залишилася ситуація, коли в'язням, що містяться в спеціальних умовах підвищеної безпеки або контролю, були надані ті ж самі права, що мають більшість ув'язнених¹⁵⁰, це є позитивним явищем.

Проте, приміщення в виправній колонії № 3 в Кривому Розі для короткострокового відвідування були неадекватні (невеликі кабіни - недостатні в кількості - не дозволяють мати фізичний контакт між ув'язненими і відвідувачами). **Комітет рекомендує, щоб українські влади змінила умови для короткострокових візитів в виправній колонії № 3, з тим, щоб приймати візити в досить відкритих умовах. Застосування відкритих візитів повинні стати правилом, а закриті винятковістю, такі винятки мають ґрунтуватися на обґрунтованому та аргументованому рішенні в залежності від індивідуальної оцінки потенційного ризику, пов'язаного з певним ув'язненим. Крім того, ємність короткострокових об'єктів відвідування, повинна бути збільшена.**

Що стосується доступу до телефону , кілька ув'язнених з блоку " тюрми " скаржилися щодо довгого періоду очікування (один-два тижні), мабуть у зв'язку з недостатньою кількістю доступних таксофонів .

Комітет закликає українську владу для вирішення цієї проблеми.

¹⁵⁰ Тобто одне короткострокове відвідування на місяць і чотири довгострокових відвідувань на рік, а також необмежений доступ до телефону і листування.

5 . Ув'язнені, які можуть отримати/ засуджені до довічного ув'язнення

133 . Всі пенітенціарні установи, які були відвідані в 2013 році, тримали ряд ув'язнених, що можуть отримати / засуджені до довічного ув'язнення. Були 33 ув'язнених, які підпадають під цю категорію в Київському СІЗО , сім у Дніпропетровську , 15 в Одесі і дев'ять в Сімферополі , а також 28 у виправній колонії № 3 в Кривому Розі.

134 . Матеріальні умови в камерах , як правило , були прийнятні в відвіданих установах . Проте , камери часто були занадто малі для їх передбачуваного розміщення . Наприклад, у Київському СІЗО, деякі камери розміром 9 м³ призначалися до трьох ув'язнених. **Комітет вважає, що , з урахуванням їх розміру, було б набагато краще використовувати такі камери для одномісного розміщення, при припущенні , що зацікавлені ув'язнені можуть взаємодіяти один з одним.**

Крім того, ув'язнені могли взагалі не бачити за межами своїх камер, через те, що були встановлені непрозорі жалюзі на вікна і / або вікна були оснащені матовим склом.

135 . Комітет дуже стурбований відсутністю прогресу щодо практично всіх інших аспектів ситуації стосовно цієї категорії ув'язнених. Вони як і раніше прив'язані до своїх клітин, принаймні 23 годин на день, яким не було запропоновано будь-які програми діяльності, гідні цього імені. Ситуація погіршилася в Дніпропетровському СІЗО, де ув'язнення, про яких йдеться мова, були укладені в умовах , близьких до одиночного ув'язнення.

136 . Ув'язнені перед / засуджені до довічного ув'язнення всі залишаються предметом надмірно великим заходам безпеки. Вони систематично були в наручниках будь-який раз, коли вони були доставлені за межі своїх камер, у супроводі співробітників ескорту, члена команди, яка містить собаку та самої собаки, яка була зазвичай без наморднику. Вони були, як правило , зберігалися в наручниках під час медичних оглядів , які регулярно відбувалися в присутності співробітників ескорту.

Це також викликає стурбованість, що, під час перебування у своїх камерах, ці ув'язнені як і раніше систематично знаходяться під постійним відео спостереженням . Природно, ЄКПТ повністю розуміє що установка камер відео спостереження може бути важливим додатковим інструментом для забезпечення безпеки в загальних зонах ув'язнення (коридори , спортивні зали і т.д.) , спеціальних камерах (наприклад , спеціальні камери спостереження, дисциплінарні камери) та прогулянкових майданчиків. Це, однак, є значним вторгненням в приватне життя ув'язнених, коли такі камери встановлені в їх власних камерах, зокрема , коли в'язні залишаються там протягом

тривалих періодів часу. Таким чином, Комітет нагадує, що він проти звичайної установки камер відео спостереження в камерах і вважає, що ресурси, що виділяються на такі схеми можуть бути більш корисно застосовані для взаємодії персоналу з даними ув'язненими. В цілому, слід згадати пункт 18 Рекомендації Rec (2003) 23 Комітету Міністрів Ради Європи з питань управління тюремними адміністраціями довічно ув'язнених та інших довгострокових ув'язнених, який чітко висловлюється, що технічні засоби не може бути заміною для динамічного методу безпеки¹⁵¹.

¹⁵¹ Пункт 18.b. Рекомендацій Комітету міністрів, прийнятих 9 жовтня 2003 року, свідчить: " Там , де використовуються технічні пристрої, такі як сигнали тривоги і відео спостереження, вони завжди повинні бути доповненням до динамічних методів безпеки . "

137 . Контакти із зовнішнім світом, зокрема право на відвідування, залишилися невинуватно обмеженими . Ув'язнені все ще не мають права на тривалі побачення, а їх короткі візити раз в три місяці можуть відбуватися тільки в спеціальних будках через скляну перегородку.

138 . Що стосується систематичного відокремлення ув'язнених, що можуть отримати / засуджені до довічного ув'язнення, делегації Комітету було повідомлено, що після недавньої законодавчої поправки¹⁵², довічно ув'язнені не повинні бути відокремлені від інших ув'язнених, після того, як вони відбули 20 років з терміну покарання. Разом з тим Комітет шкодує, що залишається правило, що ув'язнені, які можуть отримати / засуджені до довічного ув'язнення повинні бути систематично відокремлені. Закон і раніше пропонує надто мало для маневру з боку тюремної влади.

139 . ЄКПТ має наполягати ще раз про необхідність запровадити всеосяжну і постійну оцінку ризику і потреб для всіх і кожного ув'язненого, який може отримати / засуджений до довічного ув'язнення з самого початку їхнього затримання в пенітенціарних установах. Для всіх ув'язнених, які підпадають під цю категорію, утримання у зазначених вище умовах явно недопустиме і, що стосується зокрема ув'язнених, що можуть отримати довічне ув'язнення в Дніпропетровському СІЗО, цілком може бути віднесено до нелюдського і такого, що принижує гідність, поводження.

ЄКПТ закликає українську владу переглянути ще раз законодавство і практику щодо ув'язнених, що можуть отримати / засуджені до довічного ув'язнення, у світлі сказаного вище і з урахуванням рекомендацій, зроблених Комітетом під час його попереднього візиту¹⁵³.

140 . В цілому, слід зазначити, що довічно ув'язнені мають право на умовно -дострокове звільнення тільки після того, як їхній довічний вирок був замінений за допомогою президентського помилування на термін ув'язнення не менше ніж 25 років¹⁵⁴. ЄКПТ має нагадати основний принцип, що, з метою зниження шкідливого впливу ув'язнення та сприяння переселенню ув'язнених на умовах, які мають гарантувати безпеку зовнішньому світу, закон повинен зробити умовно -дострокове звільнення доступним для всіх засуджених, у тому числі в'язням з довічним вирокom prisoners¹⁵⁵. **Комітет хотів би отримати зауваження української влади з цього питання.**

¹⁵² Див розділ 150 (2) Кримінально-виконавчого кодексу, в редакції Закону № 435-VII від 5 вересня 2013 року.

¹⁵³ Див, зокрема, пункти 89 до 93 звіту про візит в 2009 році (документ СРТ / Inf (2011) 29) та пунктами 45 до 54 доповіді про візит в 2012 році (документ СРТ / Inf (2013) 23). Див. також рекомендацію, що міститься в пункті 102 щодо програм діяльності.

¹⁵⁴ Див, зокрема розділ 87 Кримінального кодексу.

¹⁵⁵ Див Рекомендацію Rec (2003) 22 Комітету Міністрів про умовно-дострокове звільнення (УДЗ) від 24 вересня 2003 року. Див, у зв'язку з цим, рішення від 9 липня 2013 Великої палати Європейського суду з прав людини у справі Вінтера та інші проти Сполученого Королівства.

6 . Охорона здоров'я

а. введення

141 . У ході періодичного візиту в 2013 році делегації Комітету повідомили старші посадовці з Міністерства юстиції , що , у зв'язку зі значним недавнім зниженням чисельності ув'язнених ¹⁵⁶, доступ ув'язнених до медико -санітарних послуг значно покращився. Далі, завдяки кращому співробітництву з Міністерством охорони здоров'я, яке забезпечується за допомогою спільного наказу міністрів охорони здоров'я та юстиції в лютому 2012¹⁵⁷, стало легше забезпечити доступ ув'язнених до зовнішніх медичних фахівців та госпіталізації в установах у рамках відповідальності Міністерства охорони здоров'я. Останні поправки до внутрішніх правил в СІЗО чітко дали зрозуміти, що ув'язнені мають право на отримання спеціалізованої медичної допомоги (на додаток до надання пенітенціарних безкоштовних медичних послуг) за свій рахунок.

Делегації також повідомили про плани щодо реорганізації системи охорони здоров'я у виправних колоніях з тим, щоб зміцнити свою автономію по відношенню до тюремної адміністрації і збільшити гарантії професійної незалежності тюремного персоналу охорони здоров'я¹⁵⁸. Крім того , готувалися два проекти угод з Міністерством охорони здоров'я для зміцнення ролі останнього в спостереженні стандартів лікування та забезпеченні належної професійної підготовки тюремного медичного персоналу.

142 . У світлі висновків своєї делегації під час візиту в 2013 році ЄКПТ може тільки вітати ці кроки. Справді, надання медичної допомоги ув'язненим в Україні залишається проблематичним , в основному за рахунок нестачі персоналу, об'єктів і ресурсів. У ході візиту делегація ЄКПТ знову почула численні скарги від ув'язнених у всіх відвіданих установах, які стосуються затримки в доступі до лікарів (зокрема , фахівців), відсутності ліків, а також неадекватної якості медичної допомоги.

Комітет закликає українську владу активізувати свої зусилля щодо забезпечення оптимальних медичних послуг для ув'язнених ; в цьому контексті , більш активна участь Міністерства охорони здоров'я , безсумнівно , сприятиме реалізації загального принципу еквівалентності медичної допомоги тому, що є в суспільстві в цілому. Комітет бажає отримувати інформацію про хід реалізації різних планів і заходів, згаданих вище.

¹⁵⁶ Див пункт 98.

¹⁵⁷ Наказ № 239/5/104 від 10 лютого 2012 року.

¹⁵⁸ Реформа, як повідомляється, буде складатися зі створення централізованих органів тюремної охорони здоров'я, яка буде адміністративно незалежна від Державної пенітенціарної служби.

б. персонал і засоби

143 . Органи охорони здоров'я в Київському СІЗО складається , в теорії , з 42 штатних постів (18 посадових і 24 цивільних); до того ж, 12,5 з тих постів були офіційно вакантними (у тому числі чотири для посадового постів і 8,5 для цивільного персоналу)¹⁵⁹. На практиці , завдання по догляду за медико -санітарними потребами 2618 ув'язнених (у тому числі кілька десятків пацієнтів у медичній частині) , яких утримувала установа під час візиту делегації, лягла на плечі 12 докторів¹⁶⁰(які , однак, спільно займали 8,6 постів з повним робочим часом) та 11 фельдшерів , які працювали, як еквівалент чотирьох посад з повним робочим часом. Була також присутня медсестра, особа відповідна за рентгенівську техніку, лаборант, фармацевтичний технік і два «дезінфектора».

Дніпропетровський СІЗО (з населенням 1777 осіб на момент візиту) мав 32 члени медичного персоналу , в тому числі не менше двох лікарів загальної практики з повним робочим днем, постійного гінеколога і стоматолога на повний робочий день ¹⁶¹, , а також ряд фельдшерів та техніків¹⁶².

Медичний персонал працював з 8 ранку до 4 або 5 вечора кожен будній день, з одним із лікарів, який завжди знаходився до 7 вечора по вихідних і святах один лікар і один фельдшер були присутні з 8 ранку і до 7 вечора. Крім того , один фельдшер був при виконанні посадових обов'язків в СІЗО вночі (забезпечення 24 -годинного покриття охорони здоров'я).

Медичний персонал Одеського СІЗО¹⁶³ складався з 13 докторів¹⁶⁴ , семи фельдшерів на повний робочий день, трьох медичних сестер на повний робочий день і трьох техніків на повний робочий день (рентгенівський технік і два «дезінфектора»); чотири посади були вакантні¹⁶⁵ . Всі медичні працівники працювали з 8 ранку до 5 вечора з понеділка по п'ятницю , окрім шести з фельдшерів , які працювали в 24 -годинних зміни (у вихідні та святкові дні включно).

¹⁵⁹ Зокрема , пости гінеколога і психіатра були вакантними. Див також пункт 162 .

¹⁶⁰ У тому числі головного лікаря (спеціаліста з ТБ за освітою) ; один фахівець на повний робочий день і один фахівець на неповний робочий день (50 %) з внутрішніх хвороб ; хірург ; фахівець з інфекційних захворювання; один фахівець на повний робочий день і один фахівець за сумісництвом (50 %) з ТБ; один радіолог ; одна фахівець у лабораторію ; два фахівця на неповний робочий день (невролог і ендокринолог), обидва працюють на 25 %-ної основі; а також одного штатного лікаря та іншого використовуваного на 10 %-ної основі. Крім того , два штатних лікаря (спеціаліст з внутрішніх хвороб і дермато- венеролог) були на довгостроковій (по вагітності) відпустці.

¹⁶¹ Проте , реєстр стоматологічних консультацій не містив записи між 17 серпня 2010 і 11 липня 2013 року, і було ясно, що навіть після останньої дати стоматологічні послуги не були доступні кожен робочий день.

¹⁶² В відсутність головного лікаря (у зв'язку з відпусткою) , лікар загальної практики , з яким розмовляв лікар делегації, був не в змозі забезпечити більш детальну інформацію про штатний розклад стосовно медико - санітарної допомоги у Дніпропетровському СІЗО.

¹⁶³ Як уже згадувалося, Одеський СІЗО утримував 1231 ув'язнених на момент візиту (у тому числі близько 70 пацієнтів у медичній частині установи).

¹⁶⁴ У тому числі 11 працюють повний робочий день (два лікаря загальної практики ; два фахівця в галузі інфекційних захворювань , один хірург , два фтизіатра ; один стоматолог , один радіолог , один фармацевт і один спеціаліст в лабораторію) та два на неповний робочий день (50 %) , а саме, психіатр і фахівець з наркоманія - " нарколог ") .

¹⁶⁵ Тобто посади головного лікаря , лікаря загальної практики і двох фельдшерів .

Що стосується Сімферопольського СІЗО (містив 1161 осіб під час візиту), органи охорони здоров'я була укомплектована шістьма лікарями на повний робочий день¹⁶⁶, двома фахівцями на півдня (дантист¹⁶⁷ і психіатр), і кілька фельдшерів/сістер¹⁶⁸. Один лікар і один фельдшер були присутні в установі цілодобово.

Органів охорони здоров'я виправної колонії № 3 в Кривому Розі¹⁶⁹ мала вісім докторів¹⁷⁰, які займали еквівалент 7,25 посад на повний робочий день; крім того, посади двох лікарів були вакантними на момент візиту: гінеколога та ендокринолога¹⁷¹. Крім того, було чотири штатних фельдшери, один на повний робочий день і одна медсестра на неповний робочий день (50%)¹⁷², два техніки (лабораторний та рентгенівський) і «дезінфектор». Лікарі працювали з 8 ранку до 5 вечора в будні дні (не було жодного лікаря у вихідні та святкові дні), але 24 / 7 покриття забезпечувався за рахунок фельдшерів (один з них був завжди присутній в установі).

144. Щоб підвести підсумок, кадрові ресурси медико-санітарної допомоги у відвідуваних пенітенціарних установах, як правило, були недостатніми, щоб адекватно задовольняти потреби своїй кількості ув'язнених, особливо це стосується кількості фельдшерів і медсестер. Ця ситуація дуже сильно сприяє затримці у доступі до медичної допомоги та численним скаргам від ув'язнених, що стосуються його якості¹⁷³. Крім того, кілька вакансій (зокрема тих, що стосуються медичних фахівців) додатково обмежили доступ ув'язнених до певного виду лікування.

ЄКПТ рекомендує, щоб українська влада вжила активних заходів для виправлення цієї ситуації, зокрема, шляхом:

- заповнення, в першочерговому порядку, всіх вакантних посад лікарів у Київському та Одеському СІЗО, а також у виправній колонії № 3 в Кривому Розі; і
- значного зміцнення команд співробітників охорони здоров'я за допомогою додаткових фельдшерів та / або медсестер, зокрема у Київському та Одеському СІЗО, а також у виправній колонії № 3 в Кривому Розі

Що стосується труднощів в наборі фахівців охорони здоров'я для роботи в виправних колоніях, делегація ЄКПТ була проінформована на початку візиту, що це було, викликано, в значній мірі, через непривабливу зарплатню в пенітенціарній системі¹⁷⁴, в порівнянні з тією, яка існує в суспільстві і, зокрема, через погані умов праці і складний характер роботи в порівнянні з тим, що існують в зовнішніх лікарнях. **ЄКПТ закликає українську владу прагнути зробити зайнятість в органах пенітенціарних медичних послуг більш привабливою, в тому числі у фінансовому відношенні.**

¹⁶⁶ Головний лікар (фахівець у галузі управління охорони здоров'ям) ; два лікарів загальної практики ; фахівець з ТБ; дермато- венеролог і радіолог .

¹⁶⁷ Присутній три рази на тиждень.

¹⁶⁸ Делегація не була в змозі отримати інформацію про точну кількість фельдшерів / медсестер, які працюють в установі.

¹⁶⁹ З 593 ув'язненими, які були присутні в перший день візиту делегації.

¹⁷⁰ У тому числі шість працюють повний робочий день (головний лікар , лікар загальної практики , дермато- венеролог , психіатр , стоматолог і фармацевт), а також неповний робочий день (50 %) радіолог та спеціаліст з ТБ працював на 75 %-ної основі.

¹⁷¹ Зовнішній консультант гінеколог відвідував установу раз на місяць, і консультант ендокринолог може бути запрошений в разі потреби.

¹⁷² Проте , медсестра на повний робочий день була в декретній відпустці, а медсестра за сумісництвом (50 %) допомагала виключно фахівцю з ТБ .

¹⁷³ Див пункт 142 .

¹⁷⁴ повідомляється, що заробітна плата становила від 2000 грн за медсестру, від 3200 грн за лікаря- спеціаліста.

145 . У деяких з відвіданих установ, делегація ЄКПТ чула свідчення, що (за винятком небезпечних для життя аварійних ситуацій) ув'язненим був запропонований доступ до спеціалізованої медичної допомоги тільки тоді , коли вони або їх сім'ї заплатили за таке лікування. **ЄКПТ хотів би отримати зауваження від української влади на ці твердження.**

146 . Що стосується засобів та устаткування органів охорони здоров'я у відвіданих установах , їх можна вважати в цілому прийнятними у виправній колонії № 3 в Кривому Розі¹⁷⁵ і в Дніпропетровському СІЗО¹⁷⁶ .

На жаль, те ж саме не можна сказати, з приводу інших відвіданих установ, де відділення охорони здоров'я були розташовані в старих і аварійних будівлях / приміщеннях, які були погано провітрювані і опалювані . Делегацію особливо вразило умови в стаціонарному блоці в Одеському СІЗО¹⁷⁷ : незважаючи на зусилля з технічного обслуговування, структурні недоліки будівлі (відсутність корпусної ізоляції , погано розроблена система водопостачання і каналізація, неефективна вентиляція) зробили всі зусилля забезпечити прийнятні умови марними.

Що стосується обладнання, то воно було дуже основним, але в робочому стані в Київському та Сімферопольському СІЗО, хоча в останній установі делегація стурбовано спостерігала сліди недавньої пожежі (за повідомленнями в результаті несправної проводки) в кімнаті для прояву рентгенівської плівки.

Комітет рекомендує , щоб були прикладені безперервні зусилля для поліпшення приміщень та медичного обладнання органів пенітенціарних установ, які були відвідані, у світлі сказаного вище.

147. Що стосується, зокрема , Одеського СІЗО, головний лікар повідомив делегації про існування проекту задля створення нового об'єкта охорони здоров'я. Відповідні креслення, очевидно були підготовлені в 2012 році і затверджені обласною адміністрацією виправної колонії на початку 2013 року; Однак , початок будівництва , як повідомляється , відкладається через відсутність вільних коштів. **Комітет хотів би отримати більш детальну інформацію про ці плани та їх реалізацію.**

148 . Обов'язково слід тут згадати про стоматологічне обладнання / лікування в пенітенціарних установах, які були відвідані. Хоча більшість з них були недавно забезпечені сучасними стоматологічними кріслами, делегація зазначила , що інше необхідне обладнання (у тому числі для стерилізації) було зазвичай неповним , застарілим і в поганому стані¹⁷⁸ . Це було, зокрема, у Київському та Сімферопольському СІЗО.

¹⁷⁵ Де приміщення органів охорони здоров'я були просторі, світлі і в хорошому стані. Найбільш важливе медичне обладнання (наприклад , рентгенівський апарат , ЕЕГ , глюкометр і тощо) , хоча старе було в робочому стані. Установа також володіла медичною лабораторією , де можуть бути виконані основні аналізи (харкотиння, сеча , рівень цукру в крові та аналіз крові).

¹⁷⁶ Приміщення та обладнання були порівнянні з описаним вище відносно виправної колонії № 3 - але на додаток був сучасний і добре обладнаний кабінет для гінекологічних оглядів .

¹⁷⁷ З потужністю 70 місць і складається з двох палат: палата ТБ з 33 ліжками на рівні землі (див. також пункт 159) і палата внутрішніх хвороб на верхньому поверсі з 37 ліжками (яка вміщувала 32 хворих на момент візиту, у тому числі з психічними розладами).

¹⁷⁸ Одним з позитивних винятків спостерігався в Дніпропетровському СІЗО , де стоматологічний кабінет був чистим , в хорошому стані і обладнаний не тільки з сучасним стоматологічним кріслом, а й численними (чистими і новими) інструментами і з нещодавно побудованою машиною зі стерилізації.

У цьому контексті, це не було дивним, що лікування зубів, яке було запропоновано ув'язненим, як правило, обмежувалося надзвичайними ситуаціями (зокрема, видаленням зубів); інші форми (консервативні) лікування зубів (наприклад, за допомогою пломб), як правило, були не доступні або ув'язнені мали заплатити за такого лікування.

ЄКПТ рекомендує вжити заходів для поліпшення доступу та покращенню стандарту стоматологічної допомоги в відвіданих пенітенціарних установах (і зокрема в Київському та Сімферопольському СІЗО); ув'язнені в усіх установах повинні мати доступ до більш, ніж просто надзвичайного лікування зубів.

149. У Дніпропетровському СІЗО і виправній колонії № 3 в Кривому Розі делегація відзначила, що деякі з кабінетів медичного обстеження були оснащені місцями з ґратами, які можуть бути використані для відокремлення окремих ув'язнених від медичного персоналу під час різних медичних процедур (консультації, іспити, тести - у тому числі взяття проб крові - введення ін'єкції і застосування внутрішньовенних інфузій). Вищезазначені місця, зокрема, систематично використовувались щодо певних категорій ув'язнених (засуджених до довічного ув'язнення або чекаючи такий вирок, ув'язнені, що містяться в спеціальних умовах підвищеної безпеки або контролю, тощо).

ЄКПТ вже підкреслював у минулому, що такий підхід може розглядатися як такий, що принижує гідність для обох ув'язнених і персоналу органів охорони здоров'я. Комітет визнає, що спеціальні заходи безпеки можна було б застосувати в конкретних випадках; Однак систематичне розміщення ув'язнених у заґратованих місцях, коли проходять певні медичні процедури (наприклад, згадані вище) явно не обґрунтоване. ЄКПТ закликає українську владу покласти край цій практиці.

150. Що стосується ліків для ув'язнених, делегація перевірила аптеки в відвідуваних пенітенціарних установах і зазначила, що всі вони були забезпечені необхідною кількістю базових ліків, які були доступні для ув'язнених, на безоплатній основі¹⁷⁹.

Проте, стало зрозумілим, що багато ліків, зокрема нові покоління і / або ліки іноземного виробництва, запропонованих фахівцями, мають бути придбані ув'язненими і / або їх сім'ями¹⁸⁰. **ЄКПТ рекомендує, що українські власті мають прагнути забезпечити, щоб всі ліки, потрібні пенітенціарним установам, поставлялися державою в достатній кількості.**

¹⁷⁹ Річний бюджет для закупівлі ліків в СІЗО (без урахування протитуберкульозних препаратів та антиретровірусних ліків) варіювався від 100000 грн (у Києві та Одесі) до 120000 грн (у Сімферополі).

¹⁸⁰ Це було законною процедурою, запровадженою, зокрема, наказом № 239/5/104 про який йдеться у виносці 157.

151. У всіх відвіданих установах, делегація відзначила, що різні медичні записи та інші медичні документи, як правило, погано зберігалися, з дуже малою, зниклою і / або некогерентною інформацією; це особливо стосується Сімферопольського СІЗО¹⁸¹. **ЕКПТ рекомендує вжити заходів щодо поліпшення якості медичних записів та інших медичної документації у всіх відвіданих пенітенціарних установах , зокрема , в Сімферопольському СІЗО¹⁸².**

Делегація також спостерігала, що не завжди дотримувалась конфіденційність медичних консультацій та медичної документації; наприклад , фельдшери у Дніпропетровському СІЗО регулярно обговорювали питання , пов'язані зі здоров'ям ув'язнених в присутності вартового персоналу¹⁸³. Крім того , у виправній колонії № 3 в Кривому Розі, медичну документацію та іншої документацію (як і ліки) регулярно оброблялися ув'язненими санітарями. **Комітет рекомендує вжити заходів у всіх відвіданих пенітенціарних установах (і , зокрема , в Дніпропетровському СІЗО і виправній колонії № 3 в Кривому Розі), щоб переконатися, що конфіденційність медичних консультацій та медичної документації завжди дотримувалась належним чином.**

Що стосується, зокрема, ролі ув'язнених санітарів у виправній колонії № 3 , ЕКПТ вважає, що завдання медичного персоналу не повинні бути делеговані ув'язненим, але повинні бути виконані за допомогою відповідних кадрів. Комітет рекомендує, щоб українська влада поклала край практиці використання ув'язнених в якості санітарів в відділеннях органів охорони здоров'я.

в. роль тюремних медичних органів у запобіганні жорстокого поводження і в документуванні та звітності травм, які спостерігаються при надходженні або після випадку насильства у виправній колонії¹⁸⁴

152 . ЕКПТ неодноразово підкреслював у минулому¹⁸⁵, що медичний персонал, який працює у виправних установах, може внести важливий вклад у запобігання жорстокого поводження до і під час тюремного ув'язнення, зокрема шляхом ретельного обстеження ув'язнених, методичних записів травм і надання інформації у відповідні органи.

Як уже згадувалося в доповіді про спеціальний візит в 2012 році¹⁸⁶, інструкції, видані Міністром Юстиції в 2012 році¹⁸⁷ зобов'язують тюремний медичний персонал, у будь-якому випадку, коли ув'язнений демонструє травми під час огляду, скласти звіт, що містить докладний опис травм, про які йдеться мова, в тому числі їх розміру і розташування ; в'язню повинна бути видана копія доповіді. Крім того, той факт, що були виявлені тілесні ушкодження, повинен бути доведений до відома компетентного прокурора в письмовій формі протягом 24 годин і повинен бути записаний в спеціальному журналі.

¹⁸¹ Де лікар делегації знайшов численні приклади дуже поверхового і недбалого ведення медичної документації, (наприклад, повна відсутність опису травм і скарг на здоров'я - або просто згадки "Скарг немає" - щодо ув'язнених, які, очевидно, страждали від серйозних медичних умов і мали видимі інфіковані поранення).

¹⁸² Див також рекомендацію в пункті 154.

¹⁸³ Див також пункт 153.

¹⁸⁴ Див також пункти 60 до 64.

¹⁸⁵ Зовсім нещодавно в доповіді про свій спеціальний візит в 2012 році див. пункти 28-30 доповіді про звіти про відвідування в 2012 р.(СРТ / Inf (2013) 23).

¹⁸⁶ Див пункт 28 вищезгаданого доповіді.

¹⁸⁷ Наказ № 710/5/343 від 10 травня 2012 року.

153. На жаль, спостереження, зроблені делегацією ЄКПТ під час періодичного відвідування в 2013 році припускали, що практика в відвіданих пенітенціарних установах залишається далекою від вимог вищевказаного Наказу (і від давніх рекомендацій Комітету).

По-перше, конфіденційність медичних оглядів та медичної документації (в контексті відображення травм) як і раніше в загалом не дотримується: такі огляди систематично відбувалися у присутності немедичного охоронного персоналу й - звичайно - з співробітників ескорту правоохоронних органів (у разі, якщо ув'язнених привезли / повернули з правоохоронних установ).

Що стосується документації, делегація знову відзначила, що конфіденційні дані, що містяться в цій документації (у тому числі будь-які можливі заяв ув'язнених с приводу походження своїх травм) були доступні для співробітників без будь-яких обов'язків щодо охорони здоров'я.

По-друге, травми, які спостерігаються на новоприбулих ув'язнених (або всередині пенітенціарних установ після будь-якого випадку насильства) все ще не були систематично записані¹⁸⁸.

¹⁸⁸ наприклад в Сімферопольському СІЗО, було тільки три записи в реєстрі травматичних ушкоджень, спостережуваних після прибуття, протягом майже 18 місяців. Аналогічний реєстр у Дніпропетровському СІЗО не мав записів в період з 29 серпня по 14 жовтня 2013 року. У виправній колонії № 3 в Кривому Розі, делегація відзначила кілька видимих пошкоджень на ув'язнених, які були в повній відповідності з твердженнями про жорстоке поводження (див. пункт 113) і, мабуть, не були «виявлені» під час щоденних ранкових обходів, здійснюваних медичним персоналом (і, отже, не були записані в будь-якому місці). В одному такому випадку (стосовно ув'язненого, який стверджував, що був неодноразово побитий кулаками і ногами сусідами по камері 13 жовтня 2013), доктор в делегації (експерт у галузі судової медицини) описав наступні пошкодження провівши огляд ув'язненого 18 жовтня 2013:

«У правій лобно-тім'яно-скроневої області, фіолетово-зеленувата гематома розміром приблизно 20 x 18 мм, а шкіра голови чутлива на дотик. На зовнішньому куті відкриття правого ока, за участю зовнішньої третини верхньої повіки і брови, розширена тимчасово, і трохи вправо від скуластої області, гематома площею приблизно 40 x 28 мм, в центрі фіолетово-зеленуватого кольору (і жовтувата до периферії). Через ліве плече і плечову область, на передній поверхні лівої плечової області, в середній частині, гематома (неправильної форми, фіолетово-зеленувата централізовано і жовтувата до периферії) розміром приблизно 40 x 40 мм. У бічній частині правої поперекової області, гематома (неправильної форми, фіолетово-зеленувата централізовано і жовтувата до периферії) розміром приблизно 70 x 80 мм. На бічній черевній стінці, на лівій стороні, кругова блідо-жовтувата гематома, приблизно 30 мм в діаметрі. На верхній частині лівої сідничної області, розширюючись до лівого стегна, на більшій площі, фіолетово-зеленувата гематома з жовтуватим помутнінням кордонів приблизно 150 x 60 мм в розмірі. В області латеральної щиколотки лівої гомілки, кілька невеликих фіолетових і блідих гематом, розміром до 1,3 см в діаметрі. М'які тканини з бічної щиколотки області опухлі і чутливі. На латеральній поверхні лівої п'яти, що проходить в напрямку пальців лівої ноги, фіолетова гематома розміром приблизно 60 x 23 мм. Кілька саднів на передній поверхні лівого коліна, і на передній поверхні лівої гомілки в його верхній і нижній третині». Ці численні видимі тілесні ушкодження були сумісні з твердженням ув'язненого про умисне нанесення побоїв кілька днів до огляду лікарем делегації.

По-третє, всякий раз, коли травми вже зареєстровані, цей опис травм часто робиться дуже поверхнево¹⁸⁹, неточно або навіть навмисно неправильно¹⁹⁰. Як правило, не робилася жодної згадки про пояснення ув'язнених щодо обставин, за яких їх вони отримали травми¹⁹¹, а медичні фахівці навіть не намагалися зробити перевірку узгодженості між заявами затриманих осіб та

медичних висновків. Так було навіть у випадках, якщо заяви явно суперечили спостереженням травмам (наприклад, зі стверджень затриманих осіб виявлялося, що травми були "старі", коли насправді вони були, очевидно, свіжі). Коротше кажучи, медичні документи, які було розглянуто в відвіданих пенітенціарних установах (які часом включали лікарняні форми щодо травм) були значною мірою ненадійними і недостатніми для судово-медичних цілей.

154. Що стосується, зокрема, порядок медичного обстеження при надходженні до пенітенціарної установи (будь то в перший раз або після повернення з правоохоронного органу), делегація виявила, що медичний персонал часто оглядав ув'язнених під час самого моменту їх передачі до пенітенціарної установи і навіть запитував їх про походження їхніх травм у присутності співробітників правоохоронних органів (деякі з яких, як стверджується, були залучені в передбачуваному жорсткому поводженні та / або інструктували затриманих осіб про те, що вони повинні сказати про свої травми під час процедури передачі). Не дивно, що кількість ув'язнених, які спочатку стверджували, що множинні поранення вони мали - і які явно свідчили про жорстоке поводження - були отримані в ході боїв, "спортивної підготовки" або були викликані в результаті аварії «до затримання», сказали делегації, що вони були налякані для виявлення справжнього походження своїх травм у присутності співробітників правоохоронних органів.

ЄКПТ вважає важливим зробити чітку відокремленість між, з одного боку, адміністративними процедурами, яких слід дотримуватися коли затримані особи передаються в розпорядження пенітенціарній установі і, з іншого боку, ретельними медичними оглядами, які повинні слідувати за цим. Посилання робиться, у зв'язку з цим, на зауваження в пункті 61.

155. У світлі зауважень, викладених у пунктах 113, 152 і 153, ЄКПТ не може не підтвердити свою точку зору, що нинішнє ставлення тюремного персоналу охорони здоров'я в Україні вносить свій внесок в повторення феномену жорстокого поводження з особами, які утримуються правоохоронними органами і (ще більшою мірою) та з ув'язненими в пенітенціарних установах.

¹⁸⁹ Посилання, знайдені в реєстрах медичних оглядів при надходженні і в іншій медичній документації (включаючи індивідуальні медичні карти ув'язнених) часто обмежується одним словом, наприклад "Синці", "гематома", "садна", як правило, тільки в супроводі короткої згадки про місце травм (наприклад, "на лівій руці", "права нога", "спина" тощо), але без будь-яких подальших істотних деталей, таких як колір (и), розміри, малюнок і т.д.

¹⁹⁰ наприклад припускаючи, що травми були отримані "до арешту", наступила в результаті "нешасного випадку" або що особа завдала їх собі сама, а це було ясно (не тільки з пояснень наданих зацікавленими ув'язненими, а й із записів, складених раніше в ІТЗ), що вони повинні були отримати їх, по всій ймовірності, в результаті жорстокого поводження з боку співробітників правоохоронних органів, охоронного персоналу або в результаті акту насильства, вчиненим іншою затриманою особою / в'язнями.

¹⁹¹ Це зокрема, мале місце в Дніпропетровському СІЗО, де стовпці до реєстру травматичних ушкоджень, спостережуваних після прибуття, зі змістом обставин та ім'ям особи, яка вчинила злочин, систематично залишалися порожніми.

Комітет знову закликає українську владу вжити ефективних і термінових заходів для забезпечення наступного:¹⁹²

- всі медичні обстеження ув'язнених (будь то на момент прибуття в пенітенціарну установу або згодом, після випадку насильства у виправній колонії) проводяться поза межами чутності і - якщо тільки фахівець медико -санітарної допомоги потребує іншого в кожному конкретному випадку – поза межами поля зору правоохоронних та немедичних працівників;

- записи , складені після медичних оглядів ув'язнених мають містити:

(i) повний звіт про заяви, зроблені зацікавленими особами , які мають відношення до медичної експертизи (у тому числі опис їх стану здоров'я та будь-які твердження про жорстоке поводження), (ii) повний звіт щодо об'єктивних медичних висновків на основі ретельного обстеження (у тому числі відповідного опису травм) , і (iii) зауваження професіонала в галузі охорони здоров'я у світлі пунктів (I) і (II) , із зазначенням сумісності всіх тверджень і об'єктивних медичних висновків;

- спеціальна підготовка має пропонуватися медичними працівникам, які працюють в пенітенціарних установах: на додаток до розробки необхідної компетенції стосовно документації та інтерпретації травм , це навчання повинно охоплювати техніку опитування осіб , які , можливо, відчули жорстоке поводження;

- медичний персонал може повідомити вартових офіцерів про принцип «маємо знати» щодо стану здоров'я затриманої особи; проте, інформація повинна бути обмежена , що необхідно для запобігання серйозного ризику для затриманої особи або інших осіб, окрім випадків, коли затримана особа погоджується на надання додаткової інформації.

Крім того, ЄКПТ закликає українську владу вжити подальші інструкції для того, щоб :

- медичні працівники, як правило,¹⁹³ не брали безпосередню участь в адміністративному порядку передачі опіки над затриманими особами в пенітенціарній установі;

- осіб, які мають показати пошкодження під час їхнього прийому ніхто не має опитувати про походження цих травм під час вищезгаданої процедури передачі опіки;

- будь-який зроблений запис , і будь-які зроблені фотографії травм під час передавальних процедур мають негайно направлятися до органів охорони здоров'я пенітенціарної установи;

192 Див також пункти 71 до 84 з 23-й Загального Звіту про діяльність ЄКПТ.

193 Природно, що співробітник органів охорони здоров'я повинен негайно викликаний всякий раз, коли ув'язнений, який тільки що прибув, потребує термінової медичної допомоги або якщо є сумніви щодо стану здоров'я ув'язненого сумісного з надходженням в пенітенціарну установу.

- всі особи прийняті до пенітенціарної установи мають бути належним чином опитані і ретельно оглянуті кваліфікованим медичним персоналом , якомога швидше , але не пізніше 24 годин після їх прийняття ; такий же підхід повинен бути застосований кожен раз, коли ув'язнений

повертається в пенітенціарну установу після повернення з правоохоронних органів для цілей розслідування (навіть протягом короткого періоду часу).

Комітет повинен також підкреслити, що, коли ув'язнений представляє травми, що вказують на жорстоке поводження або робить заяви медичному персоналу про жорстоке поводження, він чи вона повинні бути негайно оглянуті лікарем, який отримав з офіційне судове навчання.

156. У виправній колонії № 3 в Кривому Розі, делегація відзначила, що фотографування травм було частиною стандартної процедури огляду новоприбулих ув'язнених¹⁹⁴

В цілому, Комітет вважає, що вищезгадана практика є позитивною і повинна бути поширена по всіх пенітенціарних установах в Україні. Проте, делегація відзначила низку проблем пов'язаних з якістю процедур у виправній колонії № 3 (зроблені фотографії не були чіткими і не включали анатомічні орієнтири, які дозволили б ідентифікувати зони, показані на них, крім того, на них не було номерів справи та / або будь-які інших ідентифікаторів, таких як дата і час, коли вони були зроблені). Далі - і, можливо, ще більш важливо - такий порядок не був застосований щодо травм, отриманих ув'язненими після надходження всередині установи.

Комітет рекомендує щоб вищезгадана процедура бути поліпшена і поширена в світлі сказаного вище, і застосована на всій території пенітенціарної системи України. Робиться також посилання на відповідну рекомендацію в пункті 154.

157. Що стосується процедури звітності, висновки делегації протягом відвідування в 2013 році показують, що положення вищезазначеного наказу № 710/5/343 часто не дотримуються у відвіданих установах в тому, що записані травми були або не доведені до відома компетентного прокурора¹⁹⁵ або доведені зі значним запізненням¹⁹⁶. Крім того, чи був повідомлений прокурор у великій мірі залежить від заяви ув'язненого. Принаймні в деяких відвіданих пенітенціарних установах, записи, що описують травми, які явно свідчили про жорстоке поводження, не були повідомлені, тому що, як повідомили зацікавлені ув'язнені, що вони отримали їх «до затримання».

Крім того, як правило, компетентного прокурора не повідомляють про тілесні ушкодження, отримані ув'язненими всередині пенітенціарної установи після їх прийняття¹⁹⁷

¹⁹⁴ І, всякий раз, коли їх було зроблено, фотографії мають бути роздруковані і їхні копії додаються до доповідей до прокуратури.

¹⁹⁵ Наприклад, тільки близько про 10% травм, яких було зареєстровано у відповідній документації в Сімферопольському СІЗО, було повідомлено в прокуратуру (або, принаймні, той факт, що про них повідомили, був відзначений). У Дніпропетровському СІЗО, колонки до реєстру травматичних ушкоджень, спостережуваних після прибуття, що містять дату і час, коли інформація направляється до прокуратури, систематично залишалися порожніми.

¹⁹⁶ наприклад до місяця в Сімферопольському СІЗО.

¹⁹⁷ В таких випадках практика полягала в інформуванні (якщо взагалі) територіально компетентного органу Внутрішніх Справ (див. також пункт 157).

Комітет рекомендує, щоб процедура «прискорення» була запроваджена до органів медико - санітарної допомоги в усіх пенітенціарних установах для систематичного і безпосереднього спілкування з компетентним прокурором (посадовцем ДБР) про звіти щодо травм, коли ці травми узгоджуються з повідомленнями про жорстоке поводження, зробленими ув'язненим

або ,навіть за відсутності заяв, якщо травми свідчать про жорстоке поводження ; таке повідомлення повинно бути зроблено незалежно від бажання зацікавленого ув'язненого. Ув'язнені і, на прохання, їхні адвокати повинні мати право на отримання копії доповіді в той же час. Крім того , органи в галузі охорони здоров'я не повинні робити повідомлень такого типу до структур Внутрішніх Справ.

Крім того, медичний персонал повинен повідомити в'язням про існування звітного зобов'язання, пояснюючи, що написання такого звіту знаходиться в рамках системи для попередження жорстокого поводження та що передача доповіді компетентному прокурору не є заміною для поданням скарги в належній формі .

Було б також доцільно для медичного зацікавленого персоналу мати можливість отримувати , через регулярні проміжки часу , зворотній зв'язок про заходи, вжиті прокурором після отримання їхніх доповідей. Це могло б допомогти забезпечити їхнє розуміння, де їх навички стосовно документального обліку та звітності можуть бути поліпшені і, більш загально, буде служити нагадуванням про важливість цього конкретного аспекту їхньої роботи.

158 . Як уже згадувалося в попередньому пункті, делегація ЄКПТ зазначила , що - у тих випадках , коли пошкодження були спостережувані на укладених та були зареєстровані / описані у відповідній документації ¹⁹⁸ - адміністрація цих установ (і ,точніше, співробітники оперативних підрозділів) будуть повідомляти цю інформацію¹⁹⁹ до територіально компетентного органу Внутрішніх Справ. Така практика, зокрема, спостерігалася в Київському СІЗО, де повідомлення зазвичай проводилося за телефоном ²⁰⁰; типова подальша діяльність за підсумками такого повідомлення для чергового оперативного працівника від територіально компетентних установ Внутрішніх Справ²⁰¹ буде прибути в СІЗО і прийняти письмову заяву від зацікавленого ув'язненого і зібрати медичні довідки і будь-яку іншу відповідну наявну документацію .

Водночас з'ясувалося, що, при нагоді, оперативний персонал СІЗО буде виконуватиме своє неофіційне попереднє розслідування щодо виявлених ушкоджень і обставин, в яких вони були отримані, до того, як буде зроблено будь-яке повідомлення.

Обидві вищезгадані практики суперечать обов'язковим процедурам²⁰² звітності та юридичним вимогам, викладеним в новому КПК ²⁰³, щодо автоматичної реєстрації факту порушення кримінальної процедури до Єдиного реєстру досудових розслідувань.

Посилаючись також на рекомендацію, вже викладену в пункті ¹⁵⁴, **ЄКПТ рекомендує, щоб українська влада забезпечила, щоб процедури звітності та практики щодо порушення кримінальних розслідувань щодо травм, виявлених на ув'язнених, були приведені у відповідність з відповідними законами і правилами.**

²⁰³ Що, як про це йдеться в пункті 153, не завжди має місце на практиці.

²⁰⁴ Знову ж, не завжди і не в кожному випадку, як це було виявлено делегацією, див. пункт 157.

²⁰⁵ Слід додати, що оперативний персонал Київського СІЗО застосовував ту ж процедуру всякий раз, коли знову прибулий ув'язнений заявляв, що його / її травми були отримані в результаті фактів, що передували його / її затримці (див. також пункт 157).

²⁰⁶ У разі Київського СІЗО, до Шевченківського УВС.

²⁰⁷ передбачених вищезгаданим наказом № 710/5/343.

²⁰⁸ Розділи 214 і 216.

г. трансмісивні захворювання

159 . Ув'язнені хворі на туберкульоз були розміщені у всіх відвіданих пенітенціарних установах²⁰⁴

Обидві процедури перевірки ТБ (в тому числі систематичні застосування рентгенівських променів, яке здійснювалося до або після прийому і повторювалося згодом через регулярні проміжки часу, а також лабораторні випробування мокротиння при необхідності) і лікування , здавалося , були в цілому адекватними , відповідно до протоколів DOTS і DOTS + . Зокрема , делегація ЄКПТ відзначила поліпшення в Київському СІЗО, де протитуберкульозні ліки другої лінії були тепер

доступні. Необхідні ліки були також забезпечені в інших установах, частково завдяки допомозі від Глобального Фонду²⁰⁵.

У всіх пенітенціарних установах, укладені з активною формою туберкульозу були розміщені окремо від інших ув'язнених. Що стосується умов життя в приміщеннях для ТБ, приміщення в Київському СІЗО викликає особливу занепокоєність ЄКПТ: воно було старе, темне і погано вентильоване, а стіни в деяких з камер були брудними і постраждалими від цвілі. Устаткування камер залишало бажати кращого: зношені ліжка, брудні постільні принадлежності, (тільки) частково екрановані туалети в камері. Бідні умови також спостерігались в душових кімнатах. **ЄКПТ рекомендує вжити заходів для поліпшення умов в блоці для ТБ Київського СІЗО в світлі сказаного вище.**

160. Кожна з відвіданих установ також утримувала низку ВІЛ-інфікованих ув'язнених²⁰⁶, що не були відокремлені на підставі їх стану здоров'я. Тести на ВІЛ були запропоновані на конфіденційній і добровільній основі²⁰⁷, і була доступна антиретровірусна терапія²⁰⁸ (це також частково фінансується за рахунок пожертвувань від Глобального фонду).

161. ЄКПТ стурбований відсутністю систематичної перевірки і лікування гемоконтактного вірусного гепатиту в українській пенітенціарній системі. Делегація була поінформована про те, що в даний час не було ніякої Національної програми для виявлення і лікування гепатиту в Україні (також немає жодного національного стандарту для лікування), і що пенітенціарні установи не були забезпечені жодними ліками проти гепатиту. **Комітет рекомендує вжити заходів для виправлення цього прикрого стану справ.**

²⁰⁴ Були 43 таких ув'язнених у Київському СІЗО (у тому числі дев'ять з мульти-стійкою формою туберкульозу), 44 в Дніпропетровському СІЗО (з обома активною і не активною формою туберкульозу), 33 в Одеському СІЗО, 22 у СІЗО в Сімферополі і 70 у виправній колонії № 3 у Кривому Розі (в тому числі 12 з активною формою туберкульозу).

²⁰⁵ Наприклад, Дніпропетровський СІЗО нещодавно отримав допомогу в якості ліків проти туберкульозу вартістю 51594 грн.

²⁰⁶ наприклад 17 ВІЛ-позитивних ув'язнених (з яких деякі мали клінічну стадію СНІДу) у Дніпропетровському СІЗО; 44 ВІЛ-позитивних ув'язнених (з яких 19 отримали СНІД) в Сімферопольському СІЗО; 19 ВІЛ+ і 15 хворих на СНІД у виправній колонії № 3 в Кривому Розі.²⁰⁷ У Київському СІЗО, 1343 тестів на ВІЛ були проведені з 1 січня по 1 вересня 2013 року, 165 випадків ВІЛ+ діагнозу. В Одеському СІЗО, з приблизно 1200 тестів на ВІЛ, проведених в перші дев'ять місяців 2013 року, близько 80 виявилися позитивним (слід зазначити, що близько 20% ув'язнених відмовилися бути перевіреніми).

²⁰⁸ Наприклад, 48 ув'язнених були на антиретровірусній терапії в Київському СІЗО під час візиту, а також 25 в Одеському СІЗО, 41 в Сімферопольському СІЗО і дев'ять у виправній колонії № 3 в Кривому Розі.

г. психіатрична та психологічна допомога

162. Як уже згадувалося в пункті 143, посада психіатра на повний робочий день в Київському СІЗО була вакантною на момент візиту 2013 року. Головний лікар установи визнав, що цю ситуацію було важко виправити; в очікуванні штатного психіатра, СІЗО влаштував щомісячні консультації з виїзним фахівцем з в'язничної лікарні (розташованої в безпосередній близькості від Києва), який міг допомогти органам охорони здоров'я установи в наданні допомоги ув'язненим, які страждали від хронічних психічних розладів. Для надзвичайних ситуацій (цивільна) психіатрична швидка допомога могла бути викликана. Як і в ситуації, що спостерігається в ході періодичного відвідування в 2009 році²⁰⁹, установа не мала ліцензії, що дозволяє використовувати психіатричне

лікування, що залишало ув'язнених, які страждають від психічних розладів, без відповідної фармакотерапії, іноді протягом декількох місяців поспіль.

Той факт, що ця неприпустима ситуація не була виправлена з 2009 року, незважаючи на рекомендації ЄКПТ, зроблені у доповіді про візит в 2009 році, викликає заклопотаність ЄКПТ.

Ситуація стосовно психіатричної допомоги не була набагато кращою в інших відвіданих СІЗО; наприклад, СІЗО в Одесі та Сімферополі могли розраховувати тільки на присутність на неповний робочий день (50%) психіатра (якого було явно недостатньо, враховуючи розміри і характеристики відповідних популяцій ув'язнених); до того ж, психіатрам в цих двох СІЗО було принаймні, дозволено призначати психотропні препарати.

Комітет рекомендує, щоб українська влада вжила термінових заходів для поліпшення надання психіатричної допомоги ув'язненим у всіх відвіданих пенітенціарних установах; зокрема, вакантна посада психіатра в Київському СІЗО має бути заповнена в першочерговому порядку, і необхідно докласти зусиль, щоб збільшити час присутності психіатрів в СІЗО в Одесі та Сімферополі.

Комітет також рекомендує вжити термінових заходів для забезпечення того, щоб ув'язнені з психічними розладами, мали право на повний спектр відповідного психіатричного лікування в усіх установах, у тому числі в Київському СІЗО.

Крім того, **Комітет рекомендує вжити зусилля, щоб збільшити діапазон терапевтичних варіантів, доступних для ув'язнених, які страждають психічними захворюваннями (тобто за межами фармакотерапії). У разі необхідності, зацікавлені ув'язнені повинні бути негайно передані до відповідного медичного лікарняного закладу.**

163. Всі відвідані пенітенціарні установи мали в штаті ряд психологів. Проте, як це було в минулому, в навантаженні психологів, здавалося, домінували завдання, пов'язані з тестуванням і оцінкою, а консультаціям або лікуванню приділялося дуже мало часу.

Отже, **Комітет рекомендує, щоб українські влади активізували свої зусилля з розробки надання психологічної допомоги ув'язненим, зокрема по відношенню до неповнолітніх та ув'язнених, які відбувають довгі - в тому числі довічні - вироки, а також засуджених ув'язнених, що містяться в особливих умовах підвищеної безпеки або контролю.**

²⁰⁹ Див пункт 138 доповіді про відвідування в 2009 р. (документ СРТ / Inf (2011) 29).

164. Спостерігалось значне число ув'язнених, що мають проблеми, пов'язані з наркотиками у відвіданих пенітенціарних установах²¹⁰. Однак, як це було у випадку в ході попередніх візитів ЄКПТ в Україну²¹¹, мало дій (окрім традиційної безпеки виправної колонії і можливості - для дуже обмеженого числа ув'язнених - продовжувати лікування метадоном, розпочате до ув'язнення²¹²) було запроваджено для вирішення цієї ситуації (у вигляді, наприклад, профілактики та надання соціально - психологічної та педагогічної допомоги таким ув'язненими). Крім того, жодна з відвіданих установ не запровадили ніяких заходів щодо зниження шкоди (наприклад, надання відбілювача чи інформації про те, як стерилізуються голки або застосування програми обміну шприців).

ЕКПТ хотів би підкреслити, що поводження з в'язнями – наркоманами має змінюватись - поєднуючи детоксикацію, психологічну підтримку, соціально - освітні програми, реабілітацію та програми заміни - і бути пов'язане з реальною політикою запобігання. Ця політика повинна виділити ризики ВІЛ або вірусного гепатиту через вживання наркотиків і методів адресної передачі і засобів захисту. Само собою зрозуміло, що медичний персонал повинен відігравати ключову роль у складанні, реалізації та моніторингу відповідних програм і тісно співпрацювати з іншим (психологічно- соціально- освітнім) персоналом ²¹³.

Комітет рекомендує , щоб українська влада розробила комплексну і послідовну тюремну стратегію щодо наркотиків , яка містить надання допомоги ув'язненим з проблемами , пов'язаними з наркотиками. Спеціальна підготовка з цього питання має бути організована для співробітників органів охорони здоров'я пенітенціарних установ.

7 . інші питання

а. штатний розклад

165. У ході візиту делегації ЕКПТ повідомили, що згідно з українським законодавством ²¹⁴, штатний склад повинен містити 33 % від загальної чисельності ув'язнених і що спрямовуються зусилля, щоб дотримуватися цього стандарту на національному рівні (на момент відвідування 2013 р був представлений штатний склад, який містив 32 % від загального числа ув'язнених в Україні) .

Ситуація була зовсім іншою у відвіданих установах. В якості ілюстрації , в Київському СІЗО , кількість посад представляють тільки 20 % тюремного населення на момент візиту в той час як кількість співробітників, які насправді працювали в установі складалася з 18 % від загального числа ув'язнених, з урахуванням численних вакансій (у відділі режиму та безпеки, зокрема). В Одеському СІЗО штат співробітників представляв в теорії 28 % тюремного населення а, на момент візиту тільки 24 % тюремного населення.

²¹⁰ Наприклад, делегація була проінформована Директором Дніпропетровського СІЗО, що близько 20% ув'язнених установи мали такі проблеми.

²¹¹ Див, наприклад, пункт 140 доповіді про відвідування в 2009 р.(документ СРТ / Inf (2011) 29).

²¹² Не вдалось ініціювати таку замісну терапію всередині пенітенціарних установ. Крім того, делегації повідомили у виправній колонії № 3 в Кривому Розі, що навіть ті ув'язнені, які почали свою метадонову терапії до прибуття в установу, не мали дозволу продовжити її у виправній колонії.

²¹³ Див також Короткий звіт про Політику Об'єднаних Націй щодо «профілактики ВІЛ, лікування та догляду у виправних колоніях та інших закритих установах: всеосяжний пакет заходів», червень 2013 року.

²¹⁴ Див розділ 2 Закону про Тюремний персонал Доповнення р. № 1526-III від 2 березня 2000 року, з поправками, внесеними 14 квітня 2009 року.

Як і у випадку в минулому, делегація відзначила, що часто було дуже невелике число наглядачів в зонах ув'язнення в будь-який момент часу в усіх відвідуваних установах . В якості ілюстрації, в Одеському СІЗО налічувалося близько двох співробітників при виконанні посадових обов'язків у будь-який момент часу в блоці І для 272 ув'язнених на момент візиту.

Крім того, 24 - годинна зміна, застосовану в ряді відвіданих установ, не тільки негативно позначалася на професійних стандартах, а й призвела до подальшого скорочення персоналу фактично присутнього в зонах ув'язнення (наприклад, з перервами кожні дві години).

ЄКПТ повинен нагадати, що недостатнє співвідношення між персоналом і ув'язненими, низька кількість охоронного персоналу в зонах ув'язнення та / або спеціальні домовленості на предмет наявності та застосування співробітників в цих зонах, що обмежують можливості прямого контакту з ув'язненими , збільшують ризик насильства і залякування між ув'язненими і напруженості у відносинах між персоналом і ув'язненими, виключає появу динамічної безпеки і може підірвати

розвиток відповідних програм поза камерної діяльності для ув'язнених. **Комітет рекомендує, з належним урахуванням рекомендацій, що містяться в пунктах 102, 108 і 167, українській владі провести поглиблений аналіз кількості та / або застосування охоронного персоналу в зонах ув'язнення в СІЗО і у виправних колоніях закритого типу і, при необхідності, переглянути відповідні правила. У цьому контексті, слід розглянути можливість покласти край 24 - годинній зміні для охоронного персоналу.**

166. Делегація знову спостерігала в відвіданих пенітенціарних установах, що співробітники, що працюють у безпосередньому контакті з ув'язненими, відкрито несли «спеціальні засоби» (тобто наручники, гумові кийки, балончики зі слезогінним газом). **ЄКПТ повторює, що якщо це буде визнано необхідним для співробітників, які працюють в зонах утримання під вартою, нести наручники і, зокрема, гумові кийки, вони повинні бути приховані від очей. Крім того, балончики зі слезогінним газом не мають бути частиною стандартного устаткування охоронного персоналу і не повинні використовуватися в обмеженому просторі.**

167. Як і у випадку в минулому²¹⁵, Делегація зазначила, що взаємодія між персоналом і ув'язненими у відвідуваних в 2013 році пенітенціарних установах, найчастіше обмежувалася суворим мінімумом²¹⁶.

У виправній колонії № 3 в Кривому Розі підхід персоналу може бути охарактеризован тільки як надзвичайно войовничий. Охоронний персонал («контролери») говорили з ув'язненими тільки тоді, коли видавали накази; ув'язнені були зобов'язані колективно вітати персоналу кожен раз, коли двері камери відчинялися, тримати руки по швах, коли перебували в прямому контакті з персоналом та доповідати підпорядкованим чином. Цей підхід рішуче підтримувався керівництвом установи, яке чітко вважало, що військова дисципліна є «добрим явищем для установи і для ув'язнених». Як уже згадувалося в пункті 113, засоби, вибрані принаймні, деякими зі співробітників для забезпечення цього «порядку і дисципліни» були абсолютно неприйнятними для ЄКПТ.

²¹⁵ Див, наприклад, пункт 22 доповіді про спеціальний візит в 2012 р. (CPT / Inf (2013) 23).

²¹⁶ Див також, у зв'язку з цим, розділ I.2. Внутрішніх Правил СІЗО.

Як було підкреслено в минулому, загальний підхід до взаємодії співробітників та ув'язнених, не тільки в виправній колонії № 3, а й у всій українській пенітенціарній системі, повинен бути принципово змінений. **Комітет підтверджує свою давню рекомендацію, що українська влада має реформувати існуючу професійну підготовку всіх співробітників пенітенціарних установ (по всій пенітенціарній системі, у тому числі у виправній колонії № 3 в Кривому Розі) з метою сприяння нових відносин з ув'язненими і руху в напрямку динамічного, а не чисто статичного, підходу до безпеки та порядку²¹⁷. При необхідності відповідні правила повинні бути змінені.**

Конкретні заходи повинні бути прийняті для розробки спеціалізованої підготовки співробітників, що працюють з певними категоріями ув'язнених (наприклад, з попередньо ув'язненими, довічно ув'язненими, ув'язненими, що зберігаються в умовах підвищеної безпеки або контролю, жінками, неповнолітніми).

б. Дисциплінарне одиночне ув'язнення в СІЗО / виправних колоніях закритого типу

168. Згідно з українським законодавством попередньо ув'язнені можуть бути піддані дисциплінарному одиночному ув'язненню до десяти днів (п'ять днів у разі неповнолітніх)²¹⁸ і засуджені в'язні ув'язненню на строк до 15 днів (10 днів у разі неповнолітніх)²¹⁹. На думку Комітету **було б краще зменшити максимально можливий період перебування у дисциплінарній одиночній камері для неповнолітніх ув'язнених до трьох днів**²²⁰.

У ході візиту 2013 року делегація виявила, що акти членоушкодження були майже систематично розглянуті як дисциплінарні проступки і відповідно покарані (у виправній колонії № 3 в Кривому Розі, зокрема). Такі дії часто відображають страждання, яке могли відчувати зацікавлені укладені або проблеми психологічного чи психіатричного характеру, і до цього слід підходити з терапевтичної, а не каральною точки зору. Крім того, дисциплінарну ув'язнення зацікавлених ув'язнених, швидше за все посилить їхні страждання або психологічні / психіатричні проблеми.

169 . Розгляд дисциплінарних записів взагалі не виявив надмірне застосування дисциплінарних ув'язнень.

Тим не менш, в Одеському СІЗО , делегація виявила, що мало місце збільшення дисциплінарного провадження стосовно укладених з початку 2013 року, в той же час, як кількість ув'язнених значно зменшилась після набуття чинності нового КПК. Делегація також зазначили, що мали місце кілька випадків повторних розміщень попередньо ув'язнених в карцер на послідовний період перебування в дисциплінарних ізоляторах до близько 45 днів²²¹. Крім того, дисциплінарні записи та файли не завжди були надійними (наприклад, наявність помилок, відсутність інформації або інформація тільки в розпорядженні пенітенціарних оперативних співробітників).

²¹⁷ Див також пункт 108.

²¹⁸ Див розділ 15 Закону про попереднє ув'язнення та розділ VIII.7.1 з внутрішніх правил з СІЗО.

²¹⁹ Див. розділи 132 і 145 Кримінально-виконавчого кодексу.

²²⁰ Див пункт 26 18 Загальної Доповіді про діяльність ЄКПТ.

²²¹ Див, в цьому відношенні, пункті 109.

170 . Що стосується процедури, українська влада втратила можливість зміцнити гарантії проти зловживання при прийнятті нових внутрішніх правил щодо СІЗО в 2013 році²²². Делегація чула заяви подібні тим, що вона отримала у минулому, зокрема у зв'язку з інформацією про права і можливості в оскаржувати рішення про захід покарання перед незалежним органом. ЄКПТ також стурбований систематичними твердженнями здобутими в Одеському СІЗО, відповідно до яких ув'язнені були поміщені в дисциплінарний ізолятор на підставі сфабрикованих звинувачень і без можливості захистити себе.

171 . Попередні рекомендації ЄКПТ про роль медичного персоналу в дисциплінарному провадженні досі не прийняті до уваги. В якості ілюстрації , розділ VIII.7.5 з внутрішніх Правил СІЗО свідчить, що «ув'язнений може бути поміщений в карцер після перевірки членом медичного персоналу , який дає письмовий висновок про те чи стан здоров'я ув'язненого досить добрий для розміщення в таку камеру». Делегація ЄКПТ була проінформована під час візиту, що такої вимоги не буде в майбутніх Правилах внутрішнього розпорядку в установах з виконання покарань, які були в стадії обговорення під час візиту. Водночас, фахівець з охорони здоров'я буде зобов'язаний

покласти край дисциплінарному ув'язненню, якщо медичні причини перешкоджають перебуванню в дисциплінарному ізоляторі. З точки зору ЄКПТ, останнього підходу слід дотримуватися у всіх пенітенціарних установах .

172 . Матеріальні умови в дисциплінарних камерах варіювали від однієї установи до іншої, і навіть від одного блоку розміщення до іншого. Найкращі умови були помічені в карцері нового блоку для жінок у Київському СІЗО. З розміром близько 10 м² , ці клітини були добре освітлені , чисті , у відмінному стані і відповідним чином обладнані. На відміну від цього , дисциплінарні камери, переглянуті в Одеському СІЗО (розмір близько 7 м²) були темні , вологі , погано обладнані і в просунутій стадії застарілості; делегація із задоволенням дізналася, що вони були виведені з експлуатації незадовго до візиту і повинні бути повністю відремонтовані.

173 . Ув'язнені , що містилися в дисциплінарних камерах, мали право на одну годину щоденної прогулянки в день. Тим не менш, вони нібито не мали доступ до книг / журналів. Крім того, всі телефонні контакти або відвідування родичами були заборонені для дорослих ув'язнених (крім доступу до їхніх адвокатів)²²³.

²²² Див пункт 47 доповіді про відвідування в 2009 р.(документ СРТ / Inf (2011) 29).

²²³ Див також розділ VIII.7.9. Внутрішніх Правил СІЗО.

174 . ЄКПТ закликає українську владу :

- **вжити відповідних заходів в рамках всієї пенітенціарної системи щоб переглянути підхід по відношенню до ув'язнених, які заподіяли шкоду собі, у світлі зауважень, зроблених в пункті 168;**
- **переглянути порядок розміщення в дисциплінарні одиночні камері в СІЗО і виправній колонії закритого типу для того, щоб гарантувати, що зацікавлені ув'язнені (I) були в терміновому порядку проінформовані в письмовій формі про висунуті проти них звинувачення , (II) мали право на юридичну допомогу ,(III) їм був наведений розумний час для підготовки свого захисту , (IV) мали право викликати свідків від свого власного імені і право на перехресний допит свідків проти них , і (у) були забезпечені копіями рішення, яке містить причини розміщення та інформацію про доступні їм засоби оскаржити рішення перед незалежним органом ;**
- **забезпечити, в тому числі за допомогою заходів регулювання, що , стосовно укладеного, який в даний час піддається послідовним санкціям дисциплінарного ув'язнення на загальну суму понад 15 / 10 днів, повинно бути застосоване відповідне переривання в режимі дисциплінарного утримання на 15-ому / 10-ому дні перебування;**

- приділяти додаткову пильність в Одеському СІЗО щодо дотриманням дисциплінарних процедур і стандартів запису;
- здійснювати заходів з перегляду положення про роль медичного персоналу в дисциплінарному провадженні для того, щоб переконатися в тому, що вони більше не мають дати висновок про те, чи є засуджений або ув'язнений придатним для дисциплінарного утримання (або, якщо застосовується будь-який інший тип утримання проти побажання укладеного) і забезпечити, щоб послуги в галузі охорони здоров'я були активними стосовно ув'язнених, що містяться в таких умовах²²⁴;
- Надати дозвіл на доступ до розумного діапазону матеріалів для читання в карцер;
- переконатися, що запобіжний захід утримання в дисциплінарних ізоляторах не включає в себе повну заборону на сімейні контакти під час виконання цього заходу, і що будь-які обмеження на контакти з родиною як форму покарання слід використовувати тільки там, де злочин відноситься до таких контактів²²⁵.

ЕКПТ також хотів би отримати інформацію про прогрес, досягнутий у реконструкції дисциплінарних ізоляторів в Одеському СІЗО.

²²⁴ Слід згадати в цьому зв'язку, пункти 62 і 63 21-го Загальної доповіді про діяльність ЕКПТ.

²²⁵ Див статтю 60.4. Європейських пенітенціарних правил.

ДОДАТОК I

СПИСОК РЕКОМЕНДАЦІЙ ЕКПТ, ЗАУВАЖЕНЬ ТА ПРОХАНЬ ПРО НАДАННЯ ІНФОРМАЦІЇ

Співпраця отримана

рекомендації

- Українська влада повинна дати зрозуміти всім співробітників пенітенціарних установ, що : i) принцип співпраці, закріплений в Конвенції про заснування ЕКПТ, включає зобов'язання надати точну інформацію делегації, яка робить візит та ii) будь-яка спроба запобігти укладеним мати приватну співбесіду з делегаціями або з'ясувати, що ув'язнені сказали делегаціям в ході приватних

співбесід, знаходиться у кричущому протиріччі з пунктом 3 статті 8 Конвенції та призведе до серйозних санкцій (пункт 8);

- Українська влада має : і) вжити ефективних заходів для запобігання будь-якого залякування ув'язнених до / під час майбутніх відвідувань ; ІІ) розглянути питання про надання будь-якому типу санкціям, залякуванню, розправі та іншому упередженню проти будь-якої особи, позбавленого його або її волі за те, що вони прагнуть спілкуватися або поспілкувались з ЄКПТ(або з будь-яким іншим органом активним у запобіганні та боротьбі з тортурами та іншими формами жорстокого поводження) статусу конкретного кримінального злочину ; ІІІ) зробити огляд , у світлі зауважень , зроблених в пунктах 11 і 12 , того , яким чином проводяться розслідування можливих санкцій, репресій та інших дій такого роду проти ув'язнених, опитаних делегаціями ЄКПТ, і проводити подальші запити відповідно щодо виправних колоній № 25 у Харкові та № 81 в Стрижавці, а також у виправній колонії № 3 в Кривому Розі , в тісній співпраці з членами національного превентивного механізму та представниками громадянського суспільства з дотриманням досвіду, який було здобуто у боротьбі за права ув'язнених (пункт 13) .

запити про надання інформації

- Раз на два місяці на протязі всього 2014 року, результати майбутніх розслідувань щодо можливих санкцій проти (колишніх) ув'язнених, які перебували у вищевказаних пенітенціарних установах під час візитів 2012 і 2013 років, разом з докладним звітом про конкретні заходи, вжиті для отримання цих результатів (пункт 13).

Заснування Державного бюро розслідувань

коментарі

- Українські владі пропонується активізувати свої зусилля в контексті майбутнього створення Державного бюро розслідувань (ДБР) для забезпечення швидкого і повного здійснення попередньої рекомендації Комітету в доповіді про візит делегації в 2012 році, а саме: в якості першого кроку, невідкладно заснувати національну спеціалізовану команду, роль якої полягає у проведенні розслідувань по всій країні у випадках, пов'язаних з передбачуваним жорстоким поводженням з боку державних посадових осіб, а також забезпечити її своїм власним допоміжним персоналом для оперативного проведення досліджень ; в якості другого кроку ,вивчити можливості , в середньостроковій перспективі, цілком відокремити таку команду від прокуратури для того, щоб створити справжнє незалежне спеціалізоване агентство для проведення досліджень цього типу (пункт 25);

- Особлива увага повинна бути приділена організаційно-правовій незалежності майбутнього ДБР і існуванню прозорих процедур з метою підвищення довіри громадськості (пункт 25) ;
- Повинен бути закріплений прямий, конфіденційний доступ до ДБР для осіб, які є / були позбавлені волі і які стверджують про зловживання з боку посадових осіб (пункт 25).

Особи, які утримуються посадовими особами Внутрішніх Справ

Попередні зауваження

рекомендації

- Чинovníки вищого рівня Внутрішніх Справ, слідчі судді, прокурори і суді мають бути особливо пильними щодо можливої експлуатації з боку співробітників внутрішніх справ положень про опитування свідків для того, щоб обійти юридичні терміни та гарантії щодо утримання під вартою підозрюваних у скоєнні злочинів (пункт 28) ;
- Запровадити дії, щоб викоринити практику зловживання положеннями про захисні заходи, зазначені у пункті 29 (пункт 29);

- Будь-які подальші опитування попередньо ув'язнених з боку Внутрішніх Справ або інших правоохоронних органів, які можуть бути необхідними, повинні, наскільки це можливо, проводитися в пенітенціарній установі. Повернення попередньо ув'язнених до Внутрішніх Справ або інших правоохоронних установ слід шукати лише тоді, коли немає абсолютно ніякої іншої альтернативи і протягом найкоротшого часу, та утримувати дозвіл судді на це (пункт 29).

коментарі

- Українській владі рекомендується прагнути забезпечити щоб всі, хто бере участь (оперативні офіцери і слідчі Внутрішніх Справ, судмедексперти, слідчі судді, прокурори тощо) мали гарне уявлення про точне формулювання і об'єкт, що лежить в основі положень нового Кримінально-процесуального кодексу (КПК), що регулюють їх роботу (пункт 26);

- Ізолятори тимчасового затримання (ІТЗ) не підходять для тривалого утримання під вартою і не повинні використовуватися для зберігання осіб довше, ніж кілька днів (пункт 29).

запити про надання інформації

- Детальна інформація про будь-який прогрес, досягнутий у розгляді можливих реформ структур Внутрішніх Справ (пункт 26).

Заходи по боротьбі з тортурами та іншими формами жорстокого поводження

рекомендації

- Міністерство внутрішніх справ має розвивати далі докладні інструкції з самого високого рівня, що нагадують всім співробітникам, зокрема оперативним співробітникам, слідчим, членам спецназу, співробітникам патрульних органів, офіцерам супроводу та співробітникам органів утримання під вартою, що працюють в ІТЗ про їхні зобов'язання у ставленні до поводження з особами, які перебувають під вартою. Ці інструкції повинні керуватися, зокрема за допомогою загальних принципів, закріплених в Європейському кодексі поліцейської етики. Зокрема, слід чітко роз'яснити всім посадовим особам Внутрішніх Справ, що:

1) вони будуть притягнуті до відповідальності за те, що завдали, підбурювали або переносили будь-які тортури або інші форми жорстокого поводження, незалежно від обставин і в тому числі, коли жорстоке поводження впорядковане начальником. Кожен офіційний співробітник внутрішніх справ повинен мати чітке розуміння того, що навмисне фізичне жорстоке поводження з затриманими особами, незалежно від його тяжкості, є кримінальним злочином.

Де це доречно, має бути прийнята публічна заява на найвищому політичному рівні, а саме на рівні Президента України;

II) вони повинні протистояти всім формам корупції в структурах Внутрішніх Справ ;

III) поводження з особами під вартою в коректній формі та звітність будь-якої інформації, що вказує на жорстоке поводження (і корупцію) з боку колег до відповідних органів є їхнім боргом і буде позитивно визнана (пункт 48) ;

- Мають будуть прийняті захисні заходи щодо «Інформаторів». Це передбачає розвиток чіткої лінії звітності до окремого органу за межами управління або зацікавленого органу, а також основ для правового захисту осіб, які розкривають інформацію про жорстоке поводження та інші незаконні дії (пункт 48) ;

- Українська влада має продовжити свої дії, щоб поліпшити ідентифікацію співробітників органів Внутрішніх Справ, зокрема шляхом забезпечення того, щоб:

i) офіцери в штатському, що проводять арешт, мають чітко ідентифікувати себе або чітко визначити себе в якості членів агентства Внутрішніх Справ (наприклад , показавши посвідчення особи або, надівши пов'язку) ;

II) подальша ідентифікація членів спецназу внутрішніх справ має бути завжди можливою, через носіння не тільки чітко відмінною емблеми, але і видимим ідентифікаційним номером на кожній уніформі/ шоломі ;

III) втручання спеціальних сил органів Внутрішніх Справ має бути записано на відео (наприклад , за допомогою тактичних камер, як частини обладнання з офіцерів) (пункт 52);

- Українська влада має переглянути правову основу для застосування фізичної сили і «Спеціальних засобів», у світлі висновків делегації , і переконатися , що обставини, в яких можуть бути використані кожен тип сили, були чітко визначені в законодавстві та / або відповідних правил (пункт 54);

- Посадові особи Внутрішніх Справ мають отримати подальші інструкції і відповідне навчання , щоб забезпечити, зокрема, що:

- фізична сила використовується тільки в разі крайньої необхідності і лише в тій мірі, яка необхідна для досягнення законних цілей;

- де необхідно прикувати наручниками людину, наручники ні за яких обставин не мають бути приковані надмірно жорстко і застосовуються тільки до тих пір, коли це абсолютно необхідно . Крім того, затриманий ніколи не повинен бути прикований наручниками до фіксованих об'єктів; у разі, коли особа під вартою, перебуває у вельми збудженому стані або діє насильницьким чином, ця особа повинна ліпше перебувати під ретельним наглядом у відповідній обстановці. У разі збудженого стану, викликаного станом здоров'я затриманого особи, посадові особи Внутрішніх Справ мають звернутися за медичною допомогою та дотримуватись інструкцій медичного працівника;

- кийки використовуються тільки тоді, коли є ризик для життя чи здоров'я, і тільки для вирішення цієї загрози безпосередньо;

- використання електрошокових пристроїв обмежується ситуаціями реальної і безпосередньої небезпеки для життя або очевидного ризику отримання серйозних травм, і підлягає принципам

необхідності, підпорядкованості, пропорційності, застереження (де це можливо) і запобіжних заходів. Використання таких пристроїв для єдиної мети забезпечення порядку неприпустимо. Співробітників органів внутрішніх справ, які мають право використовувати ці пристрої, повинні обиратися і мати відповідну підготовку і вони повинні отримувати докладні інструкції щодо їх використання. Правові зобов'язання щодо подання звітності має призвести до ретельного моніторингу з боку компетентних органів щодо використання електрошокових пристроїв. Будь-хто, проти кого був використаний електричний пристрій, повинен у всіх випадках, бути обстеженим медичним працівником і, при необхідності, доставлений в лікарню, та копія медичної довідки має бути надана зацікавленій особі (і / або його / її адвокату, за запитом) (пункт 54);

- Українська влада має продовжувати свої зусилля по запровадженню нового Кримінально процесуального кодексу з метою зниження залежності від зізнання, зокрема, шляхом:

i) боротьби проти будь-якої практики чиновників Внутрішніх Справ, що прагнуть / отримують заяви та інші докази від так званих «свідків», які виявляться кримінально підозрювані або від затриманих осіб, які не були поінформовані про своє право відмовитися від дачі показань або відповідати на запитання;

ii) докладати зусиль, щоб приділити більше уваги підходу на основі речових доказів в стадії розслідування, зокрема шляхом початкового навчання і підвищення кваліфікації оперативних співробітників і слідчих. Зокрема, навчання щодо захоплення, збереження, пакування, обробки та оцінки судових експонатів і питання безперервності пов'язані з ними, мають отримати подальший розвиток. У той же час, очевидне повідомлення повинно бути спрямовано всім чиновникам Внутрішніх Справ про те, що фабрикація доказів є серйозним злочином і карається відповідним чином;

iii) видалення будь-яких нестандартних елементів, які можна використовувати для застосування жорстокого поводження з приміщень внутрішніх справ, де може бути утримана / допитана людина

iv) забезпечення того, щоб допити, як правило, проводилися не більше ніж двома особами, в кімнатах, спеціально відведених та обладнаних для цієї мети, не більше ніж дві години (одна година у разі неповнолітніх) за один раз, і вісім годин (двох годин у разі підлітків) в день в загальній складності;

v) забезпечення точного запису усіх допитів (у тому числі початкових допитів офіцерами з затримання), які повинні бути більш проведені за допомогою електронного обладнання для запису (аудіо-та відео-записи);

vi) впровадження системи постійного моніторингу стандартів і процедур допитів (пункт 59);

- Українська влада має прийняти подальші заходи, в тому числі за допомогою відповідних правил і ефективного моніторингу їх реалізації, для того, щоб:

- медичні працівники, як правило, безпосередньо не брали участь в адміністративному порядку передачі опіки над затриманими особами в ІТЗ;
- особи, які демонструють травми при прийнятті, не були ніким допитані про походження цих травм під час вищезгаданої процедури передачі утримання;
- будь-який зроблений запис і будь-які зроблені фотографії травм під час передавальних процедур, негайно направляються медичним працівникам ІТЗ;

- всі особи, прийняті до ІТЗ, мають бути правильно допитані і ретельно оглянуті кваліфікованим медичним персоналом якомога швидше, але не пізніше 24 годин після їх прийому такий же підхід повинен застосовуватися кожен раз, коли людина повертається в ІТЗ після перебування в розпорядженні іншої структури для слідчих чи інших цілей;
- всі медичні огляди в ІТЗ (а також в медичних установах) проводяться поза межами чутності і – окрім випадків, якщо медичні працівники прямо не просять про інакше в даному випадку – поза межами уваги персоналу, який не виконує обов'язків щодо охорони здоров'я ;
- запис складений після медичного обстеження затриманого в ІТЗ має містити: (I) звіт про заяви, зроблені людиною, про яку йдеться мова, які мають відношення до медичної експертизи (у тому числі його / її опис його / її стану здоров'я і будь-які заяви про жорстоке поводження) , (II) повний звіт про об'єктивні медичні висновки, засновані на ретельному дослідженні (за підтримки "графіку травм " для маркування травматичних пошкоджень) ; (III) зауваження медичного працівника у світлі пунктів I) і II), що вказують на відповідність між будь-якими заявами і об'єктивними медичними висновками ;
- медичний персонал може повідомити офіцерам органів позбавлення волі про принцип «маємо знати» щодо стану здоров'я затриманої особи; проте , інформація повинна бути обмежена , що необхідно для запобігання серйозного ризику для затриманої особи або інших осіб, якщо затримана особа погоджується на надання додаткової інформації;
- медичні фахівці мають повідомляти затриманим особам про існування звітної зобов'язання, пояснивши, що написання такого звіту знаходиться в рамках системи для попередження жорстокого поводження та що передача доповіді до відповідного органу не є заміною подання скарги в належній формі;
- затримані особи і, на їх прохання , їхні адвокати мають повне право на отримання копії медичної документації . Коли це можливо , повинні бути зроблені фотографії пошкоджень і додаватися до медичної документації ;
- всякий раз , коли звіт про травми передається в прокуратуру, має бути зроблений судово - медичний висновок без затримок, а затримана особа має бути негайно оглянута фізично, ретельно і в приватному порядку судовими лікарем (пункт 64);
- Має бути запропонована спеціальна підготовка медичним працівникам, які працюють в ІТЗ. На додаток до розробки необхідної компетенції в документуванні та інтерпретації травм а також забезпечення повного знання зобов'язань і процедур звітності, ця підготовка має охоплювати техніку опитування осіб , які , можливо, отримали жорстоке поводження (пункт 64);
- Українська влада має чітко роз'яснити всім співробітникам Внутрішніх Справ, що будь-який вид погроз або дій для запобігання затриманого від можливості скаржитися судді, не припустиме (пункт 66).

коментарі

- Українській владі пропонується розглянути питання про перегляд існуючих процедур звітності , з урахуванням реформи прокуратури та майбутнього заснування Державного бюро розслідувань (пункт 64);

- Суддям має бути твердо і регулярно нагадано, через відповідні канали, про їхні юридичні зобов'язання відповідно до розділу 206 КПК (п. 66).

запити про надання інформації

- Чи розглядала українська влада можливість розміщення медичного персоналу, який працює в ІТЗ під керівництво структури, іншої ніж Міністерство Внутрішніх Справ (пункт 64).

Фундаментальні гарантії проти жорстокого поводження

рекомендації

- Українська влада має вжити ефективних заходів для забезпечення того , щоб положення нового КПК (і Закону про безоплатну правову допомогу) відносно гарантій проти жорстокого поводження з особами, позбавленими волі, з боку посадових осіб внутрішніх справ застосовувались на практиці належним чином (пункт 68);

- Українська влада має вжити рішучих і енергійних заходів, щоб викоринити практику неврахованих затримань. Безпосередні кроки мають бути зроблені для того, щоб всякий раз, коли людина затримується або викликається до установи внутрішніх Справ з будь-якої причини (у тому числі для опитування оперативним офіцером) , його / її присутність завжди мають бути належним чином зареєстровані. Зокрема, записи повинні вказати, хто був доставлений або викликаний в установу, ким , за чиїм наказом, в який час, з якої причини, в якій якості (підозрюваний , свідок і т.д.) , до кого ця особа була передана і коли людина залишила приміщення установи Внутрішніх Справ (пункт 71);

- Українська влада має вжити термінових заходів для забезпечення того, щоб завжди належним чином дотримувалася на практиці юридична вимога про зазначення фактичного часу арешту в протоколі затримання (пункт 72);

- Українська влада має забезпечити, щоб реєстри зберігання під вартою утримувались належним чином , точно записувались фактичні часи затримання, розміщення в камері, звільнення або переведення , і вони мають відображати всі інші аспекти утримання під вартою (точне місце

розташування , де затриманий перебуває ; візити юриста , родичів , лікаря або консульської посадової особи; передача на допит, тощо) (пункт 72);

- Ефективні кроки мають бути вжитими для того, щоб всі особи, затримані правоохоронними органами повною мірою були поінформовані про всі свої права (у тому числі про право повідомлення про затримання, доступу до адвоката і доступу до лікаря) з самого початку позбавлення їх волі. Цей процес повинен включати надання чіткої словесної інформації в момент затримання , яка має бути доповнена при першій же можливості (тобто , відразу ж після першого вступу в приміщенні правоохоронного органу) письмовою інформацією щодо прав (пункт 74) ;

- Українська влада має розробити інформаційний лист про права, який має бути більш простим і зрозумілим і доступним у відповідному діапазоні мовами. Особливу увагу слід приділяти забезпеченню того, щоб затримані особи насправді були в змозі зрозуміти свої права; на посадових осіб внутрішніх справ покладено завдання з'ясувати, що це є так. Зацікавлені особи повинні мати можливість зберегти копію інформаційного листка (пункт 74) ;

- Українська влада має вжити ефективних заходів , щоб гарантувати , що всі затримані особи ефективно скористатися правом на повідомлення про затримання з самого початку позбавлення волі (пункт 75);

- Кроки мають бути зроблені для того, щоб затримані особи мали зворотній зв'язок чи вдалося повідомити близького родича або іншу особу про факт їх затримання (пункт 76);

- Кроки мають бути зроблені для того, щоб сам факт повідомлення найближчих родичів затриманої особи про його / її утримання під вартою був належним чином зареєстрований в кожній установі Внутрішніх Справ, у світлі зауважень, зроблених в пункті 77 (пункт 77);

- Українська влада має вжити заходів для забезпечення того, щоб закон і практика були приведені у відповідність стосовно того, щоб право на доступ до адвоката мала бути гарантовано всім особам - в тому числі адміністративно затриманим - з самого початку позбавлення волі (і не тільки, коли складається протокол затримання) (пункт 79);

- Українська влада має нагадати всім посадовим особам внутрішніх справ (у тому числі оперативному персоналу і дослідникам) серйозним чином, що будь-які спроби примусити затриманого відмовитися від свого права на адвоката є незаконними (пункт 80);

- Українська влада має активізувати свої зусилля щодо забезпечення того, щоб положення закону про безоплатну правову допомогу були реалізовані на практиці належним чином. Зокрема , правоохоронним органам повинні нагадати про їх обов'язки негайно інформувати відповідний Центр безкоштовної правової допомоги з приводу кожного факту затримання з самого моменту фактичного позбавлення волі (або, найпізніше, з моменту прибуття затриманої особи до установи Внутрішніх Справ) (пункт 81);

- Подальші зусилля повинні бути зроблені (зокрема , з точки зору людських і фінансових ресурсів) , щоб переконатися, що система введена в дію Законом про безоплатну правову допомогу, та ефективно працює в усіх регіонах України (пункт 81);

- Українська влада має вжити відповідних заходів - у консультації з Асоціацією адвокатів – щоб забезпечити ефективність системи юридичної допомоги протягом кримінального провадження, в тому числі на початковому етапі затримання. У цьому контексті особливу увагу слід приділяти питанню про конфіденційність консультацій клієнта та юриста (пункт 85);

- Українська влада має внести поправки в новий КПК (та інші відповідні положення) з тим, щоб дати зрозуміти, що особи, позбавлені волі співробітниками правоохоронних органів, мають право бути оглянуті незалежним лікарем (у тому числі доктором за власним вибором, при тому розумінні, що такий лікар може здійснювати огляд за рахунок власних коштів затриманої особи) з самого моменту фактичного позбавлення волі. Прохання затриманої особи побачити лікаря має бути завжди здійснене; ніхто не в змозі фільтрувати такі запити, ні співробітники правоохоронних органів , ні будь-якого іншого органу (пункт 86);

- Кроки (у тому числі, у разі необхідності , законодавчого характеру) мають бути прийняті для того, щоб затримані особи, які стверджують про жорстоке поводження з боку співробітників правоохоронних органів, мають бути оглянуті за власною ініціативою незалежним лікарем, який має офіційну судову підготовку (пункт 86) ;

- Кроки мають бути зроблені, щоб виправити недоліки щодо конфіденційності медичних оглядів та документів , а також по відношенню до якості медичної документації у установ Внутрішніх Справи (пункт 87);

- Кроки мають бути зроблені українською владою для того, щоб юридичне зобов'язання забезпечити без зволікання медичну допомогу будь-якій особі, затриманій правоохоронним органом, яка її потребує , має завжди дотримуватися на практиці (пункт 88);

- Українська влада має вжити ефективних заходів для забезпечення того, щоб неповнолітні затримані не були допитані, не робили ніяких заяв або підписували будь-які документи, пов'язані зі злочином, в якому вони підозрюються, без адвоката і ,в принципі , іншого присутньої довіреної дорослої особи, яка допомагає неповнолітнім (пункт 89);

- Конкретна інформація форма, яка встановлює особливе положення затриманих неповнолітніх і в тому числі містить посилання на присутність адвоката / іншої довіреної дорослої особи має бути розроблена і надана всім таким особам, узятим під варту. Особлива увага повинна бути приділена тому, щоб інформація пояснювалася ретельно для гарантування її розуміння (пункт 89);

- Українська влада має встановити загальні критерії для відбору «вартових офіцерів» установ Внутрішніх Справ, і переконатися , що вони отримують спеціальну підготовку (пункт 90) .

коментарі

- Позитивна практика (спостерігається в деяких відвіданих управліннях / відділах внутрішніх справ) стосовно таких відмов, які перевіряються викликаними адвокатами за посадою (і сам факт такої перевірки підтверджується підписом адвоката в протоколі затримання) заслуговує поширення на всі установи Внутрішніх Справ, де можуть утримуватися особи, позбавлені волі (пункт 80);

- Українській владі пропонується вжити заходів для того, щоб всі відповідні деталі пов'язані з повідомленням центрів безкоштовної юридичної допомоги були завжди належним чином відображені в протоколах затримання (пункт 83);

- Було б набагато краще покласти задачу контакті з центрами безкоштовної юридичної допомоги та ведення відповідних реєстрів на «вартових офіцерів» відповідно до змісту нового КПК (Пункт 84).

запити про надання інформації

- Інформація, з часом, про результати ініціативи Координаційного центру безкоштовної юридичної допомоги який запропонував проект поправок до відповідних положень Закону про безоплатну правову допомогу та до Указу Кабінету міністрів № 1363 для того, щоб дозволити центрам призначати адвоката за посадою після отримання інформації про затримання людини з інших джерел (наприклад, від родичів, НВО або ЗМІ) (пункт 82).

Умови утримання під вартою

рекомендації

- Українська влада має активізувати свої зусилля щодо забезпечення належних умов утримання під вартою для осіб, які утримуються в управліннях / відділах внутрішніх справ. При цьому вони повинні керуватися рекомендацією вже зробленою Комітетом в пункті 37 доповіді про його роботу під час періодичного відвідування в 2009 р. (пункт 92);

- Для тих управлінь / відділів внутрішніх справ, які не відповідають вимогам, перерахованим у вищевказаній рекомендації (і, зокрема, тих, де камери мають бути виведені з експлуатації), потрібно запровадити негайні дії для того, щоб (за винятком термінової ситуації, коли затримки в проведенні слідчих дій може призвести до втрати слідів кримінального злочину або до схову підозрюваного) затриманих осіб не утримували в цих установах в нічний час (пункт 92);

- Українська влада має продовжувати свої зусилля, щоб відремонтувати всі ІТЗ, з урахуванням зауважень, зроблених в пункті 94. Зокрема, повинні бути вжиті заходи для того, щоб :

- був здійснений ремонт в першочерговому порядку в ІТЗ в Алушті та Кривому Розі ;
- в контексті програми реконструкції всіх ІТЗ, переконатися, що в камері санітарні додатки були повністю відокремлені (тобто до стелі) ;
- переконатися, що камери у всіх ІТЗ мають адекватний доступ до природного світла і свіжого повітря ;
- підвищити рівень чистоти в ІТЗ, особливо в одному з ІТЗ Дніпропетровська;

- забезпечити, щоб майданчики для вправ на свіжому повітрі були досить великі і відповідно обладнані у всіх ІТЗ (і вивести з експлуатації «Зимові майданчики» в ІТЗ в Дніпропетровську та Кривому Розі) (пункт 95);

- Кроки мають бути зроблені щодо спеціального Центру прийому для осіб, підданих адміністративному арешту в Дніпропетровську для того, щоб:

- поліпшити доступ до природного світла в камерах;

- забезпечити повне відокремлення в камерах санітарних додатків (до стелі) ;

- забезпечити деяку іншу форму діяльності на додаток до прогулянки (наприклад , радіо / ТВ , додаткове читання , настільні ігри , спорт , більше можливостей для роботи, тощо) (пункт 96).

коментарі

- Камери розміром 6 і 7 м² не повинні розміщати більше однієї затриманої особа протягом ночі (пункт 95);

- Українській владі пропонується розглянути питання про розробку альтернатив позбавлення волі за вчинення адміністративних правопорушень (пункт 96).

Особи, які перебувають у пенітенціарних установах

Попередні зауваження

рекомендації

- Українська влада має подовжити свої узгоджені зусилля, спрямовані на вирішення проблеми переповненості виправних колоній в Україні (пункт 99);

- Українська влада мають розглянути без подальших затримок норми закріплені законодавством для житлової площі на одного ув'язненого, щоб гарантувати, що вони забезпечують принаймні 4 м² на одного ув'язненого в багатомісних камерах (не рахуючи місця, займаного в камері туалетом) у всіх установах, що знаходяться у віданні Державної Пенітенціарної служби, слідчих установи (СІЗО) включно. Що стосується заповнюваності одномісних камер, будь-які камери такого типу повинні мати не менше 6 м² (не рахуючи площу, займану в камері туалетом), а переважно мають бути більшими (пункт 100) ;

- Українська влада має розглядати в кожному СІЗО / виправній колонії закритого типу фактичний життєвий простір на одного ув'язненого в камерах через регулярні проміжки часу (на додаток до середньої житлової площі на одного ув'язненого в кожній установі) . Це дозволить виявити і локалізувати перенаселеність (пункт 100) ;

- Українська влада має продовжувати свої зусилля щодо поліпшення тюремну нерухомість / інфраструктуру , відповідно до стандартів Комітету. Недавнє скорочення тюремного населення має полегшити вирішення цієї проблеми (пункт 101);

- Українська влада має забезпечити, щоб зусилля, спрямовані на скорочення переповненості виправних колоній і поліпшення матеріальних умов в обох СІЗО та установах для засуджених, будуть йти рука об руку з впровадженням програм структурованої поза камерної діяльності. Мета має бути такою, щоб ув'язнені могли витратити стільки годин, скільки можливо кожен день поза

меж своїх камер (переважно вісім годин або більше) і брати участь у регулярних, цілеспрямованих і різноманітних заходах (робота, освіта, спорт, тощо) відповідно до потреб кожної категорії ув'язнених (дорослих попередньо ув'язнених, або засуджених, ув'язнених, які відбувають довічне ув'язнення, засуджених ув'язнених, які утримуються в спеціальних умовах підвищеної безпеки або контролю, жінок - ув'язнених, неповнолітніх тощо) (пункт 102).

Поводження з особами в попередньому ув'язненні або з тим, які відбувають покарання

рекомендації

- Дії, які мають бути запроваджені для того, щоб:

- методи, використовувані оперативним штабом в Дніпропетровському СІЗО для отримання інформації від ув'язнених підлягали більш пильному та ефективному незалежному контролю. Зокрема, необхідно чітко їм роз'яснити, що будь-яка спроба отримати інформацію від ув'язнених, має бути суворо обмежена потребами установи;

- весь пенітенціарний персонал, що працює в Дніпропетровському та Одеському СІЗО отримав чіткий сигнал, що будь-який співробітник пенітенціарних органів, який заподіює, підбурює або проявляє терпимість до будь-якої дії, яка представляє собою тортури або інші форми жорстокого поводження, ні за яких обставин, в тому числі, коли це робиться за розпорядженням вищого начальника або коли заохочується правоохоронними органами, будуть притягнуті до відповідальності. Крім того, співробітникам, що працюють в цих установах, має бути нагадано, що вони повинні весь час ставитися до ув'язнених з ввічливістю і повагою;

- в Одеському СІЗО фізична сила, «спеціальні засоби» і гамівні сорочки мають бути використані тільки щодо ув'язнених в цілях самооборони або у випадках спроб до втечі або під час активного або пасивного опору законному розпорядженню, і завжди в якості останнього засобу. Більш того, керівництво Одеського СІЗО і зовнішні спостерігачі мають проявляти особливу пильність, щоб гарантувати, що всі випадки застосування сили щодо ув'язнених були адекватно записані і оцінені (пункт 106);

- Керівництво СІЗО в Одесі та Сімферополі мають докласти всі зусилля і наявні в їх розпорядженні засоби для протидії негативного впливу неформальної тюремної ієрархії та запобіганню залякуванню і насильству серед ув'язнених, у світлі зауважень, зроблених в пункті 108. Керівництво українських пенітенціарних закладів також має бути пильною щодо можливої змови між співробітниками та ув'язненими «лідерами» (пункт 108);

- Управління ув'язненими, які викликали або які вважаються такими, що можуть викликати серйозної шкоди іншим особам або собі має бути принципово переглянута в Одеському СІЗО , у світлі зауважень, зроблених в пункті 109 (пункт 109);

- Українська влада має продовжувати проявляти максимальну пильність щодо поведження з ув'язненими , які відбувають покарання у виправній колонії № 81 в Стрижавці, зокрема у світлі висновків , викладених у пункті 111. У цьому контексті , практика делегування повноважень групі ув'язнених і використання їх, щоб тримати контроль над ув'язненим населенням установи має бути припинена (пункт 112);

- Всі співробітники, що працюють у виправній колонії № 81 в Стрижавці , в тому числі старші офіцери мають продовжувати отримувати регулярні повідомлення з найвищого рівня, що і) будь-який співробітник пенітенціарної установи, який скоює або допомагає жорсткому поведженню буде притягнутий до відповідальності, і що II) вони повинні протистояти всім формам корупції та інформувати начальників та інші відповідні органи про будь-які корупційні дій в рамках установи (пункт 112) ;

- Українська влада має вжити додаткових конкретних заходів боротьби проти жорсткого поведження і залякування ув'язнених в виправній колонії закритого типу № 3 в Кривому Розі і, зокрема ,:

- доручити управлінню установи проявляти найбільшу пильність щодо поведження з ув'язненими і щоб роз'яснити всім, кого це стосується (регулярно і часто), зокрема, оперативному персоналу, що будь-який співробітник виправної колонії, який здійснює або допомагає жорсткому поведженню, насильству або залякуванню між ув'язненими, буду притягнутий до відповідальності;

- доручити всьому тюремному персоналу активно запобігати їх колегам жорстко поводитися з ув'язненими (або від заохочення насильства серед ув'язнених) і повідомляти , по відповідних каналах , про всі випадки жорсткого поведження з участю колег ; інструкція повинна супроводжуватися твердими гарантіями того, що «інформаторів» буде захищено від будь-яких репресій (пункт 116) ;

- Українська влада має вжити заходів, в тому числі на законодавчому рівні, для того, щоб співробітники оперативних відділів більше не розслідували кримінальні злочини, скоєні ув'язненими поза виправною колонією і більше не приймали заяви від ув'язнених щодо таких злочинів (пункт 117).

коментарі

- Дуже важливо, щоб «наглядний аудит» відносно виправної колонії № 3 в Кривому Розі розглянув причини заклопотаності ЄКПТ, підняті в пункті 115 (пункт 115).

запити про надання інформації

- Інформація , з часом , про результати «наглядного аудиту»" відносно виправної колонії № 3 в Кривому Розі і, зокрема , щодо рішень, прийнятих згодом (у тому числі про будь-які накладені кримінальні та / або дисциплінарні санкцій ,) (пункт 116).

Попередньо ув'язнені

рекомендації

- Необхідні кроки мають бути вжиті у виправній колонії № 3 у Кривому Розі для того, щоб ув'язнені неповнолітні утримувалися окремо від дорослих, у світлі зауважень, зроблених в пункті 118 (пункт 118) ;

- Одночасно з виконанням рекомендацій, вже зроблених в пунктах 99 до 102, українська влада має вжити подальші заходи для того, щоб:

- подвоїти свої зусилля в відвіданих СІЗО для досягнення мети пропонувати не менше 4 м² житлової площі одному ув'язненому в багатомісних камері і розміщення не більше одного ув'язненого в камерах розміром 6 м³ (не рахуючи площу, займану в камері туалетом), зокрема шляхом розміщення ув'язнених більш рівномірно серед наявного житла, зниження рівня запланованої місткості камер у відповідності з національними стандартами та аналізу офіційного потенціалу установ, про які йдеться мова, відповідно;

- серйозно розглянути питання стосовно будівництва нового СІЗО в Одесі в той же час продовжуючи свої спроби поліпшити стан ремонту камер у житлових будинках;

- вивести з експлуатації в Сімферопольському СІЗО напівпідвальні камери, розташовані в блоці І та ініціювати якнайшвидше капітальний ремонт та реконструкцію установи;

- здійснювати свої програми щодо ремонту / реконструкції старих житлових будівель Київського і Дніпропетровського СІЗО;

- поліпшити доступ до природного освітлення і вентиляції в камерах у виправній колонії № 3 в Кривому Розі, зокрема на першому поверсі установи, і переглянути конструкцію вікон , щоб дозволити ув'язненим побачити за межами своїх камер;

- забезпечити, при здійсненні програми ремонту / (пере) будівлі, що туалети / санітарні додатки в камерах були повністю відокремлені (тобто до стелі) ;

- розглянути можливість збільшення частоти доступу ув'язнених до душових кімнат у відвіданих установах , а також у будь-яких інших пенітенціарних установах, беручи до уваги Правило 19.4 Європейських пенітенціарних правил;
- забезпечити, щоб ув'язнені мали можливість справжнього фізичного навантаження щодня; це вимагатиме збільшення прогулянкових майданчиків. Там, де це можливо, нинішні майданчики, розташовані на дахах житлових блоків, слід замінити на майданчики для прогулянок, розташовані на рівні землі;
- переглянути режим для попередньо ув'язнених з урахуванням зауважень, зроблених в пункті 102. У зв'язку з цим, необхідно вжити заходів для того щоб при проектуванні і будівництві нових СІЗО / блоків розміщення попередньо ув'язнених , мають бути передбачені умови для правильної прогулянки на рівні землі, взаємодії ув'язнених з різних камер, роботи, освіти та інших значимих заходів . Що стосується неповнолітніх, мета програм діяльності повинна полягати в тому, щоб вони витрачали щонайменше вісім годин на день за межами своїх камер, як це передбачено європейськими правилами для неповнолітніх правопорушників, що підлягають санкціям або заходам;
- змінити чинне законодавство з метою забезпечення того , щоб попередньо ув'язнені , як правило , мали право на отримання візитів, виконувати / приймати телефонні дзвінки і відправляти / отримувати листи. Будь-яке встановлене обмеження / заборона стосовно відвідування, телефонних дзвінок або кореспонденції повинна бути спеціально обґрунтована потребами слідства, завжди вимагати схвалення судовим органом, і застосовуватися протягом певного періоду часу, з вказаних причин. Водночас, слідчим і суддям має бути нагадано, що відправною точкою для розгляду прохання про відвідування і для відправки листів повинна бути презумпція невинності і принцип, що попередньо ув'язнені повинні мати не більш обмежень , ніж строго необхідно для інтересів справедливості та що , якщо немає чітко визначеної причини, яка не дозволяє візити/ переписку або накладає певні обмеження (наприклад , організація візитів через перегородку) протягом певного періоду в кожному окремому випадку, попередньо ув'язнені повинні мати право приймати відвідувачів принаймні три рази до чотирьох годин на місяць, а також відправляти / отримувати листи , як це передбачено законом (пункт 127).

коментарі

- Українській владі пропонується перевірити ізоляцію і правильну роботу системи опалення в новій будівлі проживання для жінок в Київському СІЗО (пункт 127).

Засуджені ув'язнені, що містяться в спеціальних умовах підвищеної безпеки або контролю в виправній колонії закритого типу № 3 в Кривому Розі

рекомендації

- Українська влада має внести поправки в відповідні правові норми щодо рівня безпеки , що застосовуються до даних ув'язнених, а також щодо заходів відокремлення для профілактичних цілей відповідно до інструкцій, згаданих у пункті 129 (пункт 129);

- Кроки мають бути зроблені щоб усунути недоліки, зазначені в пункті 129, при необхідності через внесення поправок до відповідних процесуальних норм , щодо процедури для розміщення в режимі «тюрма» (і для його можливого поновлення) (пункт 129);

- Програма цілеспрямованої діяльності різного характеру (у тому числі робота , освіта , взаємодія та цільові програми реабілітації) мають бути запропоновані для ув'язнених, що містяться в спеціальних умовах підвищеної безпеки та контролю. Ця програма повинна бути складена та перевірена на основі індивідуальної оцінки потреб / ризиків мультидисциплінарною командою (за участю , наприклад , кваліфікованого психолога і педагога), в консультації з зацікавленими ув'язненими (пункт 131);

- Українська влада має змінити умови для короткострокових візитів до виправної колонії № 3 в Кривому Розі , щоб ув'язнені могли мати побачення в досить відкритих умовах. Організація відкритих візитів повинна стати правилом, а закритих виняток, такі винятки можуть ґрунтуватися на обґрунтованих та аргументованих рішеннях після проведення індивідуальної оцінки потенційного ризику , пов'язаного з певним ув'язненим. Крім того, ємність приміщень для короткострокових відвідувань повинна бути збільшена (пункт 132) ;

- Українська влада має виправити проблему стосовно довгого терміну очікування для доступу до телефону (пункт 132).

коментарі

- Українській владі рекомендується продовжувати свої зусилля щодо поліпшення матеріальних умов у «тюрмі» і так званих камер максимальної безпеки ("СМРБ") виправній колонії № 3 в Кривому Розі, звертаючи особливу увагу на доступ до природного світла, штучне освітлення та вентиляцію. В камері санітарні додатки всі повинні бути оснащені повним відокремленням (тобто до стелі). Крім того, необхідно вжити заходів, щоб зменшити призначений рівень зайнятості в камерах «Тюрми», за прикладом з камер СМРБ (пункт 130);

- Українській владі пропонується розглянути питання про тривалий час очікування стосовно доступу до телефону (пункт 132).

запити про надання інформації

- Докладнішу інформацію про плани щодо забезпечення ув'язнених в режимі «тюрми» у виправній колонії № 3 у Кривому Розі деякими можливостями для роботи, а також інформацію щодо їх реалізації (п. 131).

Ув'язнені, які можуть отримати / засуджені до довічного ув'язнення

рекомендації

- Українська влада має переглянути ще раз законодавство і практику щодо програми заходів для ув'язнених, що можуть отримати/ засуджені до довічного ув'язнення, щодо права на відвідування та щодо відокремлення, у світлі зауважень, зроблених в пунктах 135 до 139 і рекомендацій, зроблених Комітетом в його попередніх доповідях про візити (пункт 139).

коментарі

- З урахуванням їх розміру було б набагато краще використовувати камери розміром 9 м² для одномісного розміщення в Київському СІЗО, за умови, що зацікавлені ув'язнені можуть взаємодіяти один з одним (пункт 139).

запит інформації

- Зауваження української влади щодо надання умовно -дострокового звільнення для всіх засуджених, у тому числі засуджених до довічного ув'язнення (пункт 140).

Охорона здоров'я

рекомендації

- Українська влада має активізувати свої зусилля щодо забезпечення оптимальних медичних послуг для ув'язнених; в цьому контексті, більш активна участь Міністерства охорони здоров'я, безсумнівно, сприятиме реалізації загального принципу еквівалентності медичної допомоги з тим, що існує в суспільстві (пункт 142);

- Українська влада має вжити активних заходів, щоб виправити ситуацію щодо кадрових ресурсів медико –санітарних органів, зокрема, шляхом:

- заповнення в першочерговому порядку всіх повідомлених вакантний посад лікарів у Київському та Одеському СІЗО, а також у виправній колонії № 3 в Кривому Розі ; і

- значно зміцнити команду співробітників органів охорони здоров'я додатковими фельдшерами та / або медсестрами, зокрема в СІЗО в Києві та Одесі, а також у виправній колонії № 3 у Кривому Розі (пункт 144);

- Безперервні зусилля мають бути покладені для поліпшення приміщень та обладнання медичних органів у відвіданих пенітенціарних установах, у світлі зауважень, зроблених в пункті 146 (пункт 146);

- Кроки мають бути зроблені для поліпшення доступності та якості стоматологічної допомоги в відвіданих пенітенціарних установах (зокрема в СІЗО в Києві та Сімферополі); ув'язнені в усіх установах повинні мати доступ до більш ніж просто надзвичайного лікування зубів (пункт 148);

- Українська влада має покласти край практиці розміщення ув'язнених в заготовані області при проходженні певних медичних процедур в Дніпропетровському СІЗО і у виправній колонії № 3 у Кривому Розі (пункт 149);

- Українська влада має прагнути забезпечити, щоб всі потрібні ліки для пенітенціарних установ поставлялися державою в достатній кількості (пункт 150);

- Кроки мають бути зроблені для поліпшення якості медичних записів та іншої медичної документації у всіх відвіданих пенітенціарних установах, зокрема, в Сімферопольському СІЗО (пункт 151);

- Українська влада має покласти край практиці використання ув'язнених в органах охорони здоров'я в якості санітарів (пункт 151);

- Кроки мають бути зроблені у всіх відвіданих пенітенціарних установах (і , зокрема , в Дніпропетровському СІЗО і у виправній колонії № 3 в Кривому Розі), щоб переконатися, що конфіденційність медичних консультацій та медичної документації завжди дотримуються належним чином (пункт 152);

- Українська влада має вжити ефективних і термінових заходів для забезпечення того, щоб:

- всі медичні обстеження ув'язнених (будь то на момент прибуття в пенітенціарну установу або згодом, після випадку насильства у виправній колонії) мають проводитися поза межами чутності і – окрім випадків, якщо медичні працівники прямо не просять про інакше в даному випадку – поза межами уваги персоналу, який не виконує обов'язків щодо охорони здоров'я;

- записи, складені після медичних оглядів ув'язнених мають містити: (i) повний звіт про заяви, зроблені зацікавленими особами, які мають відношення до медичної експертизи (у тому числі опис їх стану здоров'я та будь-яких тверджень про жорстоке поводження) , (II) повний звіт про об'єктивні медичні висновки, засновані на ретельному дослідженні (у тому числі відповідний опис травм) , і (III) зауваження професіонала в галузі охорони здоров'я, стосовно пунктів (I) і (II) ,що вказує на відповідність між будь-якими заявами і об'єктивними медичними відомостями;

- спеціальна підготовка має пропонуватися для медичних працівників, які працюють в пенітенціарних установах: на додаток до розробки необхідної компетенцією в документуванні та інтерпретації травм, це навчання повинно охоплювати техніку опитування осіб, які, можливо, отримали жорстоке поводження ;

- медичний персонал може повідомити офіцерам органів позбавлення волі про принцип «маємо знати» щодо стану здоров'я ув'язненого; проте , інформація повинна бути обмежена , що необхідно для запобігання серйозній ризику для затриманої особи або інших осіб , якщо затримана особа погоджується на надання додаткової інформації (пункт 155);

- Українська влада має прийняти подальші інструкції для того, щоб:

- медичні працівники, як правило, безпосередньо не брали участі в адміністративному порядку передачі опіки над затриманими особами в пенітенціарній установі ;

- особи, які демонструють пошкодження під час прийому не мають бути опитані ніким про походження цих травм під час вищезгаданої процедури передачі опіки;

- будь-який зроблений запис і будь-які зроблені фотографії травм під час передавальних процедур направляються негайно до органів охорони здоров'я пенітенціарної установи ;

- всі особи, прийняті до пенітенціарної установи належним чином обстежуються і ретельно оглядаються кваліфікованим медичним персоналом, якомога швидше, але не пізніше 24 годин після їх прийому; такий же підхід повинен бути застосований кожен раз, коли ув'язнений

повертається до пенітенціарної установі після зняття з розпорядження правоохоронних органів для цілей розслідування (навіть протягом короткого періоду часу) (пункт 155);

- Порядок зйомки травм новоприбулих ув'язнених у виправній колонії № 3 в Кривому Розі має бути поліпшений і розширений в світлі зауважень, зроблених в пункті 156 (пункт 156);

- «Прискорена» процедура має бути введена в усіх органах медико - санітарної допомоги пенітенціарних установ для систематичного і безпосереднього передачі до компетентного прокурором (посадової особи ДБР) звітів про травми, коли ці травми узгоджуються з твердженнями про жорстоке поводження, зроблені ув'язненим або , навіть за відсутності заяв, що свідчать про жорстоке поводження ; це повідомлення повинно бути зроблено незалежно від бажання зацікавленого укладеного. Ув'язнені і ,на їх прохання, їхні адвокати повинні мати право на отримання копії доповіді в той же час. Крім того, органи в області охорони здоров'я не повинні зв'язуватись стосовно цих питань зі структурами Внутрішніх Справ (пункт 157);

- Медичний персонал має повідомити в'язням про існування зобов'язання поданням звітів, пояснивши, що написання такого звіту знаходиться в рамках системи для попередження жорстокого поводження та що передача доповіді компетентному прокурора не замінює подання скарги в належній формі (пункт 157);

- Українська влада має забезпечити, щоб процедури звітності та практики щодо порушення кримінальних розслідувань з приводу травм, спостережуваних на ув'язнених, були приведені у відповідність з відповідними законами і правилами(пункт 158) ;

- Кроки мають бути зроблені для поліпшення умов в блоці ТБ Київського СІЗО, в світлі зауважень , зроблених в пункті 159 (пункт 159);

- Заходи мають бути зроблені для забезпечення систематичного перевірки і лікування гемо контактного вірусного гепатиту в українській пенітенціарній системі (пункт 161) ;

- Українська влада має вжити термінових заходів для поліпшення надання психіатричної допомоги ув'язненим у всіх відвіданих пенітенціарних установах ; зокрема , вакантна посада психіатра в Київському СІЗО має бути заповнена в першочерговому порядку, і необхідно докласти зусиль , щоб збільшити час присутності психіатрів в СІЗО в Одесі та Сімферополі (пункт 162) ;

- Термінові заходи мають бути зроблені для того, щоб ув'язнені з психічними розладами , мали право на повний спектр відповідного психіатричного лікування в усіх установах, у тому числі Київському СІЗО (пункт 162) ;

- Зусилля мають бути зроблені, щоб збільшити діапазон терапевтичних варіантів , доступних для ув'язнених, які страждають психічними захворюваннями (тобто окрім фармакотерапії) . У разі необхідності , зацікавлені ув'язнені повинні бути негайно передані до відповідних лікарняних закладів (пункт 162) ;

- Українська влада має активізувати свої зусилля з розробки надання психологічної допомоги ув'язненим , зокрема по відношенню до неповнолітніх та ув'язнених , які відбувають довгі - в тому числі довічні - покарання, а також засуджених ув'язнених , що містяться в спеціальних умовах підвищеної безпеки або контролю (пункт 163) ;

- Українська влада має розробити комплексну і послідовну тюремну стратегію боротьби з наркотиками , в тому числі надання допомоги укладеним з проблемами, пов'язаними з

наркотиками. Спеціальна підготовка з цього питання має бути організована для співробітників пенітенціарних установ охорони здоров'я (пункт 164).

коментарі

- Українській владі пропонується прагнути робити зайнятість в пенітенціарних медичних послугах більш привабливою , в тому числі у фінансовому плані (пункт 144) ;

- Коли ув'язнений демонструє травми, що вказують на жорстоке поводження або робить заяви про жорстоке поводження медичному персоналу, він чи вона повинні бути негайно оглянуті лікарем з офіційною судовою підготовкою (пункт 155);

- Було б доцільно для працівників пенітенціарних установ органів охорони здоров'я отримувати через регулярні проміжки часу зворотній зв'язок про заходи, вжиті прокурором після пересилання їх доповідей щодо травматизму (пункт 157).

запити про надання інформації

- Про прогрес, досягнутий у здійсненні різних планів та заходів, спрямованих на реорганізацію пенітенціарної системи охорони здоров'я (пункт 142);

- Зауваження української влади на звинувачення з боку ув'язнених відповідно до якого їм запропонували доступ до спеціалізованої медичної допомоги тільки тоді , коли вони або їх сім'ї платили за такого звернення (пункт 145);

- Докладнішу інформацію про план будівництва нового об'єкта охорони здоров'я для Одеського СІЗО і його реалізації (пункт 147).

Інші питання

рекомендації

- З урахуванням рекомендацій , що містяться в пунктах 102 , 108 і 166 , українська влада має провести поглиблений аналіз кількості і / або перебування охоронного персоналу в зонах укладення СІЗО і в виправних колоніях закритого типу і, в разі потреби, переглянути відповідні правила (пункт 165);

- Українська влада має реформувати існуючу професійну підготовку всіх співробітників пенітенціарних установ (по всій пенітенціарній системі , у тому числі у виправній колонії № 3 в Кривому Розі) з метою сприяння новим відносинам з ув'язненими і руху в напрямку динамічного, а не чисто статичного підходу до безпеки і порядку. При необхідності, до відповідних положень мають бути внесені зміни (пункт 167);

- Конкретні заходи мають бути прийняті для розробки спеціалізованої підготовки співробітників, що працюють з певними категоріями ув'язнених (наприклад , у попередньому ув'язненні , довічно ув'язнені , ув'язнені, які утримуються в умовах підвищеної безпеки або контролю, жінки, підлітки) (пункт 167);

- Українська влада має:

- вжити відповідних заходів в рамках всієї пенітенціарної системи, щоб переглянути підхід по відношенню ув'язнених, які заподіяли шкоду самі собі, у світлі зауважень, зроблених в пункті 168;
- переглянути порядок розміщення в дисциплінарній одиночній камері в СІЗО і закритого типу виправних колоній для того, щоб гарантувати, що зацікавлені ув'язнені (i) будуть в терміновому порядку повідомлені в письмовій формі про висунуті проти них звинувачення, (ii) мають право на юридичну допомогу, (iii) їм наведений розумний час для підготовки свого захисту, (iv) мають право викликати свідків від свого власного імені і на перехресний допит свідків проти них, і (v) їм надається копія рішення, яке містить причини розміщення і інформацію про наявних у них засобів оскаржити рішення перед незалежним органом;
- забезпечити, в тому числі за допомогою заходів регулювання, що, в разі, якщо укладений, який в даний час піддається послідовним санкціям дисциплінарного утримання на загальну суму понад 15 / 10 днів, має бути відповідне переривання в режимі дисциплінарних утриманні на 15 / 10 день;
- приділити додаткову пильність в Одеському СІЗО за дотриманням дисциплінарних процедур і стандартів запису;
- здійснювати заходів з перегляду положення про роль медичного персоналу в дисциплінарному провадженні в порядку, щоб переконатися в тому, що їм більше не потрібно давати висновок про те, чи є ув'язнений або заарештований, придатним до дисциплінарних утримань (або будь-який інший тип утримання, який був накладений проти волі ув'язненого) і забезпечити, щоб послуги в галузі охорони здоров'я були активними щодо ув'язнених, що містяться в таких умовах;
- Дозволити доступ до розумного діапазону матеріалів для читання в карцер;
- переконатися, що запобіжне дисциплінарне утримання не включала в себе повну заборону на сімейні контакти під час виконання цієї міри, і що будь-які обмеження на контакти з родиною як форми покарання слід використовувати тільки там, де злочин відноситься до таких контактів (пункт 174).

коментарі

- Слід покласти край 24 - годинній зміні для співробітників органів утримання під вартою, що працюють у пенітенціарних установах (пункт 165);
- Якщо це буде визнано необхідним для співробітників, які працюють в зонах утримання під вартою, нести наручники і, зокрема, гумові кийки, вони повинні бути приховані від очей. Крім того, балончики зі сльозогінним газом не мають бути частиною стандартного устаткування охоронного персоналу і не повинні використовуватися в обмеженому просторі. (пункт 166);
- Було б краще зменшити максимально можливий період дисциплінарного утримання в одиночній камері для неповнолітніх ув'язнених до трьох днів (пункт 168).

запити про надання інформації

- Інформація про хід роботи з реконструкції з карцерів в Одеському СІЗО (пункт 174).

ДОДАТОК II

СПИСОК ПРЕДСТАВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ВЛАДИ ТА ОРГАНІЗАЦІЙ З КИМ ДЕЛЕГАЦІЯ ЄКПТ ПРОВОДИЛА КОНСУЛЬТАЦІЇ

Міністерство юстиції

Інна ЄМЕЛЬЯНОВА	Перший Заступник Міністра
Максим РАЙКО	Координатор з міжнародного співробітництва, Приватний співробітник Дирекції міністра юстиції
Світлана КОЛИШКО	Глава Дирекції міжнародного права та співробітництва
Ігор АРТЕМЕНКО	Заступник начальника співпраці з Державною Пенітенціарною Службою
Юлія ТИТКОВА	фахівець, Кримінально - процесуального підрозділу
Віталій ТИХОНОВІЧ	Начальник відділу міжнародного співробітництва
Павло КУДЛАЙ	Заступник начальника відділу міжнародного співробітництва

Державна пенітенціарна служба

Олександр ЛІСІЦКОВ	Керівник
Сергій СИДОРЕНКО	Перший заступник керівника
Владислав КЛИША	Начальник відділу міжнародного співробітництва

Міністерство Внутрішніх Справ

Сергій БУРЛАКОВ	Директор зі зв'язків з громадськістю
Олександр ГОНЧАРОВ	Перший заступник начальника Головного управління розслідувань
Максим ЦУЦКЕРІДЗЕ	Заступник директора, Генеральний директорат з розслідувань
Михайло АНДРУНЬКІВ	Заступник начальника Генерального штабу
Михайло ЖУРБА	Заступник начальника Генерального штабу
Євген ДЗЮБА	Заступник начальника підрозділів конвою, Спеціальних сил Затримання та Судового департаменту міліції, Управління Правопорядку
Богдан ЛИЗОГУБ	Заступник начальника управління по роботі з персоналом

В'ячеслав МАТВІЄНКО	Заступник начальника Управління внутрішньої безпеки
Сергій ТИХОНОВ	Заступник начальника організаційно-методичних заходів, Дирекція карного розшуку
Лариса ГОНЧАР	Начальник відділу, Директорат з правових питань
Сергій ДЯТЛОВ	Начальник відділу, Директорат з Міжнародних відносин
Наталія БОРОДИЧ	Начальник відділу, Дирекція зв'язків з громадськістю
<i>Державна міграційна служба</i>	
Наталія НАУМЕНКО	Директор з питань біженців і іноземців
<i>Генеральна прокуратура</i>	
Григорій СЕРЕДА	заступник Генерального прокурора
Олександр Приходько	Керівник Генерального директорату з правового співробітництва та європейської інтеграції
Вадим ХОРАН	Начальник Генерального директорату з нагляду у сфері дотримання законодавства у виконанні Судових рішень у кримінальних справах та інших примусових заходів
Олег КАРПЕНКО	Заступник начальника Головного управління нагляду за дотриманням законодавства у виконанні судових рішень у кримінальних справах та інших примусових заходів
Олег НАСТАСЯК	начальник Управління з нагляду в сфері дотримання законодавства у виконанні вироків
Олена ПОМАНЮК	заступник начальника Управління правового забезпечення
Євген КОТЕНКО	Начальник відділу, Генеральний директорат з нагляду за дотриманням законодавства у виконанні судових рішень з кримінальних справ та інших примусових заходів
Анатолій РОМАНЮК	Начальник відділу, Генеральний директорат з нагляду за дотриманням законодавства у виконанні судових рішень по кримінальних справах та інших примусових заходів
Олександр ЄГОРОВ	Начальник відділу, Генеральний директорат з нагляду за дотриманням законодавства у виконанні судових рішень по кримінальних справах та інших примусових заходів

Валерій РОМАНОВ	Заступник начальника відділу, Генеральний директорат з нагляду за дотриманням законодавства у виконанні судових рішень по кримінальних справах та інших примусових заходів
Максим ВОРОТИНЦЕВ	Старший прокурор , Міжнародні відносини, Європейська Інтеграція та Відділ протоколу
Ярослав ХМІШКОВ	Начальник Слідчого карного управління, Харківська обласна прокуратура
Ігор КРАСНОЛОБОВ	Начальник відділу, управління по нагляду в сфері дотримання законодавства у виконанні судових рішень у кримінальних справах та інших примусових заходів, Харківська обласна прокуратура
Тарас ОВЧАРУК	Начальник відділу, Нагляд за забезпеченням законодавства у виконанні судових рішень по кримінальних справах та інших примусових заходів, Вінницьких обласних органів прокуратури,

Управління парламентського уповноваженого з прав людини /

Національний превентивний механізм

Валерія ЛУТКОВСЬКА	Парламентський уповноважений з прав людини
Юрій БЕЛОУСОВ	Начальник відділу з розвитку національного превентивного механізму

Координаційний центр правової допомоги

Віталій БАЄВ	Заступник начальника
Наталія ДОРОШЕНКО	
Мирослав ЛАВРИНОК	
Людмила РАДІОНОВА	

Національна колегія адвокатів

Валентин ГВОЗДІЙ	
Ігор КАРАМАН	

Регіональне представництво Управління Верховного комісара ООН у справах біженців

Oldwich ANDRESEK	Регіональний представник
------------------	--------------------------

Неурядові організації

Українська Гельсінська спілка з прав людини	
---	--

